

ÖTEKİ ŞEHİR

MICHAL AJVAZ

İngilizceden Çeviren:
Sevda Deniz Karali

AYRINTI

Asilerin,

kaybedenlerin,

hayalperestlerin,

küfürbazların,

günahkârların,

beyaz zencilerin,

aşağı tırmananların,

yola çıkmaktan çekinmeyenlerin,

uçurumdan atlayanların...

dili, sesi

Yeraltı Edebiyatı

MICHAL AJVAZ: 1949 Prag doğumlu olan Çek yazar, denemeci, şair ve çevirmen Michal Ajvaz, büyülü gerçekçilik edebi akımın en önemli temsilcilerindendir. Prag'daki Charles Üniversitesi'nde Çek bilimleri ve bir felsefe dalı olan Estetik bölümünde okuyan Ajvaz, şu an Prag Teorik Bilimler Merkezi'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Kurgu kitaplarının yanı sıra, Derrida üzerine bir denemesi ve Borges üzerine olan bir eseri de yayımlanmıştır. bir eseri de yayınlanmıştır. Bilim kurgu alanında Magnesia Litera ve French Utopiales ödülleri kazanan Ajvaz'ın kitapları İngilizce, Fransızca, Japonca, İtalyanca, Hırvatça, Makedonyaca, Norveççe ve Rusça dillerine çevrilmiştir.

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

Öteki Şehir

Michal Ajvaz

Ayrıntı: 1068
Yeraltı Edebiyatı Dizisi: 106

Öteki Şehir
Michal Ajvaz

Kitabın Özgün Adı
Druhé Město

İngilizceden Çeviren
Sevda Deniz Karali

Yayıma Hazırlayan
Ayla Duru Karadağ

Son Okuma
Mücella Ezgin

© Michal Ajvaz, 1993, 2005
© Petrov, 2005

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Bu kitap Kalem Agency aracılığıyla alınmıştır.

Kapak İllüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak Tasarımı
Deniz Çelikoğlu

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66

Birinı

ISBI

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

t itter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Öteki Şehir

Michal Ajvaz

Ayrıntı Yayınları

Yeraltı Edebiyatı

YERALTI EDEBİYATI DİZİSİ

ARA BÖLGE
William S. Burroughs

BEYAZ ZENCİLER
Ingvar Ambjørnsen

BALKON
Jean Genet

NİNNİ
Chuck Palahniuk

BETTY BLUE
Philippe Djian

PARAVANLAR
Jean Genet

BROOKLYN'E SON ÇIKIŞ
Hubert Selby Jr.

CENAZE MERASİMİ
Jean Genet

TEKİNSİZ
Chuck Palahniuk

ZEN KAÇIKLARI
Jack Kerouac

ÇARPIŞMA PARTİSİ
Chuck Palahniuk

BİR DÜŞ İÇİN AĞIT
Hubert Selby Jr.

ÖLÜM PORNOSU
Chuck Palahniuk

BÜYÜK MAYMUNLAR
Will Self

HÜCRE
Hubert Selby Jr.

PİGME
Chuck Palahniuk

VAHŞİ OĞLANLAR
William S. Burroughs

YOK EDİCİ
William S. Burroughs

DEVRİMİN KIZLARI
Carolyn Cookef
TRAVESTİ
Mircea Cartarescu

KURGUDANDA GARİP
Chuck Palahniuk

BEKLEME DÖNEMİ
Hubert Selby Jr.

İBLİS
Hubert Selby Jr.

GALLER'İN RUHU EJDERJA
Niall Griffiths

LANETLİ
Chuck Palahniuk

AFFEDİLEMEYENLER
Philippe Djian

TEHLİKELİ YAKINLAŞMA
Jenn Ashworth

DÜĞÜN UÇUŞU
Yusuf Yeşilöz

ANLAT BAKALIM
Chuck Palahniuk

PARILTILI ARMAĞAN
Manuel Vilas

"VAY..."
Philippe Djian

EVREN BOZMASI
Anıl Nişancalı

KAÇAN ŞEHİR
Hovhannes Tekgyozyan

BİR HAZ MARKASI
"Beautiful You"
Chuck Palahniuk

İZMARİT
Will Self

ADAM STRAND'IN
39 ÖLÜMÜ
Gregory Galloway

SİYAH YILDIZ NAİROBİ
Mu¯koma Wa Ngu¯gı¯

GECE GÜNDÜZÜ DÜŞLÜYOR
Ingvar Ambjørnsen

YANIK DİLLER
C. Palahniuk, R. Thomas D. Widmyer

1
Mor Ciltli Kitap

Karlova Sokağı'ndaki antika kitapçıda sıra sıra kitapların önünde bir aşağı bir yukarı yürüyor, arada bir dükkânın camından dışarı bakıyordum. Şiddetli kar yağışı başlamıştı. Elimde bir kitap, Aziz Savior Kilisesi'nin duvarının önünde dönüp duran kar tanelerini izledim bir süre. Kitabıma döndüm; kokusunu içime çekiyor, bakışlarımın sayfalar arasında koşturmasına izin veriyor, cümlelerin sırf bağlamından koparıldığı için daha gizemli gelen parçalarını okuyordum. Acelem yoktu; eski kitap kokan, sıcak, sessiz ve sayfalar her çevrildiğinde sanki kitaplar uykularında iç geçiriyormuş gibi hışırtılar duyulan bir odada olmaktan mutluydum. Dışarı-

daki karanlığa ve kar fırtınasına çıkmak zorunda olmadığıma seviniyordum.

Raflarda duran kitapların dalgalı sırtlarında gezdirdim parmaklarımı; birden elim ulusal ekonomi üzerine kalın bir Fransızca kitapla, yırtılmış sırtında *Geburtshilfe bei Rind und Pferd* yazan başka bir kitap arasında kayboluverdi. Karanlığın derinliklerine uzanan parmaklarım, garip şekilde yumuşak ve pürüzsüz bir kitap sırtına değdi. Rafın arkasından güçlükle çekip çıkardığım koyu mor renk kadifeyle kaplı bu kitabın üzerinde ne kitabın ne de yazarın ismi vardı. Kitabı açtım, sayfalar garip yazılarla doluydu. Şöyle bir karıştırdım, boş sayfalardaki süslü sarmal desenleri kısaca inceledim ve kitabı kapatıp derin nefes almış, mor ciltli kitaptan kalan boşluğu çoktan doldurmuş iki bilge eserin arasına geri sıkıştırdım. Tam rafın diğer taraflarına ilerlemiştim ki bir an tereddüt edip geri döndüm ve mor ciltli kitaba uzandım yeniden. Bir an için duraksadım; kitabın yarısı rafta, yarısı dışarıda duruyordu. Kitabı yerine koyup başka kitaplara bakınmaktan kolay bir şey yoktu, ki bunu daha önceden de yapmışlığım vardı. Sonra kar fırtınasına çıkar, sokakları şöyle bir dolanır, nihayet eve varırdım. Sonuçta hiçbir şey olmamıştı henüz; ne hatırlayacak bir şey olmuştu ne de unutacak. Ama işte kitapta kullanılan alfabenin bu dünyaya ait olmadığını fark etmiştim. Derinlerinde rahatsız edici ama davetkâr bir rüzgâr esen bu çatlağı görmezden gelmek veya yenilenen olaylar ağıyla söz konusu çatlağın büyümesine izin vermek de hiç zor değildi. Hayatımda ilk defa böyle bir şeyle karşılaşmıyordum. Herkes gibi benim de farklı bir dünyaya çıkan yarı açık bir kapıyı görmezden gelmişliğim olmuştu birçok kez, kimi zaman yabancı bir evin serin koridorlarında, kimi zaman arka bahçelerde veya kasabaların eteklerinde... Dünyamızın hudutları çok uzakta değil; ne ufuklarda bulabilirsiniz onu ne de derinlerde. Tam yakınımızda parlar bu hudutlar, en yakınımızdaki alacakaranlıkta;

göz ucuyla baktığımızda hep başka bir dünyayı görürüz farkında olmadan. Bir sahilde yürüyoruzdur her an ve aynı zamanda bâkir bir ormanın kıyısında. Bu gizli alanların etrafını sarmalayan bir oluşum, hareketlerimize yön vererek gölgeler içinde kalmış varlığını garip bir şekilde belli eder. Fakat bu sırada biz, ne sözlerimize (ve muhtemelen onların gizli doğum yerlerine) huzur kaçırırcasına eşlik eden dalgaların kükreyişini ne de hayvanların feryatlarını duyabiliriz; bilinmeyen kuytuların dünyasında parıldayan mücevherlerden bihaber yaşarız ve genellikle hayatlarımız boyunca bir kere olsun yolumuzdan ayrılmayız. Ayrılsaydık ormanda yolumuz hangi altın tapınaklara düşerdi acaba? Nasıl yaratıklarla ve canavarlarla çarpışmak zorunda kalırdık veya kendimizi hangi adada bulur da hayata dair bütün planlarımızı ve hırslarımızı unuturduk? Belki camın ötesinde kardan Kimeralar* yaratır gibi esen fırtınadan, belki de geçmiş yıllardan kalma başarısızlıklarımın sebep olduğu o ironik kader sevdamdan olacak, hudutları aşma korkum önce sanki alışkanlıktanmış gibi yavaş yavaş azaldı, sonra aniden sustu içimde; kitabı tamamen çekip bir kez daha açtım. Hiçbir önemi yokmuş gibi duran harflere baktım; hepsi yuvarlanarak çizilmişti ama köşeleri sivri bitiyordu; birbirlerine bağlı, ani iniş çıkışları olan ve hepsi dik şekillerdi bunlar. Bazı noktalarda dışarıdan sokulmuş kazıklarla vahşice delinmiş, başka noktalardaysa sanki sürekli artan bir iç kuvvetin baskısına dayanamıyormuş gibi şişmişlerdi. Kitabı kasada satın alıp cebime koydum ve dükkândan çıktım. Karanlık çoktan çökmüştü; kar taneleri sokak lambalarının ışığında rüzgârla boğuşuyordu.

Eve gidince camın yanındaki masanın üzerinde duran lambayı yakıp oturdum ve kitabı dikkatle incelemeye başladım. Ben sayfaları lambanın altında yavaş yavaş çevirdikçe

* Yunan mitolojisinde ağzından ateş püskürten bir yaratık; genellikle sırtında bir keçi başı bulunan, kuyruğu yılandan bir aslan şeklinde tasvir edilir. (ç.n.)

karanlık bir havuzun derinliklerinden yükselir gibi aydınlanan dikenli, yuvarlak harfler sıra sıra dizilmiş sihirli kolyeler gibi beliriyordu sayfalarda. Sayfaların üzerindeki harflerde kokular asılı kalmış, ormanlarda ve ferah şehirlerde geçen kasvetli hikâyeler dolaşıyordu; birdenbire bu hikâyelerin birinden bir sahne belirdi gözlerimin önünde: düşsel bir sapkınlıktan fırlamış amansız bir havarinin şeytani yüzü; vahşi bir canavarın, bir gece sarayının derinlerinden gelen ayak sesleri; ipekten bol bir kıyafetin ardında endişeli bir hareket ve bir bahçedeki çalıların arasında ufalanan taştan bir tırabzan. Kitabın içinde bakır levhadan birkaç oyma işi olduğunu fark ettim. İlkinde geniş, boş bir meydan vardı; üzerine rüya gibi bir simetri hâkimdi ve bir satranç tahtasınınkini andıran melankolik bir duruşu vardı. Meydanın tam ortasında, tabanı pürüzsüz taştan düzgün çokgen bir dikilitaş yükseliyordu. Dikilitaşın iki yanındaysa üçer bölmeli çeşmeler vardı. Bir havzadan diğerine akan su sanki katı bir maddeymiş gibi duruyordu resimde. Meydanın görünen üç yüzü de bilindik merdivenlerin üzerinde yükselen uzun, tekdüze sütunlardan oluşan saray cepheleriyle sarılmıştı. Gölgeler kısa ve belirgindi; buradan da resmin, güneyde bir yerlerde sıcak bir yaz gününün öğleden sonrasını gösterdiği anlaşılıyordu. İlk başta meydanın bomboş olduğunu sanmıştım; sonradan, karşılıklı iki saray sütununun birbirinin üzerine düşürdüğü gölgeyi simgeleyen karalamaların arasında kaybolmuş devasa binalarla oldukça orantısız duran minicik şekiller bulunduğunu fark ettim. Sol taraftaki sarayın duvarının yanında, mermer zeminde genç bir adam kollarını iki yana açmış sırt üstü yatıyor, bir kaplan da muazzam pençelerinden biriyle adamı göğsünden bastırıyor, dişleriyle boğazını parçalıyordu. Kabaca çizilmiş yaradan fışkıran kan açık bir yelpazeyi andırıyordu. Meydanın karşısında kalan saray sütunlarından birinin dibine birkaç adam yayılmış, pipo içip kâğıt oynuyordu; ya karşı tarafta olup

bitenlerden haberleri yoktu ya da umurlarında değildi. Biraz ötelerindeki birkaç sütunun arasında ise bir adamla bir kadın duruyordu: adamın kol hareketinden, güneşle yıkanmış bu boş meydanın ötesindeki katil kaplanı işaret ettiği belliydi, kadın ise üzüntüyle ovuşturduğu ellerini sütunların oluşturduğu devasa kubbeye doğru uzatıyordu. İkinci oyma işinde, çamurlu bir nehir yatağında yatan incili bir istiridyenin anatomik bir bölümü resmedilmişti. Üçüncüsü ise taşıma kayışlarından ve özenle tasarlanmış dişleri birbirine geçmiş birçok çarktan oluşan, karmaşık sistemli bir makinenin resmiydi.

Kitabı camın yanındaki masanın üzerinde açık bırakıp yatmaya gittim. Gözlerimi kapattığımda yuvarlak, dikenli harfler sıra sıra gözlerimin önünde beliriyor, eğilip bükülüyor, kıvranıyor, sokak lambalarının ışığında uçuşan kar tanelerine dönüşüyorlardı. Bu yabancı, ne olduğu belirsiz şeyi evime soktuğum için rahatsızlık duymaya başladım; uğursuzluk getirmiştim sanki. Yine de endişemin yersiz olduğuna dair kendimi inandırmaya çalıştım; kitap da muhtemelen dünyamızı istila eden diğer bütün rahatsız edici şeyler gibi sessizce ve dikkat çekmeden, bu kendine oldukça tanıdık gelen mekâna kök salıp özünü emmekle meşguldü.

Gece yarısı uyandım. Gözlerimi açıp karanlığa baktığımda açık kitabın üzerinde yeşilimsi, sönük ve titrek bir parıltı gördüm. Kalkıp masaya doğru gittim: Kitaptaki harfler parlıyor, sönük yeşil ışıkları, pencerenin ardında pervaza düşen kar tanelerinden yansıyordu.

2
Üniversite Kütüphanesi'nde

Üniversite Kütüphanesi'ne gidip kitapla ilgili bir uzmana danışmak istedim. Beni gönderdikleri araştırmacının odası çatı katında, uzun, basık bir odaydı. Çapraz ışık hüzmelerinde uçuşan toz zerreciklerini görebiliyordunuz. Masalarda ve yerde özensizce ve dikkatsizce istiflenmiş kitap yığınları vardı. Kitaplar adımlarımın ritmine göre sallanırken aralarından zikzak çizerek geçtim. Yazı masasının üzerinde duran kitapların arasında oval, kırklı yaşlarda bir adam suratı belirdi.

İkinci el dükkânından aldığım kitabı gösterince adam kitabı uzun süre dalgın dalgın inceledi, sonra bana geri uzatıp şöyle dedi: "Üzgünüm, ancak bu harfleri ne anlayabili-

yorum ne de hangi topluluk tarafından kullanıldıklarına dair bir fikrim var. Ama bu harflerle bir kere daha karşılaşmıştım. Mezun olup Üniversite Kütüphanesi'nde işe girdiğim zaman bağış veya miras yoluyla gelen kitaplardan sorumlu yapmışlardı beni. Bir bahar günü, vasiyet vermeden ölen birinin evindeki büyük bir kütüphaneye bakmaya gönderildim. Smetana'da bir apartman numarasını ve zildeki ismi verdiler sadece. O akşam öğleden sonra adrese gittim. Bana verdikleri anahtarla kapıyı açıp boş eve girdim. Daha ilk anda küf tutmuş lüks bir hayatın kokusu geldi burnuma. Metalden çıplak kadınlar, köpek ve at biblolarıyla dolu geniş odalardan geçtim. Minderler her yana saçılmıştı; fırfırlarıyla püsküllleri gevşeyip uzamış, bollaşmış kaplamaları buruş kırıştı. Odalardan birinin duvarları yerden tavana kadar camdan kitaplıklarla kaplıydı. Pencereden Petřín Tepesi'nin karanlığı ve üzerinde beyaz çiçekler açan ağaçlar görülebiliyordu. Güneş, Gözlem Kulesi'nin yanında batıyor, gökyüzünün leylak rengi, kitaplığın camlarına vuruyordu. Pencerenin hemen karşısındaki kitaplığın camsız bir bölümüne garip, etrafı metal kaplamalı bir Art Nouveau ayna konmuştu. Aynanın etrafı, duygusal bir ifadeyle uzanmış bir kadının kollarıyla ve ardında dalgalanan metalden saçlarıyla çevriliydi. Kadın yine metalden, geniş bir dalgadan sıçrayan bir yunusun sırtında oturuyordu. Aynanın hemen yanında, üç ayaklı bir sehpanın üzerinde içi saydam bir sıvıyla dolu camdan bir şişe duruyordu."

Araştırmacı hikâyesine coşkulu el kol hareketleriyle eşlik ettikçe masasının üzerindeki kitap tepecikleri düşecek gibi sarsılıyordu. Yunusun üzerinde oturan kadını anlatırken tam olarak anlayabilmem için aynı pozu vermeye çalışınca parmak uçlarıyla kitap sütunlarından birine değdi: sütun sallandı, yanındaki sütuna hafifçe değip onun da sallanmasına sebep oldu, derken neyse ki araştırmacı araya girip bu uyanmakta olan masayı sakinleştirmeyi başardı. "Sonra birden

camın arkasında bir parıltı gördüm; güneşin yitip giden ışığı, deri kaplı bir kitabın üzerindeki yakutlardan yansıyordu. Ben kitaplığın camına dokunduğum anda güneş Petřín Tepesi'nin ardında kayboldu ve kitaplığın titrek parıltısı söndü. Sürgülü cam kapağı yana itip yakutlarla bezeli kitabı çıkardım. Dairenin elektrikleri kesilmişti, o yüzden günün son ışıklarından faydalanabilmek için pencerenin yanına gittim. Kitap, gözleri mücevherden yılan şeklinde bir kancayla sıkıca tutturulmuştu. Kancayı açmamla karanlık Petřín yamaçlarındaki ağaçların arasından parlak yeşil bir ışığın yükselmesi bir oldu. Tesadüftür, dedim kendi kendime, ama kancayı geri taktığım gibi ışık da söndü. Kancayı tekrar açtım; ışık tekrar yükseldi. Bu yeşil ışın, odanın zayıf ışığında yere doğrultulmuş bir mızrak gibi parlıyor, birbirine karşılıklı duran kitaplıkların camlarından sonsuz yansıyor, odada yeşil çizgilerden donuk ve hayret verici bir karmaşa yaratıyordu. Sonra odanın derinliklerinde, yunusun üzerinde duran metalik güzelliğin tuttuğu oval aynanın tam merkezine düşüyor, oradan da cam şişeye yansıyıp içindeki sıvıya zehire benzer yeşil bir parıltı veriyordu. Cam şişenin içinde hafif bir köpürme gördüğümü sandım ama elimde tuttuğum kitap beni o kadar büyülemişti ki şişenin içinde olup biteni pek umursamadım. Evet, getirdiğiniz kitaptaki harflerin aynısına bakıyordum kesinlikle. Garip şekillerle dolu sayfaları öylesine hayretle inceliyordum ki odaya yayılan tatlımsı kokunun farkına varmamıştım bile. Kısa süre sonra harfler garip bir değişime uğramaya başladı. Satırların gerilimiyle nabız gibi çarpan bir akım vardı sanki; harfler, ateşe atılmış kömür parçaları gibi bir yanıp bir sönüyordu. Her parlamalarında içimde garip sevinç yükseliyordu. Nabız atışı giderek hızlandı, hızlandı ve sonra her şey birden sonra erdi; harfler şimdi ölmüş tiksinç böcekler gibi sayfalarda uzanıyor, içimdeki sevinç, yerini tiksinti ve korkuya bırakıyordu. Derin bir gürleme duydum. Pencereden bakınca yaklaşık bir buçuk

kilometre yüksekliğinde bir tsunami dalgasının Petřín'in ardında yükseldiğini gördüm; Petřín yamaçlarının üzerinden yavaşça yaklaşıyor, bu esnada Gözlem Kulesi'ni de kırıp geçiyordu. Gözlerimi kapatıp bu korkunç akıntıya kapılmayı bekledim. Gürleme giderek arttı ve sonra birden sustu. Bir an için gözlerim kapalı öylece kalıp bu tüyler ürperten ölüm sessizliğini dinledim. Gözlerimi açtığımda pencerenin hemen ötesinde sudan karanlık bir duvarın durduğunu gördüm. Pencereden uzanıp parmaklarımı serin suya değdirdim."

Araştırmacı, pencereden nasıl uzandığını gösterirken kitaptan kuleyi tekrar sallamayı başardı. Kitaplar bu sefer masadan teker teker düşmeye başladı; her biri donuk bir pat sesiyle yere çarpmadan önce bazıları havada bir yelpaze gibi açılıyor, beyaz sayfalar birer hayaleti andırıyordu. Araştırmacı, kitaplara aldırmadan hikâyesini anlatmaya devam etti: "Kocaman bir kara balık sudan duvardan kafasını uzatıp boğuk bir sesle uzun uzun kahkaha attı, sonra alay eder gibi bir tonla konuşmaya başladı: 'Hayatın boyunca Radlice'in arka caddelerinden birinde pis bir sinemanın katlanabilir koltuklarının tam ortasında tek başına oturup küçük parlak balık sürülerinin kumların üzerinde yüzdüğü deniz yatağı haberini izleyişini unutmaya çalıştın: Balıklar birdenbire birbirlerine yanaşıp hareket eden heykeller oluşturmaya başlamış, Bakov nad Jizerou'daki bir terminal restorantında güzel bir yapay kızı öpüşünü resmetmişlerdi (sen hep yapay kadınlardan hoşlanırdın zaten; gecenin sessizliğinde yanında uzanırlarken çarklarının çıkardığı tik tak sesi seni hep duygulandırırdı). Bu kız, o uzaklardaki karanlık yıldızları ileride hatırlayabilmek için geceden çayırların arasındaki bir gölün buz tutmuş yüzeyinin altına parlak pembe lambalar koymaktan bahsederken, kurabiyelerini çıtır çıtır yiyip başlarını sallayan, ama aslında gizli gizli onu parçalarına ayırıp o parçalarla Annelerinin ya da daha doğrusu asıl

Annelerinin heykelini dikmeyi planlayan Çek şeytanlarıyla birlikte bir pansiyonda yaşıyordu (gerçi yaratıcısına, İstmus'a seyahat ettiğine dair uzun mektuplar atmıştı aslında ama, neyse). Sinemanın girişinden bir ökrüsük duyulmuştu. Prag'ın yakınlarındaki bir kasabanın tenha merkezinde yürürken elektrik direklerinden birine bağlanmış hoparlörden gelen sesin, dairenin ortasındaki derin çatlaktan balçıklı ayaklarını sürüye sürüye çıkan o şeyden ilk kez açıkça bahsettiğin (ağzın en rutubetli karanlığında ve dilin en pasaklı, ahlaksız hareketleriyle üretilmiş en adi sessiz harflerle bile olsa) yazı olduğu için çalışma masanın çekmecesinde tuttuğun ve kimseye okusun diye vermediğin 'Postanelerin Kutsal Kâsesi'yle ilgili araştırmanı okumaya başladığı o kasvetli Kasım gününden bile daha kötü bir gündü. Prag Şatosu'ndakinden bile büyük Aziz Vitus Katedrali gibi bir şey saatte 170 mil hızla Soběslav bölgesinin etrafında hareket ediyordu. İstmus iki denizin yüzeyinde yükselmişti. Piyano yengeçlere dönüşmüş, yatak odasında yürüyüp duruyordu, müziği duymanın vakti daha gelmemişti; canavarlar parlamentosunun tavanındaki gümüş tanrıçalar henüz yere inmemişti. Canlı piyano yengeçlerin sırtına kurşun kalemle çizilmiş, ortası sarmal resimyazılar, betondan bir depoda hapşurmaya benzer bir sesle telaffuz ediliyordu ve yeşil yüzüklü elin, gölün üzerindeki karanlık odada yaptığı yumuşak hareketleri unutmak anlamına geliyordu. (Eteklerinde yaşadığımız birçok farklı Çin var aslında; komşu dairelerin bütün odalarında pirinç tarlaları var.) Sinemadan kaçmak istemiştin ama bütün kapılar kilitliydi; kapıyı yumruklamaya başladığında, yer gösteren yaşlı bayan ayaklarını sürüye sürüye gelmiş, gülmemek için kendini zar zor tutarak bin yıl boyunca bu pis sinemanın karanlığında oturup parlak balıkların hayatının en utanç verici sahnelerini canlandırmasını izlemek zorunda kalacağını söylemişti.'

Başka bir şey hatırlamıyorum. Uyandığımda hastanedeydim. Anlaşılan cam şişenin içinde kimyasal bir madde varmış, belirli bir dalga boyutunda ışıkla etkileşime girdiğinde çok güçlü halüsinojenik bir madde olan bir gaz salgılıyormuş. Şansıma komşular garip bir koku alınca kapıyı kırıp içeri girmişler, beni de bilinçsizce halıda yatarken bulmuşlar. Doktorların dediğine göre o gazı biraz daha solusaymışım kâbuslardan hiç uyanamaz, Prag'ın Petřín Tepesi'nin ve Hradčany'nin ardından yükselen tsunami dalgalarının daimi tehdidi altında olduğu bir dünyada yaşar, o kara balık tarafından hakarete uğramaya devam edermişim. Yakut kaplı kitap, o akşam odadan kayboldu, bir daha da bulunamadı. Bugüne kadar hiç aynı harflerle yazılmış bir kitaba rastlamamıştım. Ama bir keresinde benzer harfleri Staré Město pod Landštejnem'deki bir barın tuvalet duvarında gördüm; dokunaçlarıyla kaplanı boğan bir ahtapot resminin yanındaydı."

Bir süre için ikimiz de sessiz kaldık. Dalgın dalgın masasının üzerindeki kitapların sallanmasını durdurmaya çalıştı ama her hareketiyle kitapların dengesini daha da bozuyordu. Nihayet vazgeçip sandalyesine oturdu ve pencereden karla kaplı avluyu seyretmeye başladı. "Kitabın gizemini araştırmayı denemediniz mi?" diye sordum.

"Tabii ki denedim. Başta kitabı sorabileceğim her yere sordum; harfleri hatırladığım kadarıyla çizip gösteriyordum insanlara. Kimsenin kitap veya bu yabancı harfler hakkında bir şey bildiği yoktu ama neredeyse herkes, unutmak üzere oldukları ve bambaşka bir dünyayı ortaya çıkaran bir olay veya karşılaşma yaşamıştı mutlaka. Tabii hepsi de hikâyenin tam ortasında durup hızla konuyu değiştiriyordu. Bir keresinde birisi oturma odalarının halısını tamamen ıslak bulmuştu mesela, üzerinde de kıpırdayan, canlı bir deniz yıldızı; başka birisi bir akşam vakti küçük bir istasyonda tren beklerken içi soğuk Gotik şapelden ibaret olan bir arabaya biner-

ken bulmuştu kendini. Dinlediğim hikâyelerden sonra etrafımızda garip bir dünyanın var olduğu hissine kapılmaya başladım. Nasıl bir dünya olduğunu veya orada kimlerin yaşadığını, hatta o dünya sakinlerinin bizimle ne gibi bir bağlantısı olduğunu bilmiyorum; belki sadece komşuyuzdur onlarla, belki bizim sınırlı dünyamız birilerinin kolonisidir, belki de duvarların ardında bize savaş açmak üzerelerdir. O sırada kantinde kütüphanecilerin anlattığı ve daha önce pek umursamadığım hikâyelere de dikkat etmeye başladım tabii; bunlar kütüphanenin keşfedilmemiş kuytularında karşılaştıkları garip yaratıklarla ilgili korkunç hikâyelerdi. İlk defa o kasvetli dünyaların sınırlarına çekilmeye karşı koymamış, karanlığa çıkan geçitlere korkmadan bakmış, bir sonraki gün bir yolculuğa çıkacağımı söyleyip durmuştum kendime: Geçidin sonuna kadar varacak ve yürümeye devam edecektim. Ama her gün yolculuğumu erteliyor, kendime şöyle diyordum: Yarın olsun da... Sonunda kütüphanenin gizemini düşünmeyi bıraktım, tıpkı yakut kaplı kitabı ve hain kahkahalı kara balığı düşünmeyi bıraktığım gibi. Şimdi kütüphanedeki o karanlık bölgelerin etrafından her gün geçiyorum ama ne geçitlerin o uğursuz ağızlarına bakıyorum ne de derinlerinden gelen kasvetli uğultuları fark ediyorum. Hudutları aşma arzum kalmadı artık. Keşif seferlerine çıkmanın vakti geçti."

Ama benim, mor ciltli kitabın çıkıp geldiği dünyanın gizemini öğrenme arzum sürüyordu. Araştırmacının hikâyesi sabırsızlığımı artırmaya yaramıştı yalnızca. Adamı toz tutmuş ceketinden yakalayıp yalvardım: "Hayır, artık çok geç falan değil. Aksine, şimdi tam zamanı. Şimdi kararlılığı yeşerten mağlubiyetin ve kaderle uzlaşmanın zamanı. Her yeri bembeyaz kaplayan kar bile hayali olanın bir başlangıcı adeta. O da bizi gitmeye teşvik ediyor: Gerçekdışı yaratıkların ayak izlerini, bizi şehrin derinliklerindeki gizli sığınaklara götürecek izleri buluyoruz onda. Her şeyi boşverip gelin benimle, bu keşfe birlikte çıkalım. Nadide mücevherler ve

olağanüstü canavarlar bulacağız bu keşifte, inanın. Hepsinden önemlisi, inanıyorum ki hudutların ötesinde dünyamızın gizini bulacağız. Ancak öbür taraftan döndüğümüz zaman gerçekten yaşayabileceğiz. Dünyamızı oluşturan geleneklerin temelinin, Knossos'taki mozaik zeminin süslemeleri gibi olduğunu düşünürdüm hep; o donuk çizgilerin, uzun yıllar önce yitip gitmiş maskeli dinî tören dansçılarının hareketlerini sakladığı söylenirdi. Hudutların ardında, dünyamızı bir iz gibi ardında bırakan o ilk dansa nihayet rastlayacağımızın umudu var içimde."

"Gitmenin bir manası olduğunu düşünmüyorum" dedi sakince. "Mücevherler de canavarlar da ilgimi çekmiyor artık. Belki de dünyamızın şekillerinin kaynağı gerçekten de hudutların ardında saklıdır, kim bilir, ama bilsek de bunu asla anlayamazdık zaten; bizim için bir manası olmazdı. Manası olan ve anlayabileceğimiz tek şey, kökeni neresi olursa olsun, ister yüce tanrıların dansından bir iz olsun ister sarhoş bir şeytanın hoplayıp zıplayışlarının kaydı, dünyamızın yollarında yürüyen, Knossos'taki süslemelerin çizgilerini izleyendir. İlkel bir danstan bahsedemezdik bile o zaman çünkü konuşma, süslemelerin bile ortaya çıkmasından önce var olmuş bir şeyi tanımlamaya yetersizdir. Hatta o ilkel dansı göremezdik bile, çünkü görme yetisi, alışılmış algılarla o kadar birbirine geçmiştir ki, bu algılarla beslenmemiş her şey bize görünmez gelir."

"Peki ya halıdaki deniz yıldızına ne diyorsunuz? Tren raylarındaki Gotik şapelden arabaya ya da gizemli harflerle basılmış kitaplara?" diye karşı çıktım. "Sonuçta bizim dünyamızdan insanlar gördü bunları da."

"Onlar sadece kıyılarımıza vuran, kendi tecrübelerimizle sahte benzerliklerine dayanarak dengeleyici bir anlam çıkardığımız şeyler. Dil bilgisinin tedirgin ama kurnaz tanrısı bizi korur ve canavarların yüzlerini saklar; 'Ne gizemli şey!' deriz mesela veya 'Çok esrarengiz bir olaydı' deriz ve

böyle yaparak aslında onların tıpkı eski püskü bir takım elbise gibi hiçbir şeyle ilgisi olmayan ve bakışlarımıza meydan okuyan korkunç varlıklarını ve uğursuz özlerini tedbirli şekilde bir mecazın ardına saklar, onlara dünyamızda yer veririz. Bu konuda yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Mozaik zeminlerdeki çizgileri kimin çizdiğinin bir önemi de yok; onlar hâlâ bizim hapishanemiz ve evimiz, o kadar. Evet, deli bir tanrının tiksinç ve korkunç dansının izleri olma ihtimalleri oldukça yüksek ama bundan bir şekilde emin olabilseydik bu deliliği de kabul etmek zorunda kaldırdık. Bizim için doğru ve anlamlı olan tek şey o deliliğin dünyasıyla uyumlu şeyler olurdu. Size dünyamızın hudutlarını anımsatan garip kitaplarla kendinizi yormayın. O kitaplar sizi bu dünyadan çıkaramaz, tek yapabilecekleri onun yapısını içten yiyip bitirmek olur. Dünyamızın hududu, yalnızca tek tarafı olan bir çizgidir. Öbür tarafa çıkan bir yol yoktur, olamaz da."

3
Petřín

Clementinum'daki araştırmacının hudutlarla ilgili söylediklerinde doğruluk payı vardı elbette ama ona her konuda katılmıyordum. Bizim de bir zamanlar o ilk dansta yer aldığımıza, o şenliğin bir parçası olduğumuza, hatta o dans eden tanrı veya şeytanın ta kendisi olduğumuza ve her nasılsa eski hatıralarımızı ve sonradan vazgeçip hudutların ardına fırlattıklarımıza dair o belli belirsiz ilgiyi bir şekilde geri kazandığımıza dair bir his vardı içimde. Bilinmeyen harflerle yazılmış kitabın geldiği dünyayı keşfetme arzumu kaybetmemiştim ben. O öğleden sonra gizemli yeşil ışığa dair bir ipucu bulabilmeyi umarak karla kaplı Petřín'e doğru yola

koyuldum. Buz tutmuş yollarda zar zor yürüyor, ben rüzgârla boğuşurken dallarından üzerime kar düşen ağaçların arasında düşe kalka ilerliyordum. Çalılığın derinliklerini seyrettim. Kırık pencerelerden ve kapalı perdelerin aralıklarından kır evlerinin ve yamaçlardaki kilitli yazlık evlerin içindeki karanlığa bakmaya çalıştım ama tek görebildiğim bir kenara terk edilmiş bahçe alet edevatı, içinden açık renkli bir toz sızan boya kutuları ve yırtılmış kâğıt torbalardı. Akşama doğru pes etmiş, Újezd'deki tramvay durağına çıkan yoldan aşağı inmek üzereydim ki, karla kaplı ağaçların arasındaki sığ boşlukta boyu belime kadar gelen, kapağının üzeri kalın bir kar tabakasıyla kaplı dik silindir gözüme çarptı. Bir anımı hatırladım birden: Küçükken Petřín'de saklambaç oynarken birkaç kere bu silindirin arkasına saklanmıştım. Tabii bu hep yaz mevsimi olduğundan silindirin etrafı da uzun çimenlerle kaplı olurdu. Silindirin üst kısmındaki, soba kapağına benzeyen paslı demir pencereyi hep açmaya çalıştığımı ama hiç başaramadığımı hatırladım. Kum veya kül doldurulan bir konteynır herhalde, diye düşündüm kendi kendime. Ne gariptir ki bu sefer ben kilidi tutar tutmaz pencere gevşedi ve uzun bir gıcırtıyla ağır ağır açıldı. Eğilip başımı pencereden içeri uzattım.

Gözlerim karanlığa alışınca silindirin aslında bir baca kulesi olduğunu ve kulenin altında uzanan geniş kubbenin bir kilisenin nefi* olduğunu fark ettim. Kilise zemini ise öyle derinlerde kalmıştı ki karanlıkta kaybolmuş gibiydi. Nefin etrafı on iki şapelle çevriliydi ve her birinin ortasında geniş, camdan bir heykel duruyordu. Heykellerin içleri suyla doluydu, suda ise kimisi hafif fosforlu birçok farklı deniz canlısı vardı. Kilisedeki tek aydınlığı sağlayan bu fosforlu canlıların soluk ışığı, duvarlara ve karanlık tablolara sarılmış

* Kiliselerde apsise (sunak odasını kapsayan yapıya) dik doğrultuda olan, birbirlerinden sütun veya ayak dizileriyle ayrılmış uzunlamasına mekânlara verilen isim. (ç.n.)

kasvetli yeraltı Barok tarzı altın süslerin sayısız kıvrımından yansıyordu. Bu camdan heykellerin belirli bir sıra oluşturduğunu, bir kahramanın veya Tanrı'nın hayatından sahneleri kronolojik sırayla sergilediklerini fark ettim; bir tür zalim çatışmayı, yalnız bir coşkuyu veya üzücü bir haberi temsil ediyorlardı. Deniz canlıları durmaksızın yüzüp sivri dişleriyle birbirlerine vurdukça huzursuzluk ve mücadele heykellerin içinde de sürüyordu. Parlayan balıklardan bir tanesinin korku içinde heykelin kafasına sığındığını, tam o sırada arkasında hızla hareket eden bir gölgenin belirdiğini gördüm. Kasılıp kalmış gibi duran heykel suratı tam o anda sanki gizemli bir sevinç hissetmiş gibi ışıldayarak kilisenin karanlığını aydınlattı. Ancak bir an sonra o çevik avcı küçük balığa yetişip dişlerini gövdesine geçirdi; parlayan ışık, yavaş yavaş heykelin kafasını dolduran siyah kanla ağır ağır sönüyordu. Sunağın arkasında duran on üçüncü camdan heykel, bana hiç de yabancı gelmeyen bir sahneyi canlandırıyordu: yerde yatan genç bir adamı yiyen bir kaplan. Kaplanın içinde gül rengi parlayan bir deniz anası tek başına dalgalanarak yüzüyordu.

Birdenbire kubbenin üzerindeki bacaya bağlı uzun bir kablodan sarkan şamdanın uçlarındaki ışıklar yanı başımda yandı. Heykellerin içindeki balıkların parıltısı şamdanın güçlü ışığı yanında sönükleşmişse de kilisenin çoğu bölümü hâlâ yarı karanlıktı. İnsanlar –muhtemelen yeraltındaki bir geçitten geçerek– kiliseye girip sıralara oturmaya başladı. Sunağın arkasında bir papaz belirdi. Esmer, ellili yaşlardaki bu adamın düz siyah saçları ve ince bir bıyığı vardı. Üzerindeki altın işlemeli yeşil-mor renkli cübbe omuzlarından büklüm büklüm iniyordu. Adam vaaza başlamadan önce başını eğip bir an için sessizce konsantre oldu.

"Bugün burada Sürgün'ün yolculuğunun on beşinci gününü, şehri basan selle yolculuğunun sona erdiği günü anıyoruz. O berbat kokulu akıntının etrafını evler, fabrikalar ve

tuğladan uzun duvarlarından demir kirişlerin akıntıya sarktığı ve geniş ağızlı borularından pis suların aktığı yıkık dökük saraylar sarmıştı. Evlerin akıntıya inen ufalanmış merdivenlerinin üzerine çürümüş eşyalar ve kahverengimsi köpükler yapışmıştı. Bahçelerin üzerinde hâlâ karanlık verandalar duruyordu ve mutfaklarda yanan ışıklar görünebiliyordu. Bu olay *Terk Edilmiş Bahçeler* kitabının, yaşlı bir kralı güneşten kavrulmuş kale duvarlarının altında satrançta yendikten sonra şehrin ıssız yollarından geçen canavarın boynuzlu gölgesini kitabın güneşle aydınlanan sayfasında görüp de korkan bir katibin, elindeki erişte çorbasını döküp yağ lekesi bıraktığı sayfada anlatılıyor. O satranç oyunu parlak buzdan satranç taşlarıyla oynanmış, satranç tahtasının hemen yanındaki kum saatinin içinde akan kırmızı ve mor mücevherlerin birbirine çarpışından başka etrafta ses duyulmamıştı. Bu oyun, geceden denizin dalgalarını kıran yüksek kale duvarlarının ardında çok uzun zaman önce yapılan bir yarışmada canavarın mağlup oluşunun intikamıydı. Hikâyeler bütün gerçekleri anlatmaz; canavarlar her zaman geri döner. Bir gün tanıdık bir canavar, kolunun altına sıkıştırdığı satranç takımıyla sizin de kapınızı çalacak; sizi oynamaya ikna edecek ve siz, tamamen düzensiz hareket eden, sinsi sinsi kıvrılabilen ve satranç tahtasının çok uzaklarına, hatta dairenin dışına kadar bile gidebilen kaplan kafalı mızrakçı taşını da oyuna dahil etme zorunluluğunu hissedeceksiniz. Canavarlar her zaman geri döner ve en mahrem kadifelerimize bile geçirirler pençelerini ve girişteki aynaya, o en çok sevdiğimiz kadının toprağın hep daha derinine inen ama sonra National Avenue'daki Slavia Kafe'nin pencerelerinin önünde kara burnu bir tarla faresinin burnuymuş gibi asfalttan yeryüzüne çıkan yeraltı bombardıman uçağında altı obez adamla gururla yaptığı sessiz ve karanlık seks partisinin resmini çizerler. Tam uçağın çıktığı anda önünde bir fincan kahveyle oturan genç şair İç Asya şehirlerinin ışıltılı hükümdarları hakkında yazdığı şiiri

yarım bırakmaya karar verir çünkü daktilosunun tuşları, harfleri kâğıda düzgün bir sırayla düşürmeyi adeta reddettiği ve bazen eklem yerlerinde kıvrılarak gerilip uçlarındaki o zehirli dikenle adamın yüzüne vurdukları, bu yüzden de her altı ayaklı dizeden sonra kadınların o çok sevdiği ve hep bir ay önceden okşadığı yüzü, gerilen ve içine oturan yeşil iltihapla gittikçe saydamlaşan derisiyle bir top gibi şiştiği için daktiloda yazmaktan bıkmıştır. Neden başka bir daktilo kullanmıyordur ki? Çünkü diğer bütün daktilolar yok olmuştur: Bazıları ağustos böceği sürüleri tarafından Kafkasya'ya taşınmıştır (ağustos böceklerinin bir araya gelirlerse bir atı bile kilometrelerce taşıyabildiği kanıtlanmış bir gerçektir), bazıları şehirlere yayılan yeni türemiş bir sapkınlığın bir parçası olarak kullanılmaktadır, diğerleri ise o güzel hayvan melek heykelini aydınlatan beyaz ışığa dönüşmüştür. Küçük kayığında oturan Sürgün, şehri kat ederken arasından geçip gittiği geniş tuğladan sarayların neden tren istasyonlarına bu kadar benzediği hakkında uzun uzun düşündü ve hayatında ilk defa servi adalarındaki kitapları, bütün kenar boşluklarını yavaş yavaş dolduran ve metnin üzerine bile çoktan yazmaya başlayan gulyabanilerin sıkıcı yorumlarının ve aynı zamanda masaların baş aşağı kaldırılıp bacaklarının o rutubet kokulu yamalı tavana baktığı kasaba meyhanelerindeki dans salonlarının, hani şu ölümlülük sonrası turizmde önemli bir rol oynayacak olan dans salonlarının boş ve kilitli oluşunun üzüntü verişinden bahseden şüpheci yorumlarının merhametine bırakıp gitmek istedi. Her şeyi ardında bırakıp şehrin pis nehrindeki şeytan olmayı, her akşam başını karanlık sulardan çıkarıp mutfak pencerelerinde parlayan ışığa bakmayı, ev hanımlarının nehir yüzeyinin hemen üzerinde kalan basamağa onun için bırakacağı yemeklerle beslenmeyi, geceleri parlayıp gündüzlere sakince karışan, penceresi bahçeye bakan geniş odalarda geçen sessiz yaz öğleden sonralarının amansız umutsuzluğu gibi güzel geniş meydanların o

beyaz mermerini tamamen unutmayı arzuladı. Nihayet bu arzusunu yenmesini sağlayan; suyun üzerinde yüzen, çürümüş bir tahta parçası oldu. Trenin yataklı vagonunda zalim Minotaur'la* sarılıp yatan o kadının, önünde durup saç bandını ilk defa çıkardığı ve parlak muşambayla kaplı ofislerin uzayıp giden boş koridorlarında bir şeytanı kovalayan flamingoyu gördüğünde çıkan ateşini söndürmek için alnını serin cama dayadığı sırada aynanın içinde kaybolmuş bir kuşun çelik gagasıyla açtığı o eski yarayı gösterdiği küçük ev sunağından bir parça görmüştü o tahtada. Bize ait alanlara girmeye devam edebilen şeyler, kötü kuşların keskin metal gagaları, biz tıraş olurken yüzümüzü sokan devasa yaban arılarının bir metrelik iğneleri, akşamları koltukta oturmuş kitap okurken aynanın derinliklerinden gelen donuk eşek arısı vızıltılarıdır yalnızca. Bu vızıltılar bazen kelimeler oluşturmaya başlar ve sonra birden on sekiz yaşındayken tek başımıza çıktığımız yürüyüşlerin birinde, karanlık çökmüşken ve karla kaplı loş arazinin ötesinde arabaların ışıkları Slivenec yolunda akıp giderken Chuchle'ın üzerinde bir tarlanın ortasında duran, üzeri pul pul kalkmış metal bir yatak çerçevesinde uzanmış yatan o esrarengiz kişiyi gördüğümüz gün gelen vahiyi, ihanet ettiğimiz o eski vahiyi anımsatan bir ses duyarız. Sonuçta o karlı arazide kızgın bir kılıç ucu gibi içimize işleyen vahiyi unutmuşuzdur işte, ama yine de alacakaranlık her çöktüğünde, devasa eşek arılarının aynanın öbür tarafından gelen donuk, bıkkın vızıltısı yeniden aklımıza gelir. Eşek arıları nihayet camı kırabildiğinde ne olacak? O gün geldiğinde ağzımızdaki elmasları tükürmemiz ve bir zamanlar kütüphanemize sakladığımız ateşi bulmamız gerekecek. Acı, saydam yaratıklardan yeni türlerin oluşmasını sağlar, lambalar balla parlar ve tren yolunun karanlık ve soğuk bekleme salonunda, şimdi Hindistan'da mozaik bir zeminde yatan ve titreyen elleriyle birbirlerinin alaca renkli parlak

* Yunan mitolojisinde yarı insan-yarı boğa yaratık. (ç.n.)

kürke sarılmış vücutlarını okşayan o adamla kadının bir zamanlar burada ağızlarından dökülen çığlıklar hâlâ duyulabilir. Sürgün, sunağın o tanıdık parçasını su yüzeyinde gördüğünde doğduğu sarayın beyaz merdivenlerindeki leoparları hatırladı ve hayatımız boyunca üzerimize yapışan ama bizim parıltılı otellerde yıkayıp çıkarmaya çalıştığımız, evimizin o ılık ve yapışık kirine dalma kararı verdi. Kendini bu fikrin cazibesine bırakması, kirli nehrin şeytanı olması ve akşamları açık mutfak pencerelerinin önünde insan başlı atların makinelerle yaptığı bitmek bilmez savaşların şarkısını söylemesi gerektiğinde ısrar eden eleştirmenler de var elbette. Her durumda onun ne karar verdiğinin bir önemi yok: Vaazın bu hafta üzerine düşünmeniz gereken mesajı bu."

Tek düze bir tıngırtı duyuldu; belki de müzik gibi bir şeydi bu. Papaz kollarını iki yana açınca cübbesi gerildi ve üzerindeki altın süslü simgelerden kaplan figürleri ortaya çıktı. Adam sesini yükseltti: "Biz de bir gün soğuk mermerle etiketi üzerine morina balığı çizilmiş bir tenekeden gelen üzücü şarkılar arasında karar vermek zorunda kalacağız. Ve ne kadar insanüstü olursa olsun bizim seçeneklerimizin de hiçbir önemi olmayacak. Neyi seçersek seçelim kendimizi betondan sonsuz bir çayırın üzerinde metal bir köpek maskesi takmış yürürken bulacağız..."

Sıralarda oturan inananlar ilahî kitaplarını açıp uzadıkça uzayan, sözsüz bir melodi söylemeye başladılar. Ne bir ritim ne de sistem duyabildiğim bu melodi, kış akşamlarında rüzgârla sallanan teneke pencerelerin çıkardığı düzensiz sesleri andırıyordu. Bu garip şarkıyı dinleyip belki başka bir şeyler olur diye bekledim ama o şekilsiz şarkıdan, tek bir notanın sonsuza kadar sürecekmiş gibi monoton okunuşundan sonra melodinin aniden yükselmesi ya da düşmesi ve sonra yeniden o aynı notaya sabitlenmesinden başka hiçbir şey olmadı. Şarkı uykumu getirmişti ve üşümeye başlamıştım; kafamı silindirden çektim. Çoktan karanlık çökmüştü; şeh-

rin ışıkları karanlık dalların ardında bir yanıp bir sönüyordu. Füniküler, bütün ışıklarını yakmış bayırı yavaş yavaş iniyordu. Kar yığınlarının arasından Újezd'e koşup Malá Strana Meydanı'ndan gelen tramvaylardan birine atladım. Vagon neredeyse boştu, gözlerim aydınlık vagonun karanlık pencere camlarından yansıyan soluk görüntüsüne dalmış halde yeraltındaki kiliseyi düşünmeye başladım. Petřín'de tam olarak kimlerle karşılaştığımı hâlâ bilmiyordum. Gizli bir tarikatla mı karşılaşmıştım acaba? Yeni bir inancın doğuşuna mı tanıklık etmiştim? Belki bu inanç Petřín'in derinliklerinden yükselip dünyaya hükmedecekti bir gün? Ya da tam aksine yeraltına gizlenmiş bu ibadet, eski zamanlardan kalma bir dinin ölüm sarsıntıları mıydı? Bu tapınağın ziyaretçileri, dinî bir tatili kutlamak için Prag'da toplanan yabancılar mıydı, yoksa asırlardır fark edilmeden yanı başımızda mı yaşıyorlardı? Ya da bizimkinin hemen ötesinde var olan ama bilinmeyen bir şehrin hudutlarında mı bulmuştum kendimi? Bu şehir, düzenimizin çürütüp atamadığı çöplerden mi beslenip büyüyordu, yoksa biz gelmeden çok uzun zaman önce burada olan ve bizi, yok olup gittiğimizde bunu fark edemeyecek kadar önemsemeyen yerlilerden oluşan bir topluluğun şehri miydi? Bu şehrin zemin planı neydi peki? Hangi bölgelere ayrılmıştı ve hangi kanunlar geçerliydi bu şehirde? Bulvarları, meydanları, bahçeleri, ışıl ışıl parlayan kraliyet sarayı neredeydi?

4
Malá Strana Kafe

O günden sonra Petřín'de birkaç keşif gezisine daha çıktım ama kiliseye açılan baca kulesinin penceresi her defasında sıkışmış oluyordu, bütün gücümle sarsmama rağmen açmayı başaramadım. Mor ciltli kitabı hep yanımda taşıdım; tramvaydayken, bir dükkânda sırada beklerken ve hatta bazen sokakta yürürken açıp bakıyor, bu garip harfleri tekrar tekrar inceliyordum. Harflerin nasıl telaffuz edildiklerini bilmesem de birbirlerinden ayırt edebilmeye başlamıştım bile; toplam yetmiş altı tane işaret olmasına çok şaşırmıştım. Alfabe, ya tek bir ses birimindeki farklılıklar olarak tanımladığımız seslere ayrılıyordu ya da bizim ses birimimizde-

kinden çok farklı sesleri temsil ediyordu. Bu sesleri hayal edebilmeye çalıştım; bazen yürürken işaretleri yüksek sesle telaffuz etmeye çalışırdım, yanımdan geçen insanlar dönüp şaşkınlıkla yüzüme bakardı. Bir de kullandığımız bazı ses birimlerinin, bilinmeyen ilkel ormanlardan gelen seslerle kuşatılmış olduğunu fark ettim: Sonuçta kelimelerin anlamları da gizemli bir şekilde sesten çıktığına göre o bakir orman, hayali nesnelerin, varlıkların ve olayların rahatsız edici tohumlarıyla dolu olmalıydı. Bu garip alfabenin kullanıcıları, sesleri çizerken neden bu kadar farklılaştırma gereği duymuşlardı? Sesin mana zenginliğinden aldıkları zevkten ötürü mü metni bir nota sayfasına benzetmiş, dilin derinliklerinde bir kalp gibi çarpan yaşam gücünü yakalasın istemişlerdi? Yoksa tam aksine harflerin bolluğu, tek bir sese yakından bağlı olan anlamların her zaman yok olduğuna dair bir öfkenin simgesi miydi? Harflerin şekillerinden yayılan gerginlik, kaygıyla dolu bir dünyadan geldiklerini işaret ediyordu. Aynı zamanda çok fazla olmaları, detaylı betimleme eğiliminin kanıtı olabilir diye düşündüm kendi kendime, ama aynı zamanda yaklaşmakta olan bir tanrı tarafından duyulmaya çalışırken geleceğe uzanan bir ilkel çığlığa çaresiz bir arzuyla yaklaşabilmenin kanıtı da olabilirdi. Harflerden bazılarının üzerinde asılı duran kıvrımlı işaretlerin anlamını da merak ediyordum: Acaba uzunluğu mu, aksanı veya melodiyi mi belirtiyorlardı? Ya da kelime telaffuz edilirken sese eşlik etmesi gereken el-kol hareketini veya yüz ifadesini mi gösteriyorlardı? Belki de metnin ana yükünü taşıyanlar aslında o küçük çengeller ve kavislerdi, büyük harflerse yalnızca basit birer süs veya yabancıları şaşırtmak için yazılmış kafa karıştırıcı mesajlardı? Veya o küçük şekiller asıl mesajın uçlarında kalmış, eski bir resim yazısının kalıntılarıydı, tıpkı yeni kasabaların eteklerinde gördüğümüz soyu çoktan tükenmiş imparatorluklardan kalma saray yıkıntıları gibi? Ve bu kalıntılar şimdi kitaplardaki bu küçük, ihmal

edilmiş metni okuyan ve belki de eski tanrıların geri dönüp, bu işaretlerin dirilmiş tapınakların üzerinde belirip parlayacağı günü bekleyen bir mezhebin tutkunları tarafından anlaşılabiliyordu yalnızca.

En büyük kaygıyı ve huzursuzluğu uyandıran şeyin anlamı olmayan işaretlerin fosilleşmiş varlığı değil, hiçbir şeyin bir anlamdan yoksun bırakılamayacağına dair insanı hayrete düşüren tecrübe olduğunu fark ettim. Ya da daha doğrusu harflerin üzerinde Aziz Elmo'nun ateşi* gibi titreyen garip bir mananın, bütün varlığını yayan ve mor ciltli kitabın sayfalarında birdenbire belirerek yazının geri kalanına göre aslında çok da garip gelmeyen o mananın varlığı da olabilirdi bizi en çok kaygılandıran. Bu manalar, alışkın olduğumuz ve gizemini tıpkı bir kaynaktan çeker gibi var olmanın en ilkel mesajından alan manalar mıydı? Ve bu manalar da kendini o kaynakla yeniler, ama kaynak tıpkı görünmez bir hastalık gibi onları içten kemirip ölmelerine sebep mi olurdu? Kitaptan hiçbir şey anlamadığımı söylemekte haklı mıydım? Yabancı harflerle kaplı kitabın sayfalarına baktığımda içimde uyanan kaygı yumağında en güçlü ve en garip olanı, aslında anlayacak veya cevabını arayacak hiçbir şeyin olmadığına dair şüpheden kaynaklanıyordu; en büyük endişemiz, korkunç bir zaferin sürekli pusuya yatıp bizi beklediğiydi ve biz, en büyük mağlubiyetlerimizden korkmadığımız kadar korkuyorduk ondan.

Neredeyse boş olan Malá Strana Kafe'nin karla kaplı meydana bakan pencerelerinden birinin önünde oturdum. Kitap önümde açık duruyordu. Soğuk öğleden sonra güneşi masanın gri mermerinde ışıldıyordu. İçeri yeni bir müşteri girdi: Tedirgin bir ifadesi olan, hareketleri sarsak, ince ve yaşlı bu adam, öğleden sonralarda Malá Strana'nın kafelerinde ortaya çıkan yalnız insanlardandı. Yanımdan geçerken

* Gemici ışığı olarak da bilinir. Fırtınalı havalarda kilise kulesi ya da gemi direği gibi sivri uçlu yapıların tepe noktasında görülen, genellikle parlak bir ışık noktası halinde beliren atmosfer elektriği boşalması olayıdır. (ç.n.)

önümde açık duran kitabı gördü; bir an için yürümeye devam edip etmemeye karar veremedi ve öylece durdu. Sonra dikkatle etrafına bakınıp bana doğru eğildi ve kitabı nereden aldığımı sordu. Kitabın elime nasıl geçtiğini anlattım. Karşımda duran boş sandalyenin ucuna, sanki ipleri erken bırakılmış bir kukla gibi oturdu; etrafını kolaçan etmeye devam ederek masanın üzerinden bana doğru eğildi ve yalvarırcasına bir tonla fısıldadı: "Sözümü dinle, o kitaptan hemen kurtul. İnan bana o uğursuz harflerle karşılaştığımdan beri şehrin eteklerindeki kasvetli dünyaları, yolunu şaşırmış bir köpek gibi geziyorum, ne huzurum kaldı ne bir şey. Şu harflerdeki ustalığa, maharetli anlatıma bak! Her şeyi boğup mahvedecek şeytani bir kangren bu. O harfler dünyamızın tanıdık yanlarını özenle ve gayretle çürüten bir zehir yayıyor etrafına. Göreceksin bak, onun nefesinde binalarımızın şekilleri yerini iğrenç bir ihtişamla parlayan barbar tapınakların çizgilerine bırakacak; unutulmuş uğursuz bir altın yeniden parıldayacak! O zehir, kelimelerimizi yıpratacak ve onları ilkel ormanın endişe dolu seslerine, heykellerin o yalnız müziğine dönüştürecek! Ve hayat, genç bir kralın ormanda ölümüyle ilgili iğrenç bir efsanenin bitmek bilmeyen oyununda doğru düzgün anlaşılmayan bir rol olup çıkacak!"

Konuşurken masaya dayadığı dirseklerinin üzerinde bana doğru öyle çok kaymıştı ki masaya uzanmış gibiydi. Bu gizemli yazıyla nerede karşılaştığını sordum ona. Biraz rahatlamış gibi hafif geriye çekildi.

"Bu korkunç hikâye altmışlı yıllarda başladı. O zamanlar hukuk fakültesinde ders veriyordum. Hâlâ öğrenciyken özel dergilerde makaleler yayınlamaya başlamıştım, herkes de ileride harika bir kariyerim olacağını söyleyip duruyordu. İyi bir eşim, iki de küçük çocuğum oldu. Kadın öğrencilerimden hiçbiriyle hiçbir zaman flört etmişliğim olmamıştı ama altmışlı yılların ortasında, birinci sınıflardan bir kadının

yüzü anlaşılmaz bir sebepten ötürü beni fazlasıyla cezbetti. Hareketleri sanki garip, gizemli bir mekândan geliyormuş ve kökleri hâlâ oradaymış gibi hissetmiştim."

"Nasıl bir mekândı bu?" diye sordum; hareketlerden doğan mekânlar her zaman ilgimi çekmişti.

"Mermerle kaplanmış geniş, boş koridorlar vardı. Vücutlarına başka mekânlar hapsolmuş, onlar hareket ettikçe parıldayan manzaralarla doyurulmuş kadınlara çekiliriz zaten hep. Keşke o sevgili ellerin sessiz dalgalanışında anlayabilseydim beni nasıl karanlık bir imparatorluğun beklediğini... Benimle zaman geçirmekten zevk aldığı izlenimine kapılmıştım. Bir gün Old Town'da karşılaşınca onu birer kadeh şarap içmeye davet ettim. Daha sonra da evine bıraktım. Dairesine giden birkaç karanlık basamağı indik. Neruda Sokağı'nda, yamaca dikilmiş evlerden birinde oturuyordu. Bu evlere gelen ziyaretçiler, dar bir merdivenle çıktıkları üst kattaki arka kapıdan yine toprak seviyesine çıkınca hep şaşırırlar hani. Evine düzenli olarak gelip gitmeye başladım. Bu kadar geniş odaları olan kocaman bir evde tek başına yaşamasına hayran kalmıştım. Bana kendisiyle ilgili hiçbir şey söylemiyordu. Pek fazla konuşmuyorduk da zaten. Ya karanlık odada uzanıp sokaktan gelen sesleri dinliyorduk ya da pencereden görünen sarayın cephesindeki heykelleri inceliyorduk. Kızın dokunuşu garip bir ülkenin çimenlerinden, yapraklarından ve hayvanlarının pençelerinden bahsediyor gibiydi sanki..."

Duraksayıp tedirgin bir ifadeyle etrafına bakındı; kafede yalnızca birkaç emekliyle birkaç öğrenci vardı ve kimse bizimle ilgilenmiyordu. Adam yine de masanın üzerinden bana doğru biraz daha yaklaşarak iyice alçak bir ses tonuyla konuşmaya başladı. "Koridorda beyaza boyanmış, her zaman kilitli olan bir kapının önünden geçerdim. Birisi üzerine garip harflerle bir şeyler yazmıştı. Kapı, evin yamaca bakan tarafındaydı... Bu gizemli kapı beni büyülemişti sanki, ama kız arkadaşım hurdalarla dolu bir kalorifer dairesinin kapı-

sı olduğunu söyledi. Bir gün o markete gitmek için aşağı indiğinde dayanamayıp duvarda asılı duran anahtarları aldım, içlerinden biri bu beyaz kapının kilidini açar mı diye denemeye koyuldum. Birkaç denemeden sonra kilit dilinin döndüğünü duydum..."

Tam o anda masamıza doğru aceleyle gelmekte olan dar yelekli garsonu fark ettik ikimiz de. Garson bir eliyle karşımda oturan adama el ediyor diğeriyle de telefondan beklendiğini anlatmaya çalışıyordu. Adam yüzünde kaygılı bir ifadeyle, "Burada olduğumu kimse bilmiyor" dedi ve kalkıp vestiyere gitti. Geri dönüp hikâyesine devam etmesini sabırsızlıkla bekledim. Bu sırada penereden dışarı bakıyor, iri ve sulu kar tanelerinin yere düşüşünü izliyordum. Tavanı kalın bir kar tabakasıyla kaplı yeşil bir tramvayın Letná Sokağı'nın köşesinden döndüğünü gördüm; kafe penceresinin önünde birden sessizce durdu. Şekli Prag'ın bildiğimiz tramvaylarına benziyordu ama sanki tek bir parça mermer oyularak yapılmış gibi bir hali, mat camdan pencereleri vardı. Ön kapı açıldı ve içeriden kıvırcık, uzun sakallı, gri paltoları bileklerine kadar uzayan iki adam indi; bir sedye taşıyorlardı. Adımları uzun, eşgüdümlü ve bir baleden fırlamış gibiydi; göğüslerini şişirmişlerdi. Kafe kapısının önünde bir an için gözden kayboldular, sonra tekrar belirdiler; yine aynı düzenli adımları atıyorlardı ancak bu sefer sedyenin üzerinde yatan cansız bir beden vardı. Kim olduğunu anlamam için görmeme gerek yoktu. Yasak bir kapıyı meraktan bir kez olsun açmak yeterlidir, diye düşündüm kendi kendime, sonra içinden çıkan her neyse 1960'lardan şimdiye kadar gittiğin bütün kafelerde takip eder seni, sonra da bir sedyeye tıkar ve karlı meydanlarda böyle yürür işte yanı başında. Sedyeyi taşıyanlar tramvaya biner binmez kapı arkalarından kapandı. Tramvay hareket etti ve bir an sonra gözden kayboldu.

Hemen dışarı koşup kafenin otoparkında müşteri bekleyen taksilerden birine atladım ve uykulu şoförden önümüzdeki

yeşil tramvayı takip etmesini istedim. Kar şimdi daha da şiddetli yağıyor, ön camı pamuk yumakları gibi dolduruyordu. Hızla bir ileri bir geri giden sileceklerin karda açtığı deliklerden görebildiğim kadarıyla bu gizemli tramvayla aramızdaki mesafe bir açılıp bir kapanıyordu. Yeşil tramvay, başta normal rayları takip etmesine rağmen banliyö tarafına geldiğimizde daha önce hiçbir tramvayın girmediği dik ve ıssız bi sokağa saptı. Uzun fabrika duvarlarının ve ufalanmış alçıdan güzel kadın yüzleriyle süslenmiş yorgun evlerin duvarlarının arasından ağır ağır ilerledi. Sütunları kararmış küçük balkonlara hurdalar yığılmış, üzerleri plastik örtülerle örtülmüştü. Şehrin eteklerinde çıktığım yürüyüşlerde bazen alakasız sokaklara kurulmuş tramvay rayları gördüğümü hatırladım. Daha önce bunun üzerine hiç düşünmemiş, artık kullanılmayan ve kimsenin gelip kaldırmaya zahmet etmediği eski fabrika rayları olduklarını farz etmiştim sadece.

Tramvay nihayet tepede evlerin kurulduğu yerleşim bölgesinden, paçavraya sarılmış su pompalarının kıvrılıp donmuş su fıçılarının yanına konduğu karla kaplı bahçelerdeki boyası pul pul sökülmüş kır evlerinin önünden geçti. Kar durmuştu; batıda ayrılan bulutların arasından sızan soluk öğlen güneşi duvarlara ve ağaç gövdelerine düşüyordu. Kır evleri ve bahçeler birdenbire yok oldu; ardında karanlık bir ağaca doğru yükselen, karla kaplı bir bayır olan yol, sokaktaki son çitlerin arasından uzayıp gidiyordu. Kızıl güneş bayıra vuruyor, el değmemiş karları pembeye boyuyordu. Bayıra uzanan yolun sonunda tek katlı, yıkık dökük bir ev vardı; evin kapısının üzerindeki duvarda asılı tabelada zar zor okunan bir yazıyla "Taverna" yazıyordu. Tavernanın penceresiz duvarı karla kaplı araziye bakıyordu. Tramvay tavernayı da geçip el değmemiş pembe karla kaplı bayıra girdi. Karlar, tıpkı bir tekne denize indirildiğinde olduğu gibi tramvayın iki yanından fışkırıyor, bu kar çeşmesinden etrafa kırmızımsı bir ışık saçılıyordu. Tramvay, ağacın olduğu yönde yavaş yavaş kay-

bolmaya başladı; pembe bir kâğıdın üzerinden süpürülmüş kurşun kalem tozuna benzer, karanlık bir gölgeyle vurgulanmış derin bir iz bırakmıştı ardında. Şoförün eline para sıkıştırıp taksiden atladım. Tramvayın arkasından koşmaya çalıştım ama dizlerime kadar kara batmıştım; yetişmeme imkân yoktu. Durup karanlık ağacın ardında ilerleyen tramvayı seyrettim; şimdi tek görebildiğim şey pembe kar ve tırtıklı gölgeleri bayırdan aşağı bana doğru uzanan hareketsiz ağaçlardı. Geri dönüp karla kaplı yolu şehre doğru, pencerelerinde güneşin son ışınları parlayan kır evlerine doğru yürüdüm. Ufkun ötesindeki bir kasabadan gelen bir otobüs geçti yoldan. Bahçelerin ardından bir köpek havlaması duyuldu.

5
Bahçeler

Ben şehrin sınırlarına varamadan kır evlerinin pencerelerindeki ışıklar sönmüş, karın rengi koyulaşmıştı. Tavernanın ışıkları çoktan yanmış, girişteki lambanın ışığı alt basamaklardaki çiğnenmiş çamurlu kardan yansıyordu. Gizemli tramvay takibimdeki başarısızlığımı üzerimden atabilmek için bir şeyler içmek üzere tavernaya girdim. Kendimi geniş ve fazla sıcak bir odada buldum. Odanın ortasında, yeşil örtüsü tavandan sarkan avizesiz bir ampulle aydınlanmış bir bilardo masası vardı. Kasvet ve sigara dumanından odanın köşeleri seçilmiyordu. Fanilalı adamlar, formica masaların etrafına ikişerli üçerli sıkışık gruplar ha-

linde oturmuştu; yüzleri terden parlıyordu. Duvarlarda futbol takımlarının ve şelale önünde poz vermiş çıplak kadınların resimleri asılıydı. Karanlık bir köşede, kapısı yarı açık sobanın turuncu parıltısı görünüyordu. Taverna penceresinin mavimsi çerçevesini arka bahçedeki, şimdi yaklaşan geceye bulanmış ağaçların dalları sarmıştı. Duvarının önündeki uzun sıranın ortasında boş bulduğum bir yere sokuldum. Başımı yana çevirip arkamdaki duvarda asılı paltoların arasına bıkkınlıkla gömdüm; eriyen karın nemi, paltolardan ne olduğu belirsiz ağır bir koku yayılmasına sebep olmuştu. Müşterilerin seslerinin birbirine karışıp oluşturduğu o hoş uğultusunu dinledim tavernanın. Yeşil likörlerle dolu bardaklar karanlık köşelerde kayıp mücevherler gibi parlıyordu.

Bir yanımda kimseyle konuşmadan birasını yudumlayıp *Bahçemiz* dergisini okuyan yuvarlak kırmızı yüzlü, tıknaz bir adam oturuyordu. İkinci biram da bitince adama dönüp yeşil mermerden yapılmış gizemli tramvay hakkında bir şey bilip bilmediğini sordum. Ne bir şey söyledi ne de kımıldadı; sorumu duymadığını sanmış, bir cevap almaktan umudumu kesip birama dönmüştüm ki odanın diğer tarafına hâkim olan kasveti süzerek nihayet konuştu: "Sisli veya kar fırtınası olan gecelerde bizim burada ortaya çıkar. O tramvaya binenleri bir daha kimse görmez. Bir geçitte alçıya kazınmış bir yazı görmüştüm; yeşil tramvayın durağının Tibet'teki bir manastırın bahçesinde olduğu yazıyordu. Buraya da ormanlardan ve bayırlardan geçen gizli yollar üzerinden geliyormuş. İçinde bir şey olması muhtemel. Berberdeki bir adam bir yaz günü ormanda mantar toplarken tramvayın birden sessizce yanından geçip sisin içinde gözden kaybolduğunu anlatmıştı. Başkalarıysa bunun Atlantik Okyanusu'nun derinliklerinden gelen bir tramvay olduğunu söylüyor; bazen, bilinmeyen bir sebepten ötürü nehir ağızlarına gider, sonra nehir yatağından yukarı ilerler, akşamla-

rı su yüzüne çıkar, futbol sahalarının tahta çitlerinin ve yamaçlardaki eski fabrikaların arasında taşrayı gezinirmiş, ta ki şehre varana kadar. Bir söylentiye göre kubbeli binalardan birinde restorasyon görevlileri Romanesk* bir duvar resmi bulmuşlar; resimde Prens Břetislav'ın**** arkasında yeşil tramvaya çok benzeyen bir şey varmış..."

Eşofman takımı giymiş çakırkeyif bir genç adam yanımıza gelip bana tramvaydan bahseden adamla bir torba çimento parası üzerine pazarlık etmeye başladı. Sonra dönüp birbirimizi Sparta futbol sahasından tanıyıp tanımadığımızı sordu. Hiç muhabbet havamda olmadığımı görünce eliyle boş ver dercesine bir hareket yapıp yan masaya oturdu.

"Raylar bahçelerin, çalılıkların ve çitlerin arasından geçer" diye devam etti yanımdaki adam birden. "Gece bahçelerin derinliklerinden yaklaşan çınlama sesini duyduğumuzda yatağımızda yatıyor oluruz. Pencereden giren ışıklar tavana vurur; perdelerin desenleri büyüleyici ışıkta devasa boyutlarda duvara yansır. Eşlerimiz dehşet içinde kollarımıza sarılır. Ama gün içinde tramvay hakkında konuşmaktan kaçınırız. Tramvay, aramızda karanlık birer gölge gibidir. Çocuklarımızın bize onun hakkında sorular sormasından korkarız." Susup birasından bir yudum aldı. Hikâyesine devam edip etmeme konusunda kararsızlığa düştüğünü hissettim. Bir süre sonra nihayet konuştu: "Kızım büyüme çağındayken karıma şöyle derdim: Onu bir kenara oturtup yeşil tramvayı adam akıllı anlatmalısın. Çok tecrübesiz; başını kolayca belaya sokabilir. Karım kızımızla çok konuştu sonra; onu dikkatli olması, yeşil tramvaydan kaçınması konusunda uyardı. Kızımsa olayı ciddiye almamış, korkacak bir şey olmadığını, eski bir tramvaya, hele de yeşil bir tram-

* Roma tarzı. (ç.n.)

** 1034 ile 1055 tarihleri arasındaki Bohemya Dükü. 20. yüzyıl öncesinde Bohemya olarak adlandırılan Çek toprakları 1004 ile 1806 tarihleri arasında Kutsal Roma İmparatorluğu'na bağlıydı. (ç.n.)

vaya binecek bir insan olmadığını söylemişti. Ama ilk balosundan döndüğümüz o gece karanlık bir tramvay durağında bekliyorduk ve..." Tekrar sustu. Adamı devam etmeye teşvik ettim; şimdi olacakları tahmin edebiliyordum. "Birdenbire önümüzde bir tramvay durdu. O kadar sessiz hareket ediyordu ki geldiğini bile duymamıştık. Kızım o gece çok yorulmuştu, herhalde kafasında da hâlâ balodan sahneler dönüp duruyor olacaktı ki tramvayın kapısı tam önünde açılınca doğruca biniverdi. Tam o sırada tramvayın garip bir rengi olduğunu fark ettim. Bağırdım, kızımı geri çekebilmek için öne atıldım ama kapı o kadar hızla kapandı ki ellerim mat cama çarpıp kalakaldım. Tramvay hareket etti ve karanlığa karışıp gitti..."

İkimiz de sustuk. Tavernadaki uğultular gizemli bir denizin dalgaları gibi bir yükselip bir duruluyordu. "Neredeyse yirmi yıl önceydi bu" dedi adam sakince, "o zamandan beri kızımızı hiç görmedik. Yalnızca bazen karanlık bir odadaki aynanın derinliklerinde yüzünü, sobanın uğultusunda sesini duyar gibi olduk, o kadar. İlk başta çekmecelerin diplerinde veya kitap sayfalarının arasında, üzerinde anlamını giderek daha az anladığımız mesajlar yazan kâğıt parçaları bulurduk: Koridorlardan akan nehirlerin üzerinde sallarla taşınan bronz aslanlardan, fosilleşmiş ormanlardaki bitmek bilmeyen sempozyumlardan veya garsonun yoğun bir sis tabakasından çıkıp geldiği kafelerden bahsederdi. Yazdıklarından anladığımız kadarıyla kumaş katlarının birer ismi olduğu ve yüzlerden daha önemli olduğu, yüzden çalılarınsa sıradan bir bulanıklığa karışıp kaybolduğu bir dünyada yaşıyordu. Onun dünyasında sözler hiçbir anlamı olmayan ama her biri önemli mesajlar taşıyan uğultu ve hışırtı seslerine eşlik eden önemsiz şeyler olarak görünüyordu. Bazen mektuplarındaki yazılar çözülüp dalgalanıyor, sonra yeniden bağlanıp anlamsızca düğümleniyor, bu düğümler de rahatsız edici kelimelerin ve resimlerin başlangıcı oluyordu. Anlaya-

bildiğimiz bir dünya değildi onunki. Şimdi hayatta en çok istediğim şey onu bir daha görebilmek, ama görüşebilsek bile birbirimizi anlayabilir miyiz artık, bilmiyorum. Bazen onun yaşadığı dünya çok yakınımızda olabilirmiş gibi geliyor, çünkü o dünyanın sağlamlığı, bizim dünyamızın boşluklarına dayanıyor ve o dünyanın boşluğu da bizim dünyamızı sağlamlaştırıyor..."

Sustu. Karşısında duran posterle kaplı duvara baktı bir süre, sonra başını eğip *Bahçemiz* dergisini okumaya devam etti. Yan yana oturmaya devam edip birkaç bira daha içtik ama ikimiz de bir kelime daha etmedik. Nihayet masanın karşısında oturan adam onu kart oynamaya ikna edince ben de hesabı ödeyip üzerimi giydim. Çinli suratlara benzer desenlerle kaplı duvarların arasından soğuk koridoru aşıp daracık tuvalete girdim. İçerideki ışık çalışmıyordu; karla kaplı karanlık bahçe pencere camından görünebiliyordu. Bahçenin derinlerinden gelen, yeraltı tapınağındakine benzer cılız bir şarkı duyduğumu sandım. Koridorun sonuna yürüyüp bahçeye çıkan kapıyı açınca duvarın dibinde birikmiş kar yığınına battım. Ayaz paçalarımdan girip tenime işledi. Kapıyı arkamdan kapatınca tavernadan gelen sesler kesildi. Karla kaplı karanlık bahçelerin eşiğinde duruyordum; kıvrılıp duran ağaçlar karın yanında iyice kararıyor, uzaklarda yanan lambaların ışıkları pırıl pırıl meyveler gibi dalların arasında parlıyordu. Bahçelerin derinliklerinden kaçınılmaz olarak çekildiğim büyülü bir müzik sesi geldi. Notaların geldiği yönde, ayak basılmamış karlardan geçip bahçenin karanlık derinliklerine doğru yürüdüm. Harap olmuş bir çitin ardında başka bir bahçe daha vardı. Karla kaplı bahçelerden leyla gibi geçtim; orasından burasından büzüşmüş elmalar sarkan çıplak ağaçların, çarpık çurpuk kulübelerin ve boş tavşan kafeslerinin arasından geçip çit üstüne çit aştım. Belki de tramvay birdenbire ağaçların arasından çıkar gelirdi. Belki çalıların arasında Bahçelerin

Kraliçesi'nin tacındaki elmaslar parlayıverirdi. Ama rüzgârla sallanan dallar hariç hiçbir şey kımıldamadı. Bu monoton müzik haricinde sessizlikte duyulabilen tek şey ara ara uzaklardan gelen köpek havlamasıydı. Çürümüş bir çardakla karşılaşınca ayin müziği sandığım sesin aslında çardağın tepesinde rüzgârla sallanan teneke parçasının bestelediği gece müziği olduğunu fark ettim. Çardağa oturdum; geniş, camsız pencerelerden karanlık ağaçları, karı ve uzaklarda yanan ışıkları görebiliyordum. İnsanın uykusunu getiren bir müzik duyuluyordu; ağaç dallarının birbirlerine dolanıp kardan tuvalin üzerine çizdiği resimler, tek başıma geçtiğim duvarlardaki rutubet izleri ve şeytani kitaplardaki o garip kıvrımlı harfler kadar anlamsız bir müzikti bu. Tanrı aşkına, nereye gidiyordum ben böyle? Hâlâ vakit varken neden diğer insanların yanına geri dönmüyordum? Gece bahçelerinden ve dünyamızın hudutlarından esip gelen o şey beni çoktan kontrolü altına almıştı bile.

İlerlemeye devam ettim. Birkaç çitteki delikten daha geçtim; bahçelerden birinin sonuna gelince sokak lambalarını gördüm. Dekoratif oymalı çitlerden birine tırmanıp diğer taraftaki kaldırıma atladım. Kısa süre sonra bir otobüs durağına vardım. Otobüsü beklerken zaman geçirmek için birinin bahçe çitine telle bağladığı cam kapaklı kutunun arkasına iğnelenmiş kartları okumaya başladım soluk mor ışıkta; genellikle bahçıvanlar birliğinin veya yürüyüş kulüplerinin bildiri asmak için kullandığı vitrin gibi bir şeydi bu kutu. Kartların arasında birçok reklam ve bildiri vardı: Birileri çilek fidesi öneriyordu, başka birisi ise bir koltuk, bir de kafa kısmı kesilmiş gelin fotoğrafındaki gelinliği satıyordu. En alt köşede, birinin buzdolabı tamiri yaptığını yazdığı kâğıt parçasıyla köpekler için zorunlu aşılarla ilgili siklostille**

* Siklostil, el yazısı kopyalamak üzere kullanılan eski bir alettir. Makine, ucu iğneli bir kalemle yağlı kâğıda delikler açarak kopyalanacak şekli çıkartır, ardından bu kâğıt şablon olarak kullanılır. (ç.n.)

çoğaltılmış bir bildirinin arasında, üzerinde şöyle yazılmış bir kart vardı: "Yatak Odalarındaki Büyük Savaş Hakkında Son Keşifler konusuyla ilgili konferans Çarşamba günü saat 02:30'da Sanat Fakültesi'nde verilecektir." Yaklaşan otobüsün sesini duydum. Tıslayarak açılan kapıdan girip otobüse bindim.

6
Gece Konferansı

Bir sonraki gün çarşambaydı: Her ne kadar kartın üzerinde herhangi bir tarih olmasa da sınırları önüme sunulmuş bir dünyayla ilgili yeni bir şeyler keşfedebilmek için öyle sabırsızlanıyordum ki o gece Sanat Fakültesi'ne gidip bir bakmaya karar verdim. Fakülteye Old Town Meydanı üzerinden gittim. Floresan lambalar, karla kaplı boş sokakların sessizliğinde cızırdıyordu. Devasa Sanat Fakültesi binası yan yana sıralanmış birkaç evin en sonunda bir karaltı olarak görünüyordu. Binaya ulaştığımda durup yukarı baktım; sokak lambalarının birinci kattaki pencere camlarından yansıyan ışığı hariç hiçbir pencerede ışık göremedim. Sü-

tundaki ana giriş kapısı kilitli değildi, ben de içeri girdim. Boş bina karanlık ve soğuktu. Camla kaplı boş resepsiyonu geçip geniş merdivenlerden çıktım. Pencereleri bahçeye açılan koridorlardan yürüdüm. Arada bir durup etrafı dinledim ama bina bir mezarlık kadar sessizdi. Tek duyabildiğim şey gece tramvaylarının toprak sette çıkardığı tıkırdama sesiydi. Bütün konferans salonlarının kapılarını açıp baktım, hepsi boş ve karanlıktı. Nihayet üçüncü kattaki konferans salonlarından birinin kapısını açınca floresan lambalarıyla hafifçe aydınlatılmış soğuk odada sıralara paltolarıyla oturmuş insanlar gördüm; kürsüden konuşmacının monoton sesi geliyordu. Zayıf bir ışık hüzmesi adamın bir deri bir kemik suratına, sivri uçlu keçi sakalına düşüyordu. Kapının yanındaki sıranın en ucundaki boş yere oturdum.

Adam şöyle diyordu: "Birkaç yıl öncesine kadar bilim camiası, nadir görülen bir istisnayla, yatak odalarının derinliklerinde yapılan büyük savaşın tarihsel bir olay olarak görülemeyeceği görüşündeydi. Danışma kaynaklarındaki kayıtların güvenilir olmadığı, ejderhaların tasarruf bankalarından kovulmasına yönelik yapılan yeraltı kutlamalarıyla bağlantılı bazı ayinlerin tarihselleştirilmesinin sonucu olduğu söyleniyordu. Ayrıca ünlü Aslan Günlükleri'nde geçen savaşa dair hiçbir kayıt bulunmadığı da sürekli olarak vurgulanıyordu. Malumunuz, günlük yağmurlu bir gecede rayların ortasında durmuş bir trenin, Všenory'daki Art Nouveau köşkün ışığı karanlık bahçedeki ıslak yapraklardan yansıyan aydınlık penceresinin hemen altında kalan karanlık vagonunun koltuklarından birinin üzerinde, streç filme sarılmış olarak bulunmuştu. Kaynağa böylesine eleştirel yaklaşan bilim insanlarının günlüğün, pencere camından içeri bakınca çayırda dans eden faunları** andıran şekillerle kaplı resmin bir parçası belli belirsiz seçilebilen bu köşkün

* Faun, Roma mitolojsinde ormanda yaşayan, yarı insan yarı keçi bedenine sahip, keçi boynuzlu canlı. (ç.n.)

hemen dışında bulunmuş olmasını garipsememeleri bir hayli şaşırtıcı. Huş ağacının altındaki çimenlerin üzerine çizilmiş o küçük nesnenin kaplıca tapınağında hâlâ kullanılan fırçayla benzerliğini de hiçbir tarihçi fark etmemiş olsa gerek. İşte Papaz, bir akşamüstü bu tapınakta hamamların üzerini kaplayan buhar bulutuna şöyle demişti: 'Uzakta bir kasabadaki büfede, yemeklerin ve fiyatlarının yazdığı o kara tahtada Şehrin Eteklerinin Hâkimi'nin son mesajı yazılıdır tebeşirle. Bu mesaj, vazoların karanlık içlerinin bizim mekânımıza bir soluk gibi yayıldığına dair bir uyarıdır. Şehrin Eteklerinin Hâkimi'ne göre bu soluk, eski takımyıldızları çürütmektedir. Smíchov sokaklarının uzun duvarlarının ardında gizlenen makinelerin sabırsız ve çevik kıskaçlarını da unutmamalısınız. Nirvana, ayakta dinlenilen bir konserin yerini almayacaktır.' Bu renkli şeklin fırçaya olan benzerliğinin bir tesadüf olması konumuz dışı (sonradan bu şeklin bir mantar resmi veya bitki sütü damlası olduğu ortaya çıktı). Hatırlamamız gereken bir şey daha var: Komşularımızın alfabesinde F harfi şekil bakımından en üstünde ve ortasında yatay birer çubuk bulunan dik bir çubuğa benziyor. Başka bir deyişle, şehrin hemen dışında bulunan ve huzursuz, sahte belediye başkanının her gece üzerine çıkıp, yakut gözlü gümüş kurtları şehre sokup yatak odalarındaki uzun perdelerin ardına koymaya çalışan kadın alayını gözlediği heykele benziyor. Ama o zaman tek görebildiği, otobanda giden arabaların tıpkı soğuk, parlak kolyeleri andıran ışıklarıydı. Bunların hepsi gerçekten bir tesadüf müydü? Olgucu yargılardan arınmış tarihçilerden oluşan yeni nesille birlikte durum kökten değişime uğradı. Yapılan son araştırmalar, yani çekmecelerin arkeolojisi alanında yapılmış en güncel keşifler bu savaşın gerçekten yaşandığını, dahası halen sürmekte olduğunu tartışmasız olarak kanıtlıyor. Ağır ağır dönen deniz fenerinin ışığı ne zaman üzerine düşse yatak odasının karanlık köşesinde asılı duran aynanın de-

rinliklerinden bu savaşın kahramanlarının altın heykelleri parıldıyor. Ev sakinleri geceleri karanlık holden geçip banyoya gittiklerinde bazen ayakları sallanan bir dubaya takılıyor: Her ne kadar karşıya geçebildiklerinde isimlerini unutmalarına, kıyıdaki hayali şehirlere yıpranmış hayvanların sütünü taşıyan serin metalden borulara alınlarını dayamalarına izin verilecek bile olsa, karanlığa çıkan bu sarsak dubalı köprüden geçmeye çok az kişi cesaret edebilir. Geceleri acem halısı desenli bir kamuflaj elbisesine sarınmış bir şeyin koşarak yatak odalarından geçtiğini görürler. Yataklarının altında sahra telefonu kablosu bulurlar. Odanın karanlık köşesinden bir siper geçer. Akşam yemeklerinde gizlenmiş gözler masayı seyreder. Bir çocuk 'Köşede bir şey var, bir bakacağım' demeye alışmıştır ama anne babası hemen emri savurur: 'Yemek esnasında masadan kalkmak yok!' Evlerinin, evin derinlerinde unutulmuş Austerlitz** muharebe meydanlarından birinin tam ortasında olduğundan şüphelenseler de bütün kuytu köşelerde süren bu muharebeyi fark etmekten korkarlar. Askerler duvar kâğıtlarının şifresini çözer; düzene karşı amansız bir dil bilgisi savaşı verilir. Zehirli bir müzik durmaksızın çalar; insani antlaşmalar tarafından yasaklanmış olmalarına rağmen buzdan viyolalar bile duyulabiliyordur. Bir grup sabotajcı, düşmanın efsane derlemelerine yeni bir kahraman sokmayı başarır: geyik boynuzlu bir şeytan. Bazıları askerlere ve genel kurmay başkanlığına kimlerin düşman, kimlerin müttefik olduğunun söylenmesini önerir ama bu yenilikçi adım kimseden destek alamaz. Kimisi dostla düşmanı birbirinden ayırmanın zor olduğunu savunmuş, ötekilerse aralarında hiçbir fark olmadığını, bu yüzden birbirlerinden ayrılmalarının gerekmediğini söylemiştir. Gönüllülerden oluşan bir birlik kalın bir

* Austerlitz Muharebesi, Napolyon Savaşları'nın ilk muharebesidir. Adını, savaşın yapıldığı Çek Cumhuriyeti'nin Moravya eyaletindeki Austerlitz kasabasından almıştır. Savaş, Napolyon'un kesin zaferi ile sonuçlanmıştır. (ç.n.)

kitabı dikkatle, sayfa sayfa inceler ama 346 ve 347. sayfalar arasındaki Salzburg'dan gönderilmiş o kartpostalı çok geç fark ederler; bu kartpostalın üzerinde, parklarda yeni bir ilahın doğuşuyla ilgili bildiri yazma girişimlerini hiç de talihsiz olmayan bir şekilde sona erdiren, pudinglerin o soğuk umursamazlığıyla ilgili haberler yazılıdır. Ölenler, dolapların erebusunda** ağır ağır dolaşır; giriş hollerinde ve gece sahillerinde istilalar olduğunda bazıları içine çekilip bir kez daha ölür ve kendilerini, çimenleri rüzgârla sallanan sonsuz çayırlarında su mermerinden beyaz lokomotifler duran çok çok daha uzaktaki bir ölüler diyarında bulur. Göğüs göğüse verilen bu acımasız savaşlar dolapların büyüleyici ormanlarında gerçekleşir; hangi asılı takım elbisenin ardından sivri uçlu bir bıçağın çıkacağını kimse bilmez. O paltoların arasında aylar geçiren askerler, insandan çok paltolara benzemeye başlar; düşünceleri bile paltoların düşüncelerini andırmıştır (örneğin içinde evler, anıtlar ve su kaynaklarına asılı sokak lambaları olan şehri ve bu şehrin sokaklarında tek başına dolaşan midilliyi düşünürken saatler geçirirler). Öyle ki bazen evin sahibi aklı başka yerdeyken üzerine palto diye yanlışlıkla askerlerden birini giyip sokağa onunla çıkar. Asker hakarete uğramış gibi hisseder ve ateş etmek ister ama yumuşak tüfeğinden, kaldırımda yuvarlanıp güvercinler tarafından gagalanan yumuşacık kurşunlar çıkar. Bu trajik hatayı görebilmek için olaya bir vestiyer görevlisinin profesyonel gözleriyle bakmak gerekir; kadın neler olup bittiğini hemen anlar. O, gözünü her zaman açık tutmalıdır çünkü vestiyere palto yerine sürekli askerler ya da ya dinî ya da gastronomik (yakalarında sonbaharda olgunlaşan büyüleyici tatlılıkta meyveler gibi) sebeplerden ötürü dolaplara atanmış ve zamanla paltolara benzemeye başlamış başka

* Yunan mitolojisinde kaosun yarattığı tanrı ve karanlığın temsilcisi olarak geçen Erebus, aynı zamanda yeraltı dünyasında ruhların ölür ölmez geçtikleri bölümün de adıdır. (ç.n.)

şeyler getirip durmaktadır insanlar; görevli kadın bilir ki eğer bir an için rahatlar ve dikkati dağılırsa vestiyere sahte bir palto asabilir, bu da diğer paltoları hayata döndürebilir ve bir süre sonra hep birlikte kafede dolaşmaya, hatta kapıdan dışarı çıkıp gitmeye bile başlayabilirler, vestiyer görevlisi kadın da onların peşinden gitmek zorunda kalır ve bilgikuramsal kum tepecikleri hakkındaki kompozisyonunu yazamaz. (Bu kadın aslında, vakt-i zamanında önemli modern filozofların ne yapacaklarını bilemediklerinde danıştıkları bilge bir kadındı. Kadın onlara, 'Metafiziksel olarak konuşacak olursak bir felsefe kitabındaki en önemli şey karakter dizisindeki yazı tipidir: Harflerin kalınlığı veya inceliği ya da çıkıntılarının şekli –yani harflerin ilgi çekmek için kullandığı pençeler– evrenle ilgili en temel mesajı taşımaktadır' derdi ve filozoflar, kadının düşünce kabiliyetinin derinliklerine ve eşsizliğine hayran kalırdı.) Vestiyer görevlilerinin çoğu vestiyerlerin öbür ucundaki gizli Grönland'a, evlerde yaşanan savaşlarda ölmüş askerlerin çoğunun kaleler arasında dolaşıp durduğu o yere göçmüştü çoktan. Gelin, Büyük Balık Şöleni arifesinde ve gerçekleşeceği yerlerin böylesine yakınında hatıralarını geleneklerimizde onurlandıralım."

Hepsi çantalarından küçük tahta birer kutu çıkartıp önlerindeki masanın üzerine koydu ve kapaklarını açtı. Bir hışırtı sesi duyuldu; kutulardan gelincikler başlarını uzatıp ön ayaklarını kutunun tepesine koydu ve tıslamaya başladı. Dinleyiciler dikkatle durmuş izliyorlardı; ben de öyle yaptım. Konferans salonu pek aydınlık olmasa da yanımda duran insanlar bir süre sonra önümde bana tıslayan bir hayvan olmadığını fark etti. Skandal çıkmış gibi bir fısıltı sardı bütün odayı; şimdi bütün konferans salonu dönmüş bana bakıyordu. Çantamı önüme koyup içinde gelincik olan bir kutu arıyormuş gibi yapmaya başladım ama sonra kaçmamın daha mantıklı olacağını düşünüp koşarak salondan çıktım. Uzun, karanlık bir koridoru geçtikten sonra durup arkama bakınca

konferans salonunun kapısının hafifçe açıldığını, bir gelincik ordusunun arkamdan geldiğini gördüm. Karanlık boyunca koştum; arkamda küçük ayakların taş zeminde çıkardığı sesleri duyabiliyordum. Aman ne şahane, diye düşündüm içimden, beş yıl boyunca bu koridorlarda yürüdüm, hatta eski öğrencilerimden bazıları gündüz burada ders bile veriyor ve ben aynı koridorlarda gecenin bir köründe hayvanlar tarafından kovalanmayı başarıyorum. Merdivenlerde arayı açmayı başarıp kendimi binadan dışarı attım. Ben koşmaya devam ederken gelinciklerin hepsi bir anda yaslanıp kapıyı açtı ve peşimden gelmeye devam ettiler. Kaprova Sokağı'nı koşarak geçtim. Žatecká Sokağı'nın köşesindeki kitapçının aydınlık penceresinin önünde gelincikler önüme geçip etrafımı sardılar. Bana saldırmadılar ama ne zaman çemberi aşıp çıkmaya çalışsam bir tanesi bacağımı çok fena ısırıyordu.

Bir süre sonra Sanat Fakültesi'nden iki gelincik daha koşup geldi. Diğerleri kadar hızlı koşamıyorlardı, çünkü koşum takımı gibi bir şeye bağlanmışlardı ve küçük bir kızak çekiyorlardı. Kızakta, üzerine kamera yerleştirilmiş bir televizyon vardı. Ekranda konferans veren adamın gülümseyen yüzünü gördüm. Kızak durunca adam alay eder gibi bir tonla konuştu: "Eski bir atasözü vardır: 'Uçan bir katedralde gelincik kızartamazsın.' Bu atasözünün manasına biraz daha kafa yormuş olsaydın bu utanç verici durumda bulmazdın kendini. Bu öyle bir durum ki belki bir gün içinde sen, gelincikler ve televizyonlu kızak olan muazzam bir heykel olacak ve okyanusa bakan bir tepeye konacak: 400 inç köşegen televizyonun ekranı, geceleri uzaklardaki gemiler için bir deniz feneri gibi parlayacak. Gemilerin mürettebatı da genellikle canavarlardan oluşacak çünkü günümüzde yaygınlaşmış 'Gemiler denizi aramamalı, onu yanında götürmeli' ilkesine alışamadıkları için şu günlerde denizci bulmak bir hayli zor. Kısa süre önce bir denizci bana içini döküp şöyle demişti: 'Bahçelerimizi, çardaklarımızı ve hatta karman çorman ça-

lılıklarımızı yanımızda götürmek tamam da kendi denizimizi yanımıza almak da neyin nesi? Kadınların sert üst kanatlarının asansörde birbirine sürtünürken çıkardığı kazıma sesi duvarlardan duyulurken sabahın altısında Monadoloji'yle** kahvaltı etmek gibi bir şey olurdu bu.' "

Tam o sırada arkamda birinin hızla nefes alıp verdiğini duydum. Döndüğümde Old Town Meydanı'ndan iki gelinciğin koşup geldiğini gördüm. Onların da arkasında üzeri kameralı bir televizyon kızakta hoplayıp zıplıyordu. Bize doğru koşarken o kadar ani durdular ki kızak kaymaya devam edip arkadan onlara çarpınca ağızlıkları önde kara gömüldüler. Onların ekranında görülen asık surat, yeraltı tapınağında vaaz veren adamın suratıydı. Şimdi iki televizyon ekranı karşı karşıya duruyor, ışıkları kirli kara düşüyordu. Papaz, konuşmacıya laf attı: "Ne yapmaya çalışıyorsun acaba, sevgili dostum? Herkes dişini tırnağına takmış yarınki şölen için hazırlık yapıyor, sen burada kendini eğlendiriyorsun! Makinelerin görüş yeteneği geri geldi, keşişler içinde kelebek olmayan jelatinler buldu, kabuklarına elmastan harflerle kafir yazıtlar yazılmış tosbağalar halıların etrafında koşturup duruyor, kimse gecenin meleğini eritmedi daha ve sen kalkmış burada denizciler ve canavarlar hakkında sohbet ediyorsun! Senin de bir deniz canavarı olduğun, boğulmuşlar grubunun başı olarak geceleri kıyıdaki büfeleri yağmaladığın zamanları unuttun galiba."

Ama tarihçinin pek gözü korkmuşa benzemiyordu. "Beni hatırladığına çok memnunum" dedi sertçe. "Sen depresyondayken ve unutulan piyano klavyelerinin arasında büyüyen otları yemeye çalışırken hayatını kurtardığım andan beri ilk oldu bu sanırım."

"Ne saçmalıyorsun sen?!" diye kükredi Papaz. "Klavyeler buz olalı, müzik yerini geceye ve ışığa bırakalı çok zaman oldu, seni uçan kumaş!"

---

* Alman bilge ve filozof Gottfried Wilhelm Leibniz'in önermelerden oluşan kitabı. (ç.n.)

Televizyonlardan serzenişler ve küfürler yükseldi. O esnada kızağa bağlı gelincikler birbirlerine dişlerini gösterip tıslıyorlar, tehditkâr hareketlerle yaklaşıp televizyonları da arkalarında sürüklüyorlardı. Aniden birbirlerinin üzerine atlayıp dişlerini geçirdiler; bu sırada televizyonlar da devrilip kara düştü. Diğer gelincikler de kayıtsız kalamadı; kimisi Papaz'ın kimisi konuşmacının tarafına geçip iki gruba ayrıldılar. Birbirine geçmiş tüylü küçük vücutlar karda dönüp duruyor, birbirlerini ısırıp miyavlar gibi sesler çıkarıyordu. Kimsenin benimle ilgilenmediğini fark edince Žatecká Sokağı'ndan aşağı inip yanlarından uzaklaştım.

7
Şölen

Bir sonraki gece belki Papaz'la konuşmacının televizyon ekranlarından tartışırken bahsettikleri şölene rastlarım diye Paris Caddesi'nden inip Old Town Meydanı'nda gezindim. Etrafta hiç ışık yanmıyordu; bütün evlerin pencereleri de karanlıktı. Meydanı aştım. Sessizlikte yalnızca ayakkabılarımın altında ezilen karın sesi duyuluyordu. Týn Okulu'na yaklaştıkça devasa ve saydam bir şeyin tıkırtı sesleri çıkara çıkara Celetná Sokağı'ndan bana doğru geldiğini fark ettim. Hemen yan tarafa atlayıp kendimi sütunların zifiri karanlığına sakladım. Kayarak ilerleyen şey biraz uzaklaşınca, yeraltı tapınağındaki büyük cam heykel gruplardan biri olduğunu gördüm. İnce bir sütunun yanında genç bir kıza

sarılan kahramanın heykeliydi: Sütuna, kabuğunda uzun dikenler çıkmış bir kaplumbağa bağlanmıştı; dikenlerin ucunaysa mükemmel bir sabahlık giymiş bir adamın vücudu saplanmıştı. Adamın, üzeri mücevherlerle kaplı tacı başından düşmüş, kaplumbağanın umursamaz burnunun önünde yerde duruyordu. Heykel devasa bir kızağın üzerinde duruyordu; sarsılmaktan rahatsız olan floresan balıkları camdan heykellerin içinde bir o yana bir bu yana yüzüp duruyorlardı. Az sonra kızağı iten bir grup insan göründü: Hepsi de yanlarında garip şekilde uzun, kalkık ve gümüş sivri uçları olan siyah maskeler takmıştı. Bu maskeli oyuncuların her birinin beline, iki ucunda püskül olan kırmızı bir ip birkaç defa sarılıp önlerinde fiyonk yapılmıştı; kırmızı iplerin arasına da birer arbalet ve kocaman çekiçler takılmıştı. Diğerinin hemen ardından başka bir heykel daha göründü. Bu heykelde tek dizinin üzerine çökmüş, parlayan devasa bir kristalin içine dikkatle bakan bir adam resmedilmişti. Üçüncü heykelde ise bir düellodan dramatik bir sahne vardı: taraflardan bir tanesi yere düşmüş, kılıcı elinden savrulmuştu, diğeri ise rakibine son darbeyi vurmak üzere kılıcını kaldırmış ama o sırada köpek kafalı bir melek telaşla gökten inmiş, adamın bileğine dişlerini geçirerek ona mani olmuştu. Heykeli taşıyan kızak, meydana dönünce meleğin cam ayağı köşedeki binaya çarpıp çatladı; çatlaktan sızan damlası anında donup bir buz saçağına dönüştü. On üç heykel/akvaryum da meydana toplanınca maskeli oyuncular onları Týn Kilisesi ile Belediye Sarayı arasındaki karlı alanın üzerinde bir çember haline getirdi. Heykellerin içinde yüzen ışıltılı canlılardan karın üzerine soluk, huzursuz bir ışık vuruyor, balıkların parıltısı evlerin cephelerinde titriyordu. Belediye Sarayı'nın kara kulesi, ruhani bir parıltı yayan cam heykel çemberinin üzerinde yükseliyordu.

Maskeli oyuncular gaddar, genç bir tanrının acı çekmesi, ölümü ve dirilişi üzerine sessiz bir gizem oyunu sergilemeye

başladılar. Oyuncuların abartılı hareketlerinin ne manaya geldiğini tam olarak kavrayamadım ama oyun ormanda seyahat etmekle, sıcaktan kavrulan öğle vakitlerinde hareketli limanlardan ve uyuşuk saray avlularından geçmekle ve akşamları bahçelere çöken çaresizlikle ilgiliymiş gibi geldi. O sırada, kaplanın parçaladığı vücut parçaları, yelkenli zincirlerinin hafifçe şıngırdadığı rıhtımın sıcak mermerinin üzerinde bir araya geldi ve tilki derisi giymiş bir kadının temsil ettiği kafası karışık ruh yeraltından geri döndü; maskeli oyuncular sevinçle bağırarak heykellerin üzerine atlayıp hepsini çekiçlerle paramparça etmeye başladılar. Heykellerin içindeki sular etrafa fışkırıyordu. Cam parçalarıyla birlikte balıklar ve deniz canlıları da kuma saçıldı; dehşet içinde bir o yana bir bu yana zıplayıp kaçmaya çalıştılar ama maskeli oyuncular arbaletlerini çıkartıp sağlam kalın halatlara bağlı metal zıpkınlarla debelenen bedenlere ateş etmeye başladı. Etraf avcıların neşeli çığlıklarıyla, yaydan çıkan zıpkınların takırtısıyla ve yerde çırpınıp duran balıkların sesiyle yankılanıyordu. Dehşete kapılmış bir tuna balığı Jan Hus Anıtı'na hoplayıp taştan şekillerin arasına saklandı ama orada bile zıpkının sivri ucundan kaçamadı. Hemen yakınımda benekli bir balık kendini zar zor atık su borusuna soktu; yüzgeçlerinin içeride çıkardığı sesleri duyabiliyordum. Canlılardan bazıları kendilerini kara gömüp gizlenmeye çalıştı; balıkların titreyen kuyrukları, kıvranan ahtapot dokunaçları ve uçan balıkların dalgalı kanatları garip bitkiler gibi kardan çıkıyordu. Bazı yerlerde kar gizemli bir şekilde parlıyordu: Bunlar, floresan balıklarının yüzgeçleriyle kendilerini kara gömmeyi başardığı noktalardı. Festivale katılanlar karda parlayan noktalara ateş edince ışıklar söndü, koyu kan karın altından yukarı doğru yayılmaya başladı. Bir ahtapot, Kinsky Sarayı'nın duvarına çıkmış, dokunaçlarıyla Rokoko tarzı süslerin çıkıntılarına tutunmuştu. Tam çatıya varmış tavan penceresine tırmanıyordu ki bir zıpkın vücudunu delip geçti; canlı,

çatıdan yuvarlanıp meydana düştü, çatıdaki karlar da uzun bir süre üzerine döküldü. Balıkların bazılarıysa kaçmayı başardı. Železná Sokağı'nda gözden kaybolan kocaman bir köpekbalığı gördüm mesela; karın üzerinde bir tırtıl gibi vücudunu kıvıra kıvıra ilerliyordu. Kısa bir süre sonra bu kanlı eğlence durulmaya başladı. Maskeli tipler ölü balıkları bir ağa toplayıp Kaprova Sokağı'na doğru yöneldi.

Meydan yeniden sessiz ve kimsesiz kalmıştı. Sütunların arasından çıkıp kana bulanmış karın üzerinde tek başıma yürüdüm. Hemen yakınımda karın oynadığını fark ettim; kocaman bir ışın yüzgeçli balık, kafası karışmış bir halde boş meydanda dolanıyor, düz vücudunu kıvıra kıvıra, bu esnada da etrafa kar fırlata fırlata ilerliyordu.

Şölen katılımcılarının gittiği yolu izledim; yerdeki kan izleri bana rehberlik ediyordu. Marian Meydanı'nda balıkçılara yetiştim; maskelerini çoktan çıkarmış, bellerindeki kırmızı ipi çözüyorlardı. Önceki neşelerinden eser yoktu şimdi; ellerinde ölü balıklarla dolu ağlar, uzayıp giden yamuk yumuk bir sırada sakince duruyorlardı. Ne için beklediklerini anlamamıştım ama yine de sıranın en sonuna geçtim. Meğer bir araca bağlı iplerle kayak yapmak için bekliyormuşuz. Clementinum'un duvarına dayanmış onlarca kayak vardı. Sıradaki herkes bir çift aldı; kayaklarını bağlayıp dar Seminary Geçiti'nden uzanıp gelen t-demirlerini tuttular ve üzerine doğru eğildiler. Sıram gelince ben de kayaklarımı bağlayıp demire doğru eğildim. Halatlar gerilip sarsıldı; kayaklar, karda önceden açılmış oluklarda hareket etmeye başladı.

Kısa ve dönemeçli Seminary Geçiti'nin sonunda yan kapıdan Clementinum'a girdik. Ağır ağır iki avluyu kaydım (kayağım Prag'ı İsveçlilere karşı savunan öğrenci heykelinin öyle yakınından geçti ki taştan tabanı kayağımın kenarını kazıdı). Crusaders Meydanı'nın açık kapısından girdiğim sırada bir gece taksisinin farları gözümü kamaştırdı; ani bir

fren sesi duydum. T-demiri beni köprü kulesinin kubbesinin altından geçirip Charles Köprüsü'ne doğru götürdü. Önümdekilerin açtığı düzgün oyuklarda, karla kaplı heykellerin yanından yavaşça ilerliyordum. Petřín Tepesi'nin yamaçlarında kar, karanlık ağaçların arasından parlıyordu. Sessizlik, gecede hüküm sürüyordu. Yalnızca çekicinin hızla monte edimiş hafif direklerini geçerken başımın üzerinde bir çıtırtı, karanlıktan çıkagelip aksi yönde ilerleyen boş t-demirlerinin sessiz gıcırtısını duydum. Çekici beni Bridge Sokağı'na, oradan da karanlık arabaların park edildiği Malá Strana Meydanı'na götürdü. Sarayın kapalı kapılarının önünden Neruda Sokağı'nı kaydım; çekici bir geçide yönelince daracık bahçelerden bir labirente sessizce girip çöp kutularının ve kontrplak kutusundan yığınların arasından geçip gittim. T-demiri beni tek bir ampulle aydınlanan evlerin soğuk, nem kokulu merdivenlerinden çıkardı. Loş koridorlardan giriş salonlarına geçtim. Birden önümde bir şey belirince çığlık attım ama ayakkabılığın üstündeki büyük aynada yansımamı görmüşüm meğer. İnsanların uyuduğu yatak odalarının köşelerinde gezdim. Bir adamla bir kadın geniş, beyaz bir yatakta sevişiyordu; kadın bir çatırtı duyunca başını çevirip bana döndü ve hiçbir şey söylemeden gözlerimin içine baktı, ta ki ben dolabın derinliklerinde kaybolana kadar. Dairelerin arasındaki, varlığı hep inkâr edilen o aralıkta seyahat ediyordum. Aslında her dairenin, mobilyaların ardındaki gizli patikalar ve geçitlerle birbirine bağlı olduğunu keşfetmiştim. Evin derinliklerinde, kontrol altına alıp kendi dünyamıza ekleyemeyeceğimizi anladığımız için varlığını inkâr etmeyi tercih ettiğimiz boşluklarda dönüp dolaşan caddelerden, tünellerden ve ticaret yollarından koca bir labirent vardı. Bir gün, parlak hayvanlar bizi evlerimizden ettiğinde ve bu karanlık geçitlerde yürümek zorunda bırakıldığımızda bu sessiz boşluklarla yüz yüze gelecek, kibirimizin cezasını ödeyeceğiz. Dairelerin hayal ettiğimizden daha büyük

olduğunu, yaşama alanlarımızın ve bildiğimiz boşlukların yalnızca küçücük bir parçayı oluşturduğunu, dairenin bütünlüğünde aslında kasvetli duvar resimleriyle kaplı rutubetli koridorların, bereketli bitkilerle dolu cennet bahçelerinin ve ortasında soğuk su çeşmeleri fışkıran avluların da bulunduğunu keşfettim. Bu gizli alanlar, dairedeki yaşama alanlarının kuytu köşelerinde ve elbise dolaplarının ardında gizlenmiş geçitlerle birbirlerine bağlanıyordu. Genellikle hayatımız boyunca bu alanlara adım atmayız aslında ama yine de hayatımızı şekillendiren ve yenileyen kararların, varlığını inkâr ettiğimiz bu alanlardan esip gelen bir solukla olgunlaştığını bir şekilde sezeriz.

Pohořelec Meydanı'nın zeminindeki açık bir kapıdan geçerek dairelerin ve geçitlerin labirentinden çıktım. Şölen katılımcılarıyla tekrar karşılaştım; kayaklarını çıkartmış, ellerinde üzerinden buhar çıkan plastik bardaklarla kümeler halinde duruyorlardı. Çekicinin kablosu meydanın sonundaki şapelin kapısından içeri uzanıyordu. Şapelin etrafını saran geniş çadırın keten bezinden duvarı rüzgârda dalga dalga kabarıyordu. T-demiri beni şapelin açık kapısından içeri çekti. İçerisi karanlıktı ve kutsal bir binadan ziyade bir yük vagonunun içini andırıyordu; en dipte parlayan ışık, bir sunağı aydınlatmıştı. Sunağın önünde çekici vinç, düzenli bir gıcırtıyla dönüp duruyordu. Sunak, soluk bir ışıltıyla parlıyordu; yaklaşınca üzerinin ölü balık bedenleriyle kaplı olduğunu gördüm. O kadar çok balık vardı ki kimisi kenarlardan taşıp yere düşmüştü; bazıları ise kaskatı kesilmeden önce son kez çırpınıyordu. Vince yaklaşırken t-demirimi bir kenara atıp çadırdan kayarak çıktım.

O anda birisi omzuma dokundu. Arkamı dönünce karşımda uzun, gri paltolu, sakallı bir adam gördüm. Adamın, Malá Strana Kafe'deki masa arkadaşımı mermer tramvayın içine taşıyan iki adamdan biri olduğunu fark ettim. Kahyalardan biri olmalıydı çünkü bileğinde, üzerine gülümseyen bir pirana çizilmiş bir bileklik takılmıştı.

"Neden balıksız geldiniz?" diye sordu asık suratla. Neden hep yanımda bir hayvan taşımamı bekliyorlar ki? "Girişte bir köpek üzerime atladı, balığı da alıp kaçtı" dedim.

"Bir dakika benimle gelmeniz gerekiyor" dedi adam buz gibi bir sesle. Beni sert bir şekilde koltukaltımdan yakalayıp beyaz çadırın önünde toplanmış insanların arasından çekiştirdi. Ayağımda kayaklar, adamın yanında bir o yana bir bu yana kaya kaya yürüdüm.

Çadırın ortasında bir lamba yanıyor, iki kişinin profilini çadırın ön yüzüne yansıtıyordu. Biri masada sakince oturmuş yazıyor, oldukça belirgin sivri bir çenesi olan diğeri ise masanın önünde durmuş eğiliyor, sallanıp duruyor ve başını sallıyordu. İnce kumaştan konuşmalar duyulabiliyordu. Sallanıp eğilen kişi inledi: "Lütfen bağışlayın beni, Sayın Din Büyüğüm. Korkunç, sorumsuzca ve affedilemez bir davranış sergiledim. Size cevap verdim ve küstah bir ifadeyle hayatınızı kurtardığımı söyledim. Sahip olduğum her şey için size minnettar olmam gerektiğini biliyorum: Sizinle tanıştığımda bir deniz canlısıydım sadece ve kuru topraktaki yaşam hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Kafamla değil de solungaçlarımla düşünüyordum o zamanlarda. Boğulmuş, ayrımsız ayak takımıyla takılıyordum ve hiçbirinden bir gram farkım yoktu. Beni bu manevi çamurdan çıkartan, deniz yosunlarından ayıran siz olmasaydınız nerede olurdum kim bilir?"

"Tamam tamam, sonra konuşuruz bunu" diyerek oturan şahıs, sertçe adamın sözünü kesti. Uğursuz kahya bir eliyle çadır bezinin girişindeki düğmeleri açıp beni içeri sürüklerken (Düğmeler yorgan veya yastık kılıflarında olduğu gibi iplik etraflarına dolanarak dikilmişti) bir yandan koltukaltımdan sıkıca tutmaya devam ediyordu. Şimdi masanın önünde sallanıp duran adamın Sanat Fakültesi'nde gece konferansı veren konuşmacı olduğunu, oturanın da yeraltı tapınağında canavarların dönüşüyle ilgili vaaz veren, daha

sonra da Kaprova Sokağı'nın karanlığında, karların arasında parlayan televizyon ekranından konuşmacıyı paylayan adam olduğunu görebiliyordum.

Oturan adam, bizi çadır girişinde görünce bıkkınlıkla "Sorun nedir?" diye sordu. "Birisi yine yasaklanmış zaman kipinde fiil falan mı kullandı? Düşün artık yakamdan, yakında diğer bütün zaman kiplerine izin vermeyi planladıklarını biliyorsunuz zaten. Ya da sadece beyaz canavar zaman kipine veya orman zaman kipine işte. Bu yasak, saçmalıktan başka bir şey değildi zaten. Fiillerin tamamen zararsız olduğunun, parlak makineleri öldüren şeytani müzikle hiçbir alakası olmadığının bir süredir herkes farkında."

Yanımdaki adam beni niye getirdiğini söylemekten birden utanmıştı sanki. Nihayet "Ba-balığı yoktu" dedi yere bakarak. Yüzü kızarmıştı.

Tarihçi öyle şaşırmıştı ki düşmemek için masaya tutunmak zorunda kaldı. Sanırım beni tanımış olmalı çünkü acıklı bir ifadeyle kendi kendine, "Gelinciği yok, balığı yok... Hiçbir şeyi yok, hiçbir şeyi" diye fısıldadığını duydum. Fısıltısı sessiz bir hıçkırığa dönüştü. Bir zamanların deniz canavarları yüzü acıyla çarpılmış yüzünde beliriyordu sanki: Gözleri pörtlemiş, gözkapakları kaskatı kesilmişti. Ağzı yuvarlak bir şekil almaya başladı; kocaman bir balık yüzüme bakıyormuş gibi hissettim.

Ancak Papaz bu suçlamadan pek etkilenmemiş gibiydi. Kalemini masaya bırakıp yüzünde şeytani bir zevkle sessizce yüzüme baktı. Mor ciltli kitabı antika kitap dükkânındaki rafında bırakmadığıma pişman olmaya başlamıştım. Kahya giderek daha da utanıyor, titriyor, gözünü botlarının ucundan ayıramıyordu. Kavrayışının biraz hafiflediğini hissettim; kendimi elinden kurtardığım gibi kayarak çadırdan çıktım, balıkçı gruplarının arasında zik zak çizerek uzaklaştım. Kısa sürede Üvoz Sokağı'nın tepesine varmıştım; dizlerimin üzerine iyice eğilip yokuştan iki büklüm kaydım. Peşimdekilerin

kafasını karıştırmak için Strahov Bahçeleri'nin karanlığına girip karlı bayırlardan indim. Ağaçların arasında durup yukarı baktığımda ne hareket eden bir şey gördüm ne de sessizliği bozan bir ses duydum.

8
Pohořelec'teki Bar

Dünyamıza bu kadar yakında, içi garip hayatlarla dolup taşan, muhtemelen şehrimizden bile çok daha önce burada olan ama her nasılsa bizim hakkında hiçbir şey bilmediğimiz başka bir dünyanın var olması gerçekten mümkün müydü? Üzerine düşündükçe bunun son derece mümkün olduğunu ve bizim yaşam tarzımızla, terk etmekten korktuğumuz sınırlı alanlarda yaşayış şeklimizle uyuştuğunu düşünmeye başlamıştım. Sınırların ardından gelen, düzenimizi yıkan o karanlık müzikten rahatsız oluruz hepimiz. Bunlar dünyamızın kırılmış ya da dağılan şekilleri mi, şehri bir gün av sahasına çevirecek yeni bir hayvan toplulu-

ğunun embriyoları mı, yoksa dairelerimizde sessizce gezinen canavar askerlerin öncü birliği mi bilemediğimizden, loş köşelerde beliren şeylerden hep korkarız. İşte bu yüzden diğer tarafta var olan şekilleri görmemeyi, geceleri duvarların ardından gelen sesleri duymamayı tercih ederiz. Yalnızca bizim dünyamızda kök salmış, sürekli tekrar tekrar oynadığımız o birkaç oyunla ilgili şeylerle ve olaylarla bağlantılı olanları görür, onların iç ilişkileri sanki hayattaki asıl amaç, sebep ve anlammış gibi bahsederiz. Dünyamızın dokusunu şekillendiren bu oyunlar, camdan heykellerin gece şenlikleri kadar garip ve dehşet vericidir. Ve eğer diğer taraftan birisi, mesela kütüphanemizde duran kitapların arasındaki boşluktan bu tarafa bakıyorsa, tıpkı benim sütunların orada gizlenip balık şölenini izlediğimde hissettiğim gibi, oyunlarımızdaki büyüleyici ve ezici ayinselliğe rahatsız edici bir hayretle bakıyor olmalı. Bizi dehşet ve kasvetli bir hayranlıkla izlerken "Ne harika canavarlar bunlar!" diye fısıldıyordur diğer taraftakiler.

Ve işte yine de kendimizi bu daracık dünyayla sınırlandırmışız. Mülkümüz olarak adlandırdığımız mekânlarda bile gücümüzün yetmediği yerler, evi sınırların çok ötesinde olan canavarların mesken tuttuğu yuvalar var. Bizim oyunumuzda yer almayı reddeden şeylerin arka taraflarını veya kovuklarını gördüğümüzde, bahar temizliği için bir dolabı yana ittiğimizde kendimizi dolabın ironik bir biçimde ifadesiz olan ve yüzeyinde yansıyan karanlık odalara bakan arka tarafını seyrederken bulduğumuzda mesela, belki televizyonun arkasındaki vidaları söküp elimizi kablo yığınlarının arasına soktuğumuzda veya yatağın altına yuvarlanan kalemimizi almak için eğilip kendimizi duvarları büyülü, titrek toz demetleriyle kaplı, içinde şeytani bir varlığın sakin bir öğleden sonra aydınlığa kavuşacağı günü bekleyip yavaş yavaş olgunlaştığı gizemli bir mağarada bulduğumuzda hissettiğimiz o garip mide bulantısına alışkınız. Bizim için var

olan tek şey, oynadığımız oyunları şekillendiren şeylerdir: Bu oyunların sınırlarının dışında kalan dünyayla ilgili hiçbir şey bilmiyor oluşumuz şaşırtıcı değil; muhtemelen bu dünya, şenliklerini günlük koşturmacalarımızın arasında yapsa bile hiçbir şey fark etmezdik.

Kütüphanedeki araştırmacının sınırlarımızın dışında yaşayan şeyleri göremeyeceğimizi, çünkü onların başka bir anlam kaynağından beslendiğini ve bu yüzden bakışlarımızdan kaçabildiklerini söyleyişini hatırladım. Onların görünmezliğinin, bakışlarımızı bastırmadaki başarımızın ve onu küçücük bir alana kısıtlayışımızın sonucu olduğuna giderek daha da inanmaya başlamıştım. Gözlerimizi dizginleme şiddetimiz, görme yetimizin aslında sınırlardaki canavarları belli belirsiz de olsa anladığına dair bir kanıttı, ama işte gözlerimizin tanıdık canavarlarla buluşmasından ve onlarla konuşmaya başlamasından, hatta eski dostlukları ve unutulmuş ortak dili hatırlamasından korkuyorduk.

Sabah olunca akşamki olaylardan geriye kalanları görmek için Pohořelec'e gittim ama daha birkaç saat önce burada bir şapelin, bir çadırın ve bir kar çekicisinin bulunduğuna dair en ufak bir iz bulamadım. Ahenkli, aydınlık dünyamıza sabit olmayan hiçbir şey yoktu ortalıkta. Sabahın bu erken saatlerinde küçük meydan adeta terk edilmiş gibi duruyordu; birazdan buraya doluşacak turistler şehrin aşağısındaki otellerinde kahvaltılardı hâlâ. Yüksek yerlerin rüzgârı keskin soğuğuyla burada esiyor, tepesi buz kütleleriyle kaplı arabalar kar fırtınasının ortasında kimsesiz duruyordu. Geniş pencereli bar çoktan açılmıştı; canım sıcak bir kahve içmek isteyince içeri girdim.

Kendimi uzun, dar bir odada buldum. Odanın ön kısmı, karla kaplı meydana bakan pencereden giren hafif ışıkla yıkanıyordu. Arka taraftaki bar masasının üzerinde duran kumlu sahiller ve buğulu cam resimleri karanlığın içinde parlıyordu. Küçük bir masada, muhtemelen şehrin yerlilerin-

den olan ve sabah kahvelerini içmeye gelmiş iki yaşlı kadın karşılıklı oturuyordu. Kafelerde ve barlarda en sevdiğim yere oturdum: Soğuk bir manzaraya açılan pencerenin yanında duran, karşımdaki boş sandalyenin bana sessiz ama anlayışlı bir hayvan gibi baktığı küçük bir masaya. Pencereden meydana baktım. Birdenbire kibar bir ses ne sipariş vermek istediğimi sordu. Garson masaya öyle sessizce yaklaşmıştı ki, ayak seslerini bile duymamıştım. Adam sandalyemin çok yakınında duruyordu; başımı çevirip eğdiği yüzüne baktım. Adam, yeraltı tapınağında vaaz veren, mobil televizyondan tarihçiyi azarlayan ve balığım yok, diye kahya tarafından karşısına çıkarıldığım adamdı. Demek parktan kaçışım tamamen boşunaydı. Takipçim barın rahat ortamında oturmuş tatlı, renkli likörünü yudumlarken beni beklemişti. Ondan kurtulmayı başaramamıştım. Garson/Papaz nedense üzerime atılmadı. Nazik ifadesinde de bir değişiklik göremedim; yardımsever bir ifadeyle üzerime eğilmeye devam etti. Kafam karışmış halde bir kahve sipariş ettim; garson bara yöneldi.

Kahvemi koyu renkli bir elbise giymiş çelimsiz bir kadın getirdi. Kahve fincanını taşıdığı nikel gümüşü tepsiyi masanın üzerine bırakırken kolları, gizli barınaklarından tedbirle gün ışığına çıkmış, herhangi bir şüpheli hışırtıda geri girmeye hazır hayvanları andırdı. Kadına sormadan edemedim: "Garsonunuz gece şölenlerinden hoşlanır mı?"

Hâlâ tuttuğu tepsinin üzerinde duran kahve fincanı sessizce sarsıldı. "O benim kocam" dedi rahatsız bir ifadeyle. Bara doğru baktı, garsonun mutfak kapısından girip gözden kaybolduğunu görünce uzun zamandır içinde büyüyen sıkıntıyı nihayet ifşa eder gibi bir tonla şöyle dedi: "Kocamı gece nerede gördüğünüzü söyler misiniz lütfen?" Karşımdaki boş sandalyeye oturmasını rica edip ona Petřín Tapınağı'nın, Kaprova Sokağı'ndaki televizyonların ve balık şöleninin hikâyesini anlattım. Yüzünü pencereye dönüp bej renkli iki fino köpeğinin birbirini kovaladığı beyaz meydanı seyretti.

"Ne yapacağımı bilmiyorum" dedi nihayet. "Kocam garip bir şehrin vatandaşlarından biri. Bunu bana kendisi söylemedi, yirmi altı yıldır birlikte yaşamamıza rağmen. En yakın olduğumuz anlarda bile bunu itiraf etmedi, ben de ona hiç sormadım. Ama evimizin köşelerinde veya mobilyaların derinliklerinde sürekli o öteki şehirden izler buluyorum: yüzlerinde zalim ifadeler olan tanrıların küçük heykelleri; kuş ve tosbağa şeklinde, arada sırada titreyen ve gözlerine yerleştirilmiş küçük kırmızı ampulleri parlayıp sönen küçük cihazlar; içinde gökkuşağı renklerinde parlayan ve ormandaki tapınakları ve kaplanları anlatan resimler bulunan, garip bir alfabeyle yazılmış kitaplar gibi. Kocam akşam bir yere çıktığında uğursuz bir törene gittiğini anlıyorum. Şehir hakkında hiçbir şey bildiğim yok. Çıkmazları altınla çizilmiş bir labirent mi, daireler arasındaki gizli boşluklarda uzayıp giden sonsuz bir saray mı, geceleri bir düzlükte büyüyen çadır çemberleri mi, yoksa toplu bir halüsinasyon mu? Kocam bu şehirde bir kral mı yoksa hizmetçi mi onu bile bilmiyorum. Ama sanırım önemli bir makamı olmalı çünkü bazen öteki şehre ait, üzerinde onun fotoğrafları olan gazeteler buluyorum. Hiç bu öteki şehirde bulunmadım ama varlığının yakında, bir adım uzaklığında, duvarların ardında olduğunu hissedebiliyorum. Bazen gecenin sessizliğinde bu şehrin seslerini duyabiliyorum; bulvarlarının uzaklardan gelen uğultusunu, çanlarının çalışını, ayakta dinlenen konserlerini... Duvarların ardında, evin varlığı kabul edilmemiş boşluklarında gizli bir deniz varmış gibi geliyor bana. Bazen gemilerin sirenlerini, kayalara vuran dalgaların sesini duyabiliyorum."

Kahvemi ağır ağır içip kadının üzücü hikâyesini dinledim. İlk turist kafileleri karlı kaldırımlarda belirmeye başlamış, Dışişleri Bakanlığı'na giden birkaç diplomatik araç meydanı geçmişti. "Hayatım boyunca gerçek bir evin özlemini çektim. Şu an anlaşılmaz bir tapınağın, pis kokusu mobilyalardaki bütün çatlaklara sızan ve her objeyi saran giriş salonunda

yaşıyorum. Bazen en alakasız şeylere bile dokunmaya çekiniyorum. Birisi orayı bize bir süreliğine emanet etmiş de ben de asıl amacından çok farklı bir amaç için kullanıyormuşum gibi hissediyorum. Özellikle kızımızın doğumundan sonra kocamın öteki şehri unutacağını, zaman içinde hayatının ailemizin hayatıyla bütünleşeceğini, ailemizdeki rolünün yalnızca duvarların ardındaki asıl evine dönmek için oynadığı rol olmaktan çıkacağını umdum... Ama sonra fark ettim ki, diğer şehrin kocamın üzerindeki çekim kuvveti, aile bağlarınınkinden çok daha güçlü. Nihayet kendimi yalnızlığa alıştırdım; öteki şehirle hiçbir ortak yanı olmayan bir kızım olduğu için kendimi rahatlatmaya çalıştım. Onun bütün hayatını biliyorum ve içinde hiçbir gizli köşe olduğunu düşünmüyorum. Akıllı, uslu bir kız; Çek dili ve pedagoji fakültesinde beden eğitimi okuyor, vakti olduğunda da gelip burada bana yardım ediyor... Ama son zamanlarda giderek daha tedirgin olmaya başladım. Kocamla kızım arasında garip, gizli bir anlaşma olduğundan şüpheleniyorum. Son günlerde sürekli birlikteler, sürekli bir şeyler konuşuyorlar. Bir keresinde kızımı garip bir alfabeyle yazılmış kitaba bakarken bulmuştum. Bizim dünyamızda doğmuş ve yirmi yıldır burada yaşamış biri birden sınırları aşıp başka bir şehrin sakini olamaz herhalde, öyle değil mi? Yine de endişelenmekten geceleri gözüme uyku girmiyor..."

Mutfak kapısı açıldı ve garson kapıda belirdi. Elinde, üzerinde krem şantiyle süslenmiş iki tatlı omlet tabağı duran tepsi taşıyordu. Doğruca yaşlı kadınların masasına gitti ama kısacık bir an için kapıda durup benim masama baktığını hissettim. Karısı anında susup ayağa kalktı, içeri yeni giren neşeli ve gürültücü gruba doğru yöneldi. Barda bir süre daha oturdum ama kadın kocası mutfaktayken bile ne bir şey söyledi ne de benimle ilgilendi. Garson, masamın yanından geçerken dışarısı buz gibi olduğundan merkezî ısıtmanın barı ısıtamadığını söyleyerek özür diledi. Sonra barın spes-

yallerinden diye övdüğü yapış yapış bir kremalı pasta sattı bana zorla. Sonraki gece karşılaştığımızda yüzümüzde hangi ifadeyle bakacağız birbirimize acaba? Hangi yollarda ve hangi duvarların ardında gelecek peşimden? Korumanın beni karşısına sonraki çıkarışında nasıl bir ceza biçecek bana?

Adisyonu havaya kaldırıp sallamıştım ki, bistro kapısı birden açıldı ve içeri siyah dalgalı saçlı, üzerinde açık renkli naylon kayak tulumu olan bir kız girdi. Elimdeki adisyonu görünce içeri seslendi: "Hesabı ben hallederim, anne. Senin gelmene gerek yok." İçerden "Çok naziksin, Klára" cevabı geldi. Kız adisyonu aldı ve uzun süre kahveyle kremalı pastayı hesaplamakla uğraştı. Bir hata yapınca kendi kendine güldü. Nihayet hesabı yapmayı başarınca adisyonu masanın üzerine önüme koydu. Rakamların altında, çocuk yazısı gibi koca koca harflerle şöyle yazılıydı: "Öteki şehir hakkında bir şey öğrenmek istiyorsan bu gece saat 3'te Malá Strana'daki Aziz Nicholas Kilisesi'nin çan kulesi balkonuna gel. Kilise açık olacak." Surat ifademi hiç bozmadan hesabı ödedim; kız bahşiş için neşeyle teşekkür edip arka tarafa, anne ve babasının yanına koştu. Bistrodan çıkıp şehre doğru indim.

9
Çan Kulesi'nde

Aziz Nicholas Kilisesi'nin kapısını açtığımda saat daha sabahın üçü bile değildi. Karanlık neften geçip çan kulesinin balkonuna giden döner merdivenleri çıktım. Duvarların kenarına karlar yığılmış, taş korkulukların üzerinde el değmemiş karlar birikmişti. Kale, tepemde yükseliyordu. Aziz Vitus Katedrali'nin dik çatısı insanı büyüleyen dolunayın ışığında bir rüyadan fırlamış gibi parlıyordu. Gökyüzü parlak yıldızlarla doluydu. Uzaklarda Malá Strana Meydanı görünüyordu; neon lambaların kirli sarı ışığı meydanın yokuşlarını aydınlatmıştı. Bir taksi meydanı geçip Aziz Thomas Sokağı'nda gözden kayboldu. Şimdi etrafta hareket eden hiçbir şey yoktu.

Bir an sonra merdivenlere çıkan kapı açıldı ve barda gördüğüm kız üzerinde kocaman, içi tüylü bir montla belirdi. Montun önü açıktı; içine giydiği siyah kazağın üzerinde inci bir kolye ışıldıyordu. Taş korkuluğun üzerine eğildi; Petřín Tepesi'ndeki radyo vericisinin kırmızı ışığı siyah saçlarında parlıyordu. "Aşağıda başka bir şölen daha mı yapılacak?" diye sordum. Kız cevap vermedi; kaşlarının ve elmacık kemiklerinin altındaki derin gölgelerden yüzünde herhangi bir ifade seçebilmek imkânsızdı.

"Dargoos'un kutsal bedeninin bir kaplan tarafından parçalara ayrıldığına inanmıyorsun" dedi birdenbire gecenin sessizliğini bozarak; ses tonu sert ve aşağılar gibiydi. "Tenha parklardan heyecanla geçtiğine veya tapınak zemininin parlak mozaiği üzerinde, ana maddesi yeraltı atlarının sığınağında ve sürekli olarak tesadüf eseri tapınağın açık kapısından girip yolun tozunu kaldıran altından parlak zırhlı on bin kahverengi mumyadan oluşan birlikleri işaret edip dikkatini dağıtarak yenmeye çalışan kurnaz papazlarla uzun münakaşalara giriştiğine de inanmıyorsun. Neden işlerimize burnunu sokuyorsun? Şunu unutma: Sınırı kim geçerse kırık olduğu sanılan ama aslında orijinal formlarına dönmüş şeylerden çıkan bükülmüş kablolara dolanır, çünkü takımyıldızların arasında dolaşan camdan bir yıldızın üzerine böyle kazıldı. Şehrimize girmeye çalışan kimse geri dönemez. Yüzleri, eski duvarların üzerindeki birbirine girmiş çatlaklar ağında kaybolur. Hareketleri, rüzgârla savrulan çalıların hareketine karışır. Yüzsüzlüğünle bize zarar verebileceğini sanıyorsan yanılıyorsun. Ama cesaret edip de şehrimizin sınır bölgelerine gizlice girmen, beş bin yıl önce gözlerinde soğuk bir ateşle orman meydanındaki kanatlı köpek heykelini yıkanların ve o gün doğal olarak kendileri de biraz kanatlı köpek olmuşların anısına saygısızlıktan başka bir şey değil. Burada ne bulmayı bekliyorsun? Kraliyet sarayının iç avlusundaki çeşmelere ulaşıp filozoflarımızın dikkatle dinlediği

çağıltılarını duymayı başarsan bile, hatta saray kütüphanesinin koridorlarından geçsen ve önünde, kara sayfalarında harfler alev alev yanan ağır kitaplar açılsa bile hiçbir şey anlamazdın sen. Kendi şehrinizde hepiniz o kadar aptal ve sıkıcısınız ki: Asıl dilinizi unutmuşsunuz ve size o dilde usulca konuşulanı sessizlik sanıyorsunuz. Kendi dünyanızın sınırları dışında tek gördüğünüz şey kaos, bozulma ve parçalanma. Öyle hamarat, öyle çalışkansınız ki! Sürekli bir şeyler inşa ediyorsunuz ama tüm bu hummalı arayışlarınız aslında kaybettiğiniz bir başlangıç için; bütün binalarınız, şekilleri hafızanızın karanlık köşelerine inatla işlemiş altın tapınakları ve sarayları yeniden yaratabilmek için bulunduğunuz çaresiz girişimlerden başka bir şey değil. Ama yine de aradığınız şeyin yaşayan ve gerçek mirasıyla, o küçümsenen sınırlarla karşılaşmaktan kaygı ve tiksintiyle kaçınıyorsunuz. Dünyanızın uç sınırlarında hissettiğiniz korkunun aslında dönme mutluluğunun bir başlangıcı olduğunu, hudutlardaki ormanlarda ölümün aslında ışıltılar içinde bir doğum olduğunu anlamıyorsunuz. Planlarınızın ve tatmin duygunuzun şaşırtıcı şekilde sürekli başa dönen çemberinde kalmaktansa şehrinizin dışındaki hurdalıkların veya atık su bölgelerinin ortasında oturup çürüyüp bozulan maskelerin ardında beliren şekiller üzerine meditasyon yapsaydınız yolculuğunuzun gizli amacına daha çok yaklaşırdınız."

Gülümsedim. "Neden sürekli 'siz' ve 'sizin şehriniz' diyorsun? Bizim dünyamızda doğduğunu ve daha bir yıl öncesine kadar başka bir şehirle ilgili hiçbir şey bilmediğini biliyorum."

Kız yanıma yaklaşıp gülümsedi. "Sıra dışı bir şey göreceğine dair söz vermiştim sana." Birdenbire yanıma sokuldu, bir kolunu hızla boynuma dolayıp diğerini de omzuma koydu ve beni balkon dönemecindeki karanlık gölgeye döndürdü. Kıs kıs gülerek kulağıma fısıldadı: "Gölgenin hemen arkasında. Biraz daha ilerlemen gerekiyor." Ağırlığını üzeri-

me verip beni balkonun karanlık tarafına doğru itti; hâlâ kendi kendine sessizce gülüyordu. Çenesini omzuma dayayıp şöyle dedi: "Korkmadın değil mi? Sonuçta şehrimizi incelemek isteyen sendin. Başka yolu yok. Gezintinin kuleden başlaması gerekiyor."

Neşesi, beni balkonun dönemecindeki karanlıktan korkutmuştu; orada gerçekten dehşet verici bir şeyin beklediğini hissettim. Yine de kızın elinden kurtulup onu kenara ittim ve karanlık gölgedeki sınıra doğru tek başıma ilerledim. Sonuçta haklıydı, öteki şehri keşfe çıkmıştım. Arkamda kısık bir kahkaha duydum. Ay ışığıyla aydınlanmış yerle girilmesi imkânsız karanlığın arasındaki sınıra vardım. Karanlıkta bir şey kardan yükselip bana vurdu; kolları ve bacakları olmayan soğuk bir beden beni yere yığmıştı. Üzerime çıktı; ağırlığı altında eziliyordum. Başının iki yanında küçük gözleri olan, dişleri bembeyaz parlayan bir köpekbalığı kafasıydı gördüğüm. Köpekbalığını üzerimden atmaya çalıştım ama başaramadım. Omzumu ısırmaya çalıştığı sırada ben diğer tarafa dönmeyi başarınca yalnızca yakamdan bir parça koparabildi. Karda sessizce boğuşuyorduk. Ayın ışığı gözlerimde parlıyordu. Aşağıdaki evlerden birinin çatı katındaki ışıklar yandı. Uyku tutmamış adamın mutfağa gidip gelişini görebiliyordum. Bağırıp yardım istemeye çalıştım ama beni yalnızca köpekbalığı ve o şeytan kız duyabiliyordu. Bir an sonra ışıklar söndü.

Kız parmak uçlarının üzerinde etrafımda dolaştı, sonra kolyesinin ucu alnıma değecek şekilde üzerime eğildi. Sessiz, hatta neredeyse rahatlatıcı bir sesle şöyle dedi: "Hayatın boyunca dünyaya soğuk bir camın ardından baktın. Eskiden kafelerin, trenlerin ve dağ evlerinin camla kaplı teraslarının pencerelerinden bakmayı çok severdin. Hakkında çok şey biliyoruz. Camın arkasında kendini güvende hissediyordun çünkü; neden şimdi sığınağını bırakıp ormana doğru yolculuğa çıktın ki? Kafe Slavia'daki müşteriler neredeyse hiçbir

zaman köpek balıkları tarafından saldırıya uğramazlar. Ama sen, sen neden kimsenin seni umursamadığı garip bir şehre doğru tek başına yola çıktın? Şimdi köpekbalığı senin kafanı kopartıp kulenin balkonunda yuvarlayıp duracak ve okullarımızda çocuklar, uyaklarda ve sayma oyunlarında seni öğrenecek."

Kapı açıldı ve garson belirdi. Kız doğrulup, adam çekişmenin nasıl gittiğini görebilsin diye kenara çekildi. Garson gülümseyip tatmin olmuş gibi bir ifadeyle başını salladı. Kız babasının yanına gitti, sarılıp yanağını öptü. Aşağıdan, yıldızlı gökyüzünün altında birbirlerine yapışmış vücutlarının karaltısını görüyordum. Eğer bir mucize olur da bu kuleden inmeyi başarırsam garsonun beni kremalı pastalarından satın almaya ikna etmesine bir daha asla izin vermeyeceğime dair kendime yemin ettim. Adam kızının elinden tuttu ve açık kapının karanlığında gözden kayboldular. Uyuyan şehrin tepesinde, kulenin balkonunda köpekbalığıyla yapayalnız kalmıştım.

Karda boğuşmaya uzun bir süre devam ettik. Köpekbalığını üzerimden atmayı başaramadığım için en azından beni ısırabileceği bir pozisyona düşmemeye çalıştım. Gücüm giderek azalıyordu. Canavar da bunu hissetti ve son darbeyi indirmek için şaha kalktı. O haşmetli vücudunu kaldırıp ağzını kafamın sığabileceği kadar açtığı sırada kalan bütün gücümü toplayıp sıçradım ve üzerine abandım. Duruşundan dolayı dengesi bozulunca tırabzanların üzerinden devrilivердi. Vücudu karanlık boyunca düşüp Aziz Nicholas Kilisesi'nin korkuluklarındaki taş şekillerden birinin tuttuğu uzun metal haça saplandı. Acıyla kıvranışını, hareket ettikçe kendini haça daha da saplayışını seyrettim. Bir an sonra hareketsiz kaldı; haçtan sarkan bedeni bir gece bayrağı gibi asılı duruyordu. Kilisenin merdivenlerini tökezleye tökezleye indiğim gibi sütunlardan birinin dibinde soğuk zemine yığılmış, anında uykuya dalmışım.

10
Soğuk Cam

Sabah turistlerin seslerine uyandım. Ziyaretçilerin arasına karışıp dikkat çekmeden kiliseden çıktım. Gökyüzü açık mavi, hava buz gibiydi. Bina yüzlerine ve karla kaplı çatılara güneş vurmasına rağmen kaldırımlar ve dükkân önleri hâlâ gölgedeydi. Kilise duvarının oradaki alt meydana inip yukarı baktım, haça saplanmış köpekbalığı yayaların başlarının çok üzerinde güneşte parlıyordu. Meydandan geçen kimse ölü köpekbalığını fark etmedi. Şaşırmadım; karanlık yamaçları dünyamızdan çıkardığımız gibi yükseklikleri de çıkarmıştık. Mucizelerle dolu adalar gibi başımızın üzerinde yüzen duvarların gizemli manzaraları hakkında biz ne bilir-

dik ki? İçi tapınaklarla ve saraylarla dolu altından bir şehir çatılarımızda büyüseydi bunu kim fark ederdi? Hayallerimizin peşinde sendeleye sendeleye yürüdüğümüz o dar mana geçidinden henüz geçmemiş bir çocuk fark ederdi belki veya bu geçit yüzünden daha da çekici gelen o son amacını da yitirince geçitten çıkan, yenik biri: Belki de son yenilgisinden doğan o ışıltılı yeni dünyada amaçsızca yürüyen kişi evlerin cephelerinin aslında, üzerinde hayatımız boyunca boşu boşuna aradığımız geçmiş tanrıların mesajı yazan kitap sayfaları olduğunu birden anlar.

Kahvaltı için süt ürünleri dükkânı "U hradeb"e gittim. Tezgâhın önündeki yüksek taburelerden birine oturup marmelatlı krebimi kesmeye koyuldum. Klára'nın bana çan kulesinin balkonunda pencere camları hakkında söylediklerini aklımdan çıkaramıyordum. Ona tam olarak katılmıyordum ama ne yazık ki o sırada bunu konuşacak şansımız olmamıştı. Krebin bıçağın kenarındaki basınçla ezilişini, iki yanında açılan yarıklardan marmelatın koca damlalar halinde tabağa dökülüşünü seyrederken daha uygun şartlarda kıza ne cevap verebileceğimi düşündüm; deniz canavarlarıyla yapılan Malá Strana savaşlarıyla ilgili o mükemmel cevap aklıma maalesef çok geç gelmişti: "Hayatımız boyunca bize eşlik eden karşılaşma korkusunu biliyorum. Yaptığımız her karşılaşma mevcut dünyamızı yıkıyor. Dünyamızın sınırlarının ardından gelip onu yok eden her şeye canavar gözüyle bakıyoruz: Her karşılaşmamızda aslında bir canavarla karşılaşıyoruz. Ama pencere camlarının bizi karşılaşmalardan ve canavarlardan koruyan sığınakların duvarları olduğunu sanmak belki de yalnızca bir aldatmacadır. Öyle ki, bizi karşılaşmalardan koruyan, dünyamızı altüst eden canavarları gizleyen ve garip bir kurtuluş sağlayan şey aslında ısrarcı yakınlıktır. Yakınlık uzayı, yalnızca oynadığımız oyunun parçası olan rolleri ve maskeleri gördüğümüz bir sahnedir. Soğuk pencere camları bu yakınlık uzayını böler;

amaçlarımızdan oluşan ağı, gerçekliğin ardında yok olduğu o örümcek ağını parçalar. Bir şeyi ilk defa camın ardından gerçekten görürüz: İçinde var oluşun gizli nehirleri akan sersem el kol hareketlerinden kaçınılmaz dalgaları; anlamından şüphe etmeye başladığımız, elbiselerin katlarında dalgalanan ve insanı hayrete düşüren yazıları ve nesnelerin kalbindeki renklerin coşkun parıltısını görürüz. Yalnızca önceden gerçekten gördüğümüz şeylerle karşılaşabiliriz. Soğuk camların ardında oturup dışarı bakan insanlar bir sığınak aramıyor, karşılaşmaya cesaretleri olduğunu gösteriyorlardır. Bu parıltılı, korkunç evren bize yalnızca onun sahte ve sıkıcı rollerini aradan çıkartan camın ötesinden görünür: Acı verici bir rüya ve bizim gerçek evimizdir burası." Garsonun kızı camın ardındaki hayatımla öteki şehre girişimi karşılaştırdığında ona katılmamamın bir sebebi de buydu. Yalnızca camın ötesinden baktığımız zaman gerçekliği merkez ve çevre olarak ayırmayı bırakıp sınırlarda belli belirsiz görünen tehditkâr ama çekici şekilleri anlama arzusu duyarız: Camın ardından bakarken gereksiz gözüken şey, aslında başka bir dünyaya yolculuğun başlangıcıdır.

Yemek tezgâhının altındaki rafa buruşmuş bir gazete bırakılmıştı. Karlova Sokağı'ndaki antik kitapçıda bulduğum kitaptaki harflerle yazılmış olduğunu fark ettim. Gazeteyi açtığım baş sayfa manşetinin altında, çan kulesinin balkonunda köpekbalığıyla boğuşurken çekilmiş bir fotoğraf duruyordu. Tabii ki metinde ne yazdığını anlayamadım ama kalın harflerle yazılmış kelimelerin ve cümlelerin fazlalığına şaşırmıştım. Bu dizgisel düzenin, yazarın gerginliğini ve öfkesini yansıttığını fark ettim. Yazı karakterine bile yansıyan bu kara nefretin ardındaki kişinin garson, kızı veya köpekbalığı olabileceğine dair kendimi avutmaya çalışmadım bile. Bu kalın karakterler, beni ezmeyi sabırsızlıkla bekleyen bir güç tarafından basılmış gibi duruyordu. Krebimin son parçasını da ağzıma attım, gazeteyi katlayıp cebime koydum.

Pohořelec'teki bara gitme isteğiyle dolmuştum. Garsonun hâlâ hayatta olmama vereceği tepkiyi görmek için sabırsızlanıyordum. Belki Klára da orada olurdu. Pencere camlarının metafiziğinden bahsederdik.

Neruda Sokağı'na doğru ağır ağır yürüdüm. Ev sıraları bitince sol yanımda Strahov Bahçeleri'nin karlı geçidi belirdi; sanki sönmüş bir ışık, ülkeye yeniden doğmuş gibi parlıyordu güneşte. Şehrin bahçelerin dünyasını istila ettiği yamaçlardaki küçük kır evleri, karın sessiz hayalleri gibi huzur içinde ışıldıyordu. Şehir ile parkların arasındaki, başka zamanlarda kaygı ve sıkıntı soluyan sınırın üzerinde sessiz bir ateşkes hüküm sürüyordu. Çocuklar kızaklarla yamaçtan kayıyor, uzaklardan gelen sesleri soğuk havada yankılanıyordu. Manastır kilisesi kulelerinin çatıları güneşle parıldıyordu. Aşağılarda ise sık, karanlık çalılıklar birbirine girmişti. Kar, ağaçların dallarından sessizce düşüyordu.

Bu parıltılı kar beyazından gözlerim kamaşmış halde bara girip pencerenin yanına oturdum. Odadaki şekiller yavaş yavaş netleşmeye başladı. Garsonun barın arkasında kızıyla birlikte durduğunu gördüm. Adam hemen yanıma koşup dünkü gibi kahve isteyip istemediğimi sordu. Hiç şaşırmış ya da afallamış gibi durmuyordu. Kahvemi bana köpek balıklarının ve kulelerin hanımı Klára getirdi. Üzerinde önceki gece giydiği kazak vardı ama inci kolyeyi çıkarmıştı. Onu ilk gördüğüm zamanki gibi neşeli ve umursamaz duruyordu. Şehrin yükseklerindeki o gece dövüşüne dair tek kelime etmedik. Garson yanımıza gelip konuyu kremalı pastaya çevirince kuledeyken verdiğim kararı hatırladım ama aynı zamanda ikisinin de düşüncelilik edip geçen gecenin tatsızlığından bahsetmekten kaçınmasına aslında minnettar olmuştum. Belki bu sadece bir başlangıçtı. Belki benim için daha birçok garip av planlamışlardı. Belki baba kız beni her gece kule balkonlarının etrafında ve yırtıcı balıkların yüzdüğü sığlıkların karla kaplı çatılarında takip edecek, ertesi

sabah da nazik gülümsemelerle bana kahvaltı vereceklerdi. Belki şehirlerindeki gazeteler artık bizimle ilgili sadece makaleler değil, garson ve Klára'nın beni bir resimden diğerine takip ettiği diziler ve çizgi romanlar da yayımlayacaktı. Birdenbire geceki dövüş konusunu açmak kaba ve uygunsuz kaçarmış gibi geldi; sessizliklerine minnettardım. Bana bir tane daha kremalı pasta getirmelerine bile izin vermiştim. Yine de Klára'nın bana verdiği adisyonun iki tarafını da dikkatle inceledim; üzerinde rakamlardan başka hiçbir şey yoktu. Ben adisyona bakarken, "Bir hata yapmamışım, değil mi?" diye sordu. "Matematiğim berbattır da." Hiçbir sorun olmadığını söyledim, köpekbalığının dişleriyle yırttığı cebimden cüzdanımı çıkartıp borcumu ödedim. Kar, pencerenin ardında ışıldamaya devam ediyordu.

11
Maisel Sokağı'ndaki Dükkân

Süt büfesinin üzerinde duran gazetede, yazı düzeninden dolayı reklam olduklarını düşündüğüm kısa metinler gözüme çarptı. Metinlerden birinin yanına bir dükkân camının fotoğrafı konmuştu. Pencerenin üzerine asılmış tabelada öteki şehrin harfleriyle bir şeyler yazıyordu; ama dükkân girişinin üzerindeki toz tutmuş, alçıdan melek figürlerinden buranın Maisel Sokağı'ndaki evlerden biri olduğunu hemen tanıdım. Evin içinde hakikaten de bir dükkân vardı; ayakkabı ve çorap satılıyordu, en azından gündüzleri. Ayakkabıcı dükkânının fotoğrafını öteki şehrin gazetesinde görmek beni şaşırtmamıştı: Garip komşularımızın yaşam şekilleri hakkın-

da bir şeyler sezebilmeye başlamıştım artık, o yüzden Sanat Fakültesi'ndeki konferansların gündüzleri ve geceleri farklı oluşu gibi dükkânlardaki raflarda da saate bağlı olarak gündüz veya gece ürünleri bulunması gayet doğaldı. O gece Maisel Sokağı'na gittim. Dükkân vitrininin önünde unutulmuş tek bir çorap, gündüz yaşamının yegâne kalıntısı gibi olduğu yere sinmiş duruyordu. Onun dışında tüm vitrin, artık bana çok tanıdık gelen, kaplanın genç adamın boynuna dişlerini geçirdiği sahneyi anlatan küçük heykellerle tıka basa doluydu. Heykeller porselen, ahşap, cam, peluş veya zencefilli çörek gibi birçok farklı malzemeden yapılmıştı. Ahşap heykellerden bazılarına tekerlek takılmış, mobil hale getirilmişti: Kaplanın alt çenesi kafasının geri kalanına menteşelenmişti ve muhtemelen tekerlekler hareket ettikçe açılıp kapanıyordu. Cam kapıdan içeri girdim. Dükkân, beyaz saçlı yaşlı bir adamın üzerinde uyukladığı tezgâhta duran opak camdan yuvarlak masa lambasının loş ışığıyla aydınlanıyordu. Her tarafta yerden tavana kadar raflar, üzerlerinde de tanımlanamayan cisimler vardı. Oda o kadar loştu ki raflardaki cisimlerin ana hatları karanlığa karışıyordu. Kendimi batmış bir ticaret gemisindeymişim gibi hissettim. Bütün köşeler girilmesi imkânsız bir karanlığa gömülmüştü.

Raflardaki cisimleri incelemeye başladım. Üzerine bistrodaki garsonun gülümseyen, kalitesiz bir portresi çizilmiş bardaklar vardı; adamın boynunda, ucundan elmas bir deniz atı sarkan bir zincir takılıydı. Üzerindeki resmin koyu mavi bir okyanusun arasında bir ada olduğunu çıkartabildiğim renkli kartpostallar gördüm; adanın ortasında ve palmiyelerin arasında Aziz Vitus Katedrali'nin kuleleri bulutsuz bir gökyüzüne uzanıyordu; çizgili şemsiyelerinin altında bronzlaşmış genç insanların kaygısızca parti verdiği beyaz bir yat, kumsalın yakınlarında demir almıştı. Kartpostaldan sesler geldiğini fark edince çok şaşırdım; kulağımı dayadığımda içeriden gelen kahkahaları, gramofonda çalan müziği, bir-

birine tokuşturulan bardakların sesini, papağanların çığlığını ve insanların dalgaların bastırdığı seslerini duydum. Dükkânda, içinde hiç hava olmayan şişirilebilir bir plastik hayvan vardı; zıvanasını bulup içine üflemeye başladım. Ben üfledikçe birçok farklı şekil beliriyor, içlerine dolan havayla büyüyüp sallana sallana genişliyordu: Ortaya çıkan şey, şişirilebilir renkli bir heykel grubuydu. Bu seferki heykellerde insan yiyen kaplan değil, hepsi belinde iki taraflı balta taşıyan bir savaşçı grubu resmedilmişti. Savaşçılar ormanın, etrafı palmiye ağaçlarıyla çevrili bir düzlüğünde durmuş, kanatlı bir köpeğin altın heykelini, üzerinde öteki şehrin alfabesine benzemeyen keskin köşeli harfler kazınmış taştan heykel tabanından aşağı çekmeye çalışıyorlardı. (Öteki şehrin yerlilerinin heykellere bir düşkünlüğü vardı anlaşılan, hatta bu durumda olduğu gibi "heykellerin heykellerine" bile. Klára'nın kulede bahsettiği gibi hâlâ o başlangıcın hatrına yaşadıklarına inanıyorlarsa o zaman bu heykelleri bu kadar büyüleyici bulmalarının sebebi, ikisinin de zamanı –ya cesaretinden ya da tedirginliğinden dolayı– asla kaynağından ayrılmayan bir varlık gibi altüst ediyor olmasıdır. Yine de iki durumda da bu yalnızca bir yanılsama olabilir. Tıpkı heykelin zamanda süzülmesi ve taş kesmiş değişmezliğinin aslında sadece aşınmanın hafif müziği olması gibi. Yani başlangıç sabit kalmıyor; dönüşüme uğruyor ve garip bir şekilde kendi sonuçlarının sonucu oluyor, bu da konuşma gayesinin aslında konuşana yabancı gelen ve şaşırtıcı bir şekilde şeytanın sesini andıran bir kelimeden oluşmasına benziyor.) Heykel grubunun tıpasını çektim; ağaçlar ve şekiller büzüşüp içe göçmeye başladı; bu sırada kaçan hava bir mekanizmadan geçince Vatanım şarkısının muhtemelen öteki şehrin versiyonundan bir bölüm olan neşeli bir melodi duyulmaya başladı. Sönmüş heykel grubunu rafa geri kaldırdım. Etrafı biraz daha inceleyince içi berrak bir sıvıyla dolu cam bir küre gördüm; kürenin içinde, üzerine bir köpekbalığı saplanmış

sallanıp duran bir haç tutan aziz heykeli vardı. Küreyi sallayınca sıvının içinde ağır ağır aşağı düşen beyaz tanecikler tarafından temsil kar etrafa dağılmaya başladı.

Lambanın ışığının giremediği köşelere vardım. Karanlık raflardan bazen tıkırtılar, çıtırtılar, tiz çığlıklar ve hafif fısıltılar duyuluyordu; bir şeyden düzenli bir tik tak sesi duyulmaya başladı, sonra aniden ses kesildi. Kolumu dirseğime kadar üst rafa uzatıp orada duran şeylere baktım. Parmaklarım keskin kenarlı minerallerin, pürüzsüz ağır metalden hunilerin, üzerinde tırtıklı çark dişleri hareket eden aletlerin, metal arı kovanlarının ve pası elime yapışan kablo yumaklarının üzerinde gezdi. Sonra elime, keskin kenarlarına küçük yuvarlak meyveler saplanmış sekiz uçlu yıldızlardan bir yığın geldi. Yıldızlardan sonra en ufak bir dokunuşta içe giren dikey disklerden bir sıraya denk geldim; elimi çekince diskler hızla eski konumlarına dönüyordu ve onlar inip çıktıkça hafif bir takırtı duyuluyordu. Diskler, aşağı inen birinin ayakları altında çöken garip bir merdiven gibi birbiri ardına sıralanmıştı. Muhtemelen gizli bir tapınağa inen bir merdivendi bu ve amacı, onu kullanan kişiye Tanrı'nın katına inmenin aynı zamanda dipsiz bir boşluğa inmek anlamına geldiğini hatırlatmaktı. Parmaklarım bu paradoksal adımları çıkıp sığ bir çukurun kenarına vardı ve çukurun dibindeki yoğun ağa değdi; acaba arkasında bir yaratık mı vardı? Birdenbire dokunduğum şeyin bir daktilo olduğunu anladım. Sağ alttaki tuşlardan birine basınca diğer elimle harf çubuğunun gayretle ve sarsak bir şekilde yukarı kalkışını hissettim; sanki düzleşip birden bükülen, çok fazla anlamsız eklemi olan garip bir böcekti ve kendini bir an için sabit tutmayı başarıp havada iki yana şöyle bir sallandıktan sonra eklemleri tekrar bükülmüştü. Elim makinenin diğer tarafına ulaşınca hafif bir gıcırtı sesi duydum. Parmaklarımı hemen geri çektim ve harf çubuğunun kendinden beklenmedik bir şeklilde titreyerek uzadığını fark ettim; sanki daktilonun içinde

garip bir hafıza devreye girmişti de zavallı bir şekilde bir zamanlar sergilediği performansa ulaşmaya çalışıyordu.

Daktilonun arkasında elime bir şey geldi; ilk başta kuru meyve olduğunu sanmıştım ama sonra ortasında bir şeyin belli belirsiz hareket ettiğini fark ettim. Sözde kuru meyvelerden bir tanesi, annesine yapışıp bırakmak istemeyen bir çocuk gibi elime yapıştı. Birkaç kere elimi sallayıp düşürdüm ve onu diğer kuru meyvelerin yanına koydum ama her defasında hızla avucuma sokuluyordu. Rafta duran bir kitaba dokundum sonra; deri kaplı kitabın ön kapağındaki kabartmada yanlarında taştan bir şehir oyulmuş dik dağların eteklerinde dans eden peçeli bir kadın resmedilmişti. Kitabın sayfalarını çevirmeye başladım: Her sayfa giderek daha da ağırlaşıyor ve sertleşiyordu. Sırnaşık kuru meyve sürekli parmaklarımın aralarına giriyordu; yanlışlıkla üzerine ağır bir sayfa kapatınca kısacık, boğuk bir ciyaklama duydum. Sayfayı hemen geri kaldırdım ama kuru meyve artık hareket etmiyordu. Kitabın giderek daha da sert ve ağır hale gelen sayfaları sonunda tahta levhalara dönüştü. Onların bir değirmen çarkının pedalları olduğunu fark ettim; değirmen aniden sarsılıp dönmeye başladı. Tahta pedalların üzerindeki plastik oluktan elimi uzatıp soğuk suya daldırdım. Değirmen deresinin dibi kumla kaplıydı. Elime üzerinde sert kıllar olan ve soyulmuş katı bir yumurta gibi esnek, oval şekilli bir şey geldi. Sudan çekip çıkardım; derisi o kadar gerilmişti ki üzerine hafifçe bastırmamla patlayıverdi; içine soktuğum parmaklarım, şimdi dışarı damlayan yapışkan bir maddeye gömüldü. Bir an sonra rahatsız edici, sümük gibi bir şeyin kolumdan içeri sızdığını fark ettim. Hafif bir takırtı duyuldu; bunun yarılan şeyin içinden gelen çürümüş meyve suyu kokusunun cazibesine kapılıp daktilonun tuşlarından sürüne sürüne bana doğru gelen kuru meyvenin sesi olduğunu fark ettim. Sonunda bana ulaşıp elime yapıştı. Elimi sallayıp düşmesini sağladım ama bu sefer de pantolonumun paçalarından girmeye başladı.

Işığın daha iyi olduğu tarafa geri dönmeye karar verdim. Raflardan birinden teneke bir oyuncak indirdim: Kurmalı bir şeytandı bu. Çalıştırınca rafın üzerinde Kazak dansı gibi bir şey yapmaya başladı. Bu esnada ağır bir mürekkep şişesini de düşürünce tezgâhın arkasındaki yaşlı adam uyanıp ayaklarını sürüye sürüye bana doğru geldi. Dans eden heykelciklerden birini alıp elime tutuşturdu ve şöyle dedi: "Bu ruh beni dalgalanan beyaz perdelerin labirentinden kurtardı. İstersen al, bizim paramızdan sende yok nasıl olsa. Kim olduğunu biliyorum; köpekbalığıyla yaptığın düelloyu canlı yayınlamaya başladıkları sırada televizyon izliyordum. Tüm kavga boyunca seni tuttum. Sana gerçekten imreniyorum; gecenin bir yarısı şehrin tepesinde bir köpekbalığıyla savaşmak muhteşem bir his olsa gerek. Ne yazık ki hiç bu tarz bir şey yaşamadım, gençken denizin derinliklerinde istiridyelerin şarkısını duyduğum zaman hariç. Derler ki istiridyelerin şarkısını duyan kimse suyun yüzeyine dönmek istemezmiş. Konuşmayı yavaş yavaş bırakır, denizaltı şehrinin uçlarındaki kasvetli bir otelde tek başına yaşamaya başlarmış; gece gündüz yataktan çıkmaz, denizaltı tramvaylarının tıkırtısını dinler, pencereden bahçede dalgalanan yosunları izlermiş. Ama ben döndüm ve istiridyelerin melodisi yıllar içinde elli yedi piyanistin gece kasabalarından uzayıp giden ve meyve bahçelerinde ay ışığıyla parlayan upuzun bir orgda çalacağı bir müzik kompozisyonuna dönüştü. Denizin dibinde istiridyelerle şarkı söylemek kesinlikle harika bir deneyimdi ama bir kulenin tepesinde bir köpekbalığıyla dövüşmekle kıyaslanamaz bile. Alweyra'ya kızma lütfen, kötü bir amacı yoktu. O, şehri yabancılardan korumak istiyor sadece ve onların yabancı değil şehrin nihayet geri dönen kayıp oğulları olduğunu henüz anlayabilmiş değil. Eğer şehre yabancı olan tek bir varlık olsaydı o zaman şehir sona ererdi. Beni anlıyor musun?"

"Sanırım. Kulede duyduklarımdan anladığım kadarıyla şehrinizin gerekçesi, başka her yerde unutulmuş bir başlan-

gıcı koruyup muhafaza ediyor olması. (Gerçi bu eski dönemlerden kalma bir kanunname mi, sonradan katılaşıp kelimeler haline gelen bir müzik kompozisyonu mu, bir buhar girdabı mı, bir kristal mi, saf bir ışık mı, bir piramit odasındaki mermere kazınmış matematik denklemi mi, yoksa bütün şekillerin ön bilgilerini içeren duvardaki o sızdıran yama mı bilmiyorum.) Birini yabancı olarak görmek o kişinin varlığının söz konusu başlangıçla olan ilişkisini inkâr etmek olurdu, bu ilişki ne olursa olsun; birisi onun gücünden kaçınabilseydi başlangıç, başlangıç olmaktan çıkardı. Alweyra Pohořelec'teki barda çalışan garsonun kızı mı? Onun adının Klára olduğunu sanıyordum."

"Kimse bir yabancı değildir. Herkes geri dönüyor, o kadar. İstiridyeler bile geri dönüyor; bazen uzun sıralar oluşturuyor, şehirleri istila ediyorlar. Onlarcası yatak odalarımızda sessizce çatırdıyor. Karanlıkta onların o şahane yürüyüşlerini duyunca ah nasıl da mutlu oluyorum! Ancak elbette istiridyeler de tam olarak masum sayılmazlar; bazen grup lideri yatak örtüsünün altına girip uyuyan kişiyi kabuğundaki dikenle bıçaklar, sonra diğer bütün istiridyeler yatağa çıkıp felç olmuş kişiyi boğar, geriye deri ve kemikten başka bir şey kalmayana kadar emer. Buna rağmen onları canlı canlı yemek vicdansızlık ve zalimliktir, hele de ağzımızda hüngür hüngür ağlarlarken. Alweyra'nın babası, karşı kıyıdaki tepedeki uzun odada gündüzleri gerçekten de yiyecek içecek servisi yapıyor. Başpapazımız o bizim. Alweyra'ya sizin şehrinizde nasıl hitap ettiklerine dair de hiçbir fikrim yok."

"Bana pek iyi davrandığı söylenemez" diye söylendim. "Beni kandırıp kuleye gelmemi sağladı, sonra da üzerime yırtıcı bir deniz canlısı saldı. Köpekbalığı kafamı koparmaya çalıştı, neyse ki onun yerine gömleğimin cebini ve yakamın bir parçasını kopartabildi sadece."

"Affet onu, oğlum. Hepimiz onu çok severiz. Hem çalışkan hem de saygılıdır. O karmaşık Kütüphane Camlarından

Yansıyan Gece Trenlerinin Işıkları Üzerine Makale'ye çalışmak için günlerini veriyor. Yakında Dargoos rahibesi unvanını alacak. Genelde onun yaşındaki kızların ilgisini çeken tek eski gelenek balık şöleninde kayak asansörünü çalıştırmak oluyor ama sonra doğru düzgün giyinip şehrinizin modasına uygun olarak süslenmeye zahmet bile etmiyorlar. Alweyra'nın sana haksızlık ettiğini düşünmene üzüldüm. Bak sana ne vereceğim..." Raflardan birinin arkasına uzanıp içi koyu yeşil bir sıvıyla dolu küçük bir cam şişe aldı. "Al bunu. Üzüldüğün zaman biraz içersin, iyi gelecektir."

O sırada kürk şapkalı iri yapılı bir adam dükkâna girdi, dükkân sahibini kibarca selamladı ve aradığı şeyi ona tarif etmeye başladı: "Üzerinde parlak pulları olan bir şey arıyorum, en azından Perşembe ve Cuma günleri parlasın, içinde de metal prizmalar takırdasın ama çok gotik bir şey de olmasın. 220 voltla çalışsa veya solungaçları olsa güzel olabilir. Şarkı söylemesi gerekmiyor, hatta hiç konuşmasa benim için daha iyi. Ama arada bir ciyaklayabilir tabii, özellikle de duvarların dışında canavarlardan bir yeşil yıldız yaklaşıyorken."

Dükkân sahibi adamın aradığı şeyi anlamış gibi başını salladı. Adam susunca bir an düşündü, sonra şöyle dedi: "Bir dakika bekleyin, sanırım tam da size uygun bir şeyim var." Arka odaya gidip elinde bir kutuyla dönmüştü ki, kapının girişinde durup iç geçirdi: "Ah, doğru ya, 'Çok gotik olmasın' demiştiniz. İyice unutkan olmaya başladım." Tekrar arka odaya gidip elinde başka bir kutuyla döndü ve kutuyu adama uzattı: "Bundan çok memnun kalacağınızı düşünüyorum. Kullanmadan önce sallamanız gerekiyor. Eğer elektrik kıvılcımları çıkarır ve ciyaklamaya başlarsa, güzergâhı aile evleriyle dolu olan ve karanlık çardaklarından eskiden burada terk edilmiş hasarlı otomatik vaizlerin arada bir kurduğu cümlelerden parçaların duyulabildiği geniş mahallelerden geçen bir gece otobüsünün koltuğunun altına koyun bir dakikalığına. Onlar, çürümüş çiçekler ve üzeri tozlu çalılar-

la kaplanmış demiryolu setinin Eflatunsal ideali üzerine vaazlardan alıntılardır."

"Demiryolu seti..." diye tekrar etti müşteri düşünceli düşünceli. "Kötülükle parlayan avlanma sahalarının sınırlarında iskonto eden bir banka kurma fikri aklımıza ilk kez bir demiryolu setinin üzerindeyken gelmişti. Banka sürekli olarak karanlığa para yağdıracak ve geceleri yatak odalarında tomurcuklanan isimsiz, unutulmaz ve tiksindirici işlerin o karmaşık ormanını besleyecekti."

Müşteri, yaşlı adama teşekkür etti, üzerinde kaplan kafası gördüğüm bir tomar parayla borcunu ödedi ve dükkândan çıktı. Dükkân sahibi yeniden tezgâhın arkasına oturdu; başı göğsüne düşmeye başlamıştı. Birden bu adamın öteki şehrin yerlileri arasında bana kibar davranan ilk kişi olduğunu fark ettim; belki bana gezintimde yardımcı olabilirdi. "Amcacım" dedim belki uyuyakalır diye aceleyle, "şehrinizin merkezine nasıl ulaşabileceğimi söyler misin bana? Bu benim için çok önemli. Saray avluları ve çeşmelerle ilgili bir şeyler duydum."

"Ne manası var ki? Merkezi ararken ondan daha da uzaklaşıyorsun. Onu aramayı bırakıp unuttuğun an, aslında oradan hiç ayrılmadığını anlayacaksın."

"Ama o zaman herkes merkezde yaşıyor olurdu" diye itiraz ettim. "Bu kadar fazla merkez olması mümkün mü? Sonuçta yalnızca bir başlangıç olması gerektiğini söylüyorsunuz. Ayrıca kayıp oğulların ve istiridyelerin dönüşünden bahsetmiştiniz; dönmek demek evden uzakta olmak anlamına geliyor, ama şimdi de bunun aksini iddia ediyorsunuz."

"Birden fazla merkez yoktur; merkez de başlangıç da yalnızca bir tanedir. Ancak başlangıç, kendisinden büyüyen her şeyin içindedir. Dönmek ise bir kelime oyunundan başka bir şey değil; aslında dönmek demek, evde olduğumuz, evden hiç ayrılmadığımız gerçeğini anımsamaktır yalnızca. Evrendoğum, ateşin saklı tarihidir; var olmak, şimdi parlayan ama bir gün mutlaka sönecek olan bir alevdir. Sen alevlerin

içinde hakikat olanla sonradan türemiş olanı birbirinden nasıl ayırmayı planlıyorsun? Alevin merkezini nasıl aramayı planlıyorsun? Alev, merkezin kendisinden başka bir şey değil..."

Yaşlı adamın başı tekrar göğsüne düştü ve horlamaya başladı. Ona sormak istediğim daha birçok şey olmasına rağmen adamı uyandırmadım. Ancak kısa süre sonra duvardaki saat çalmaya başladı. Yelkovanın ucu saatin en üst noktasına ulaşınca üzerinde küçük, kare bir pencere açıldı ve içinden, küçük siyah toplardan bir çığ gürültüyle yere düştü. Bütün toplar en karanlık köşelere doğru yuvarlanıp gözden kayboldu. Dükkân sahibi aniden kıpırdanıp gözlerini açtı. Durumdan hemen faydalanıp konuşmamıza devam ettim: "Pekâlâ, merkezi ancak onu aramayı bırakırsam bulabileceğimi kabul ediyorum. Ama bunun olmasının tek yolu bilinçli olarak onu unutmaya çalışmam ya da onun kendi kendine zihnimden uçup gitmesi. İlk seçeneği ele alırsak merkezi düşünmemeye çalışmam, onu aramanın başka bir şekli olurdu sadece ve hiçbir sonuca varamazdı. İkinci seçeneğe gelince, merkezi öyle kolay kolay unutabileceğimi sanmıyorum: Hayatımın bütün bağlantıları çözüldü; kırık parçaları her yerden çıkıp keskin uçlarıyla sürekli etimi yaran rastgele bir kaosa dönüştü; her saniye yeni ve desteksiz bir başlangıç ve hiç hazır olmamama rağmen bilinmeyen bir dünya karanlıktan üzerime atlayıp duruyor; bütün açık yaralarım merkezden taşan birliğe delicesine ihtiyaç duyarken o kayıp merkezi nasıl unutabilirim ki?"

"Yanılıyorsun; o kaos, mükemmel birliğin ta kendisidir" dedi yaşlı adam ve gözlerini kıstı. "Ve her an tamamen yepyeni doğan şey ise en güçlü bağlantı noktasını ortaya çıkarır: coşkunun bağlantı noktasını yani. Kırık şeylerin uçlarının gerçekten canını acıttığından emin misin? Var olmanın ateşinde yıkanmayı öğrenmelisin, bu kadar basit. Bir yere gitmek veya bir şeyi aramak için herhangi bir sebep yok. Aramama halini aramana da gerek yok aslında ama eğer çoktan ara-

maya başladıysan bunun bir önemi de yok. Hiçbir şey aramadığımız bir hali aramak, asla kaçamayacağımız bir kısır döngüde takılıp kalmaktır elbette. Peki ne yapacaksın? Neden sürekli bir yerlerden kaçmak veya bir yere girebilmek istiyorsun? Bir kısır döngüde geri kalan her şey kadar güzeldir. Neden düz bir çizgi bir çemberden daha güzel olsun ki? Her şey çok güzeldir aslında; şehrinizdeki şeyler insanı büyülüyor; gündüzleri satılan o koyu balıkgözlü ayakkabılar adeta birer şiir gibi, çoktan soyu tükenmiş bir medeniyetin kutsal objeleri gibi gizemli... Ürünleri neden her akşam değiştirdiğimden emin bile değilim. Eski bir alışkanlık sanırım ve eski alışkanlıklar da öyle güzel ki..."

"Ama Klára, yani Alweyra kulede benimle alay etti, şehrimin yerlilerinin başlangıcı asla anlamayacağını söyledi."

"Alweyra'nın sana ne dediğini biliyorum. Televizyonda izledim seni. Birbirinize de pek yakışmıştınız, harika bir çift olur sizden. Peki ya o köpekbalığı, o da çok güzel değil miydi sence? Alweyra'nın öğreneceği daha çok şey var. Eğer başlangıcı anlamamışsan, eğer kendin takımyıldızların doğduğu o başlangıç değilsen herhangi bir şeyi nasıl anlayabilirsin, en ufak bir cümleyi bile nasıl kurabilirsin ki?"

Yaşlı adam gözlerini bir kez daha kapadı ve başı göğsüne düştü. Bir an sonra nefes alıp verişinin hafif mırıltısı, karanlık rafların ardından gelen hafif tıkırtılara karışmıştı bile.

12
Uçuş

Dükkândan çıkıp gecenin çöktüğü sokaklarda yürümeye başladım. Široká Sokağı'nda iki karanlık binanın arasında, karın üzerinde duran bir okyanus gemisi gördüm. Güvertesi binanın dördüncü katıyla aynı seviyedeydi; geminin siyaha boyanmış gövdesinde birkaç yuvarlak pencereden ışık süzülüyordu. Geminin kavisli tarafına uzanıp soğuk çelik levhaya dokundum. Yukarıdan gelen sesleri duyabiliyordum. Biraz gerileyip yukarı baktım: İki kişi güverteye çıkmış, korkuluklardan sarkıyordu. Sokak lambası yüzlerini aşağıdan aydınlatıyordu. Genç bir adamla bir kız olduklarını gördüm. Çelik tarafın kavisine gizlenip konuşmalarını dinledim.

Kız şöyle dedi: "Bu yolculuk çok uzun sürdü, korkarım gideceğimiz yere asla ulaşamayacağız. Belki de kaptan yolu şaşırmıştır. Kendimizi garip garip yerlerde bulup duruyoruz. O pencere sıralarından nefret ediyorum; pencereler karanlık olduğunda ve sokak lambalarının yansıması, o siyah camların ardından tıpkı ormanın derinliklerinde bulunan gece kuyularının yüzeyindeki kötü su perilerinin lambalarının ışığı gibi parladığında çok korkuyorum. Ama en çok da pencerelerde ışık yandığında ve hareket etmeyen kocaman mobilyalar, üzerine çırpınan balıklar gibi ağzı bir açılıp bir kapanan gövdesiz kafalara benzeyen garip, rahatsız edici şekiller çizilmiş duvarlar göründüğünde korkuyorum. Bu kasvetli yerden ne zaman kurtulacağız? Gri sislerin arasından olağanüstü buz kütleleri yükselen buzullardan bile daha zavallı bir yer burası. Yelken açtığımızda kimse bize buralar hakkında bir şey söylememişti. Kaybolduğumuzdan eminim. Şeytanlar bizi hızlı gemileriyle sollayıp yolumuzu şaşırttı. Bir mucize eseri gideceğimiz yere ulaşabilsek bile o ağır ve umursamaz mobilyalar bizimle kalacakmış, dolambaçlı duvar kâğıdı desenleri zihnimizi kaplayıp bütün düşüncelerimizi ve hatıralarımızı yutacakmış gibi hissediyorum. Yerlilerle iletişim kurmaya mı çalışsak acaba? Belki onlar bize nerede olduğumuzu söyleyip yol gösterebilirler..."

"Merak etme" dedi adam rahatlatıcı bir ses tonuyla. "Merak etme, tecrübeli bir kaptanımız var. Ailesi en eski ailelerdenmiş, jaguar soyundan geliyorlarmış. Gemiyi takımyıldızlara ve evlerin duvarlarındaki tozlu mermer desenlere bakıp yönlendirmeyi biliyor. Geceleri bilge yılanlarla konuşuyor. Eski kutsal ayin çizelgelerimiz var, ayrıca en kutsal efsaneler ışıltılı önermeler gibi geminin bilgisayar programına yerleştirildi bile. Gece boyunca soluk ışığı kanatlı boğaların duvar resimlerini aydınlatan ekranlara şekiller yansıyor. Bedenini ilk kez gördüğüm zamanı

hatırlıyorum da kaptan o eski *ius primae noctis** hakkıyla sarılmıştı sana."

"Orada olup elimi tutabilmene öyle sevinmiştim ki."

"Her şey harika olacak, göreceksin. Yerlilere yön sormaya da gerek yok; onlar barbar, eğitimsiz insanlar olmalı; onların sözlerine, duvarlarından biri harika bir şelale olan odanın içindeki kristal masada duran elyazması kitapların sayfalarında binlerce yıldır parlayan altın harfli kelimelerden daha fazla itimat etmemiz mümkün mü? Ayrıca tüylü yatak örtülerinin katlarına göre kehanette bulunanlar ve kenar mahallelerde duvarların ardından gelen makine mırıltılarına göre geleceği öngörebilenler bir zafer varışından söz ediyorlar; diyorlar ki yakında hepimiz Akropolis'ten deniz kıyısına uzanan beyaz bulvarlarda palmiye ağaçlarının altında, üzerimizde hafif sahil kıyafetleriyle yürüyor olacağız. Vali bizi karşılayacak, sonra sarayının sessiz avlusunda narin porselen fincanlarda çay içeceğiz. O eski ateşimiz, nemli kadehlerdeki meyveli dondurmalarla dinecek, o sırada denizden esen ılık rüzgâr terasta duran renkli resimlerle dolu derginin sayfalarını çeviriyor olacak. Çizgili şemsiyeler açılacak ve limonlar ince ince dilimlenecek..."

"Korkuyorum. Varacak bir yerimiz olmadığından, palmiye ağaçlarıyla kaplı beyaz bulvarların gerçek olmadığından korkuyorum. Var olanın yalnızca gece, lambaların ışığında dönüp duran kar taneleri, aydınlık pencerelerde karanlık mobilya görüntüleri ve duvarlarda, ağızları karla dolu gülen maskeler olduğundan korkuyorum..."

"Gel, canım, kamaraya geri dönme vakti geldi. Sana sıcak bir banyo hazırlayayım. Belki yarın sabah uyandığımızda sahili, beyaz tepeleri görürüz..."

Konuşmalar kesildi. Boş sokaklarda yürümeye devam etmeden önce geminin kavisli tarafında bir süre daha dur-

* (Fr.) "droit du seigneur", (İng.) "lord's right". Derebeylerin, derebeyliklerindeki alt tabakadan kadınlarla cinsel ilişkiye girme hakkı. (ç.n.)

dum. Üzülmüştüm. Yaşlı dükkân sahibinin verdiği cam şişeyi hatırlayıp cebimden çıkardım. Sokak lambası, şişenin içinde yeşil bir ışıltı uyandırıyordu. Bu bir alkol müydü, uyuşturucu muydu yoksa zehir miydi? Bir yudumda şişenin yarısını içtim. Sıvı yoğun, yapış yapış ve fazla şekerliydi.

Bir an sonra garip bir hafiflik hissetmeye başladım üzerimde. Ayaklarım yerden kesildi, kollarımı birkaç kere çırptım ve işte yükseliyordum. Buz kesmiş gecede kimsesiz sokaklarda uçtum, güvertedeki kızı böylesine üzen karanlık pencerelerin önünden süzüldüm. Giderek daha da yükseliyordum; karlı çatıların, sessiz odaların karanlığında sönen ocaklardan çıkan ince dumanları dışarı atan bacaların üzerinden uçtum. Sonra tekrar alçaldım; kaldırımın kenarına park edilmiş arabaların hemen üzerinde ilerliyordum; arada bir botumun ucu, üzerlerinde birikmiş karda iz bırakıyordu. Bomboş kavşaklarda sürekli yanıp sönen turuncu ışığıyla karı aydınlatan trafik ışıklarının üzerinden geçtim. Sokak lambalarından birinin üzerine oturup ileri geri sallandım, sonra tekrar yükselip Clementinum'un duvarlarının üzerinden ağır ağır süzüldüm; sütunların üzerindeki korkunç yüzleri geçerken kendi etrafımda dönüyordum. Köpüren setin üzerinden karanlık nehri geçtim. Malá Strana'daki Aziz Nicholas kilisesinin orada, köpekbalığının kaskatı olmuş bedeninin etrafından uçtum. Kollarımı daha hızlı çırpıp dik çatıların, kale yönündeki dar, karanlık bahçelerin üzerinde giderek yükseldim.

Yorulmuştum, kısa bir süre dinlenmek için Aziz Vitus Katedrali'nin çatısına oturdum. Aşağıdaki avluda, sarayın duvarlarında asılı lambalar yerlerdeki karı aydınlatıyordu. Uyuyan şehrin ışıkları çok uzaklarda sakince ışıldıyordu. Bir süre sonra çatıda yalnız olmadığımı fark ettim. Biraz uzağımda, kulenin gölgesinde püsküllü bir kayak başlığı takmış genç bir adam oturmuş sigara içiyordu. Diğer eliyle bir kafes tutuyordu; kafesin içinde, ördek gagası hariç bir papağanı

andıran beyaz bir kuş vardı. Bu yabancıya selam verip Aziz Vitus'un çatısında sık sık oturur mu, diye kibarca sordum.

Sohbet edecek birini bulduğuna sevinmiş gibi duruyordu. "Yılda birkaç kere gelirim" diye cevap verdi. "Buraya bayıldığımdan değil gerçi. Felix'in hatrına geliyorum." Elini kafesin demirlerinden içeri sokup kuşun başını okşadı. "Yüksekliği özlüyor, o yüzden arada bir onu yüksek bir çatıya veya bir kuleye çıkarmam gerekiyor. Aksi halde depresyona giriyor, yemek yemeyi bırakıyor, en kötüsü de hafızasını yitirmeye başlıyor."

"Bir kuşun hafızasının iyi olmasının ne önemi var ki?" diye sordum şaşırarak.

"Onun hafızası sayesinde geçimimi sağlıyorum çünkü. Felix, ayinleri ezbere okuyan kuşlardan. Anlaşılan sen bizim şehrimizden değilsin. Bizim çocuklarımızın hepsi küçük yaşta öğrenir Felix'i."

"Ezberci kuşlar hakkında daha önce hiçbir şey duymadığımı itiraf etmeliyim."

"Ezberci kuşlar, büyük sosyal etkinliklerin önemli bir parçasıdır şehrimizde. Hatta ezberci kuş kuruluşundan Anayasamızın ikinci maddesinde bile bahsediliyor. Ezberci kuşlar ulusal destanımız *Kırık Kaşık*'ı ezbere bilir ve törenlerde belirli kısımlarını alıntılayabilirler. Destanımız, şehrimizin ilkel ormanın ortasında kuruluşunu anlatır ve İlyada ile *Odysseia* destanlarının toplamından daha uzundur."

"Felix benim için bir şeyler alıntılar mıydı acaba?"

"Tabii. Şu an bulunduğumuz yerle ilgili bölümden bir şeyler alıntılayabilir mesela."

"Aziz Vitus Katedrali'nin çatısıyla mı ilgili yani?"

"Pek sayılmaz. Katedralin üzerinde durduğu tepeyle ilgili daha ziyade. Haydi Felix: 'Akşama doğru vardı...' " Kuş birkaç kere bir o ayağının bir bu ayağının üzerine yüklendi, sonra başını yana yatırdı ve kulak tırmalayan bir sesle ezbere anlatmaya başladı: "Merkezin kanunlarının dokunamadığı imparatorluğun sınırları..."

Genç adam yerinden öyle ani fırladı ki, az kalsın çatıdan kayıp düşecekti; kolundan tutup geri çektim. "Tanrı aşkına, ne okuyorsun sen?!" diye bağırdı Felix'e. "*Kırık Kaşık* değil ki bu!" Bana dönüp özür diler gibi bir ifadeyle şöyle dedi: "Böyle şeyleri nereden öğreniyor hiç bilmiyorum. Bir gün başımı belaya sokacak benim." Sonra tekrar kuşa döndü: "Tamam, haydi, dalga geçmek yok: 'Akşama doğru vardı...' "

Kuş bu sefer doğru bölümü alıntılamaya başladı ama ses tonunda bariz bir tiksinti vardı. Efendisi ona bakmadığı zamanlarda yüzünü pis pis ekşitiyordu:

"Akşama doğru vardı tepedeki mağara ağzına,
altın kapıları kilitliydi; kıymetli metal güneşte ışıldıyor,
sonra uzaklardaki karanlık ormana gömülüyordu.
Kaplanın dişleri yanaklarına gömüldüğünde ve kutsal kanı
o öğle vakti ışıltısında damla damla mermere aktığında
Dargoos'un kanayan kafası gibi kıpkırmızı parlıyordu.
Asil dostu o gölgeli bahçe terasında haksız yere onun saçlarını kopardı.
Aptallık etti, çünkü kaplanın beyaz dişlerinin en ufak bir dokunuşu
güçsüz ve kafası karışık ölümlüyü göz alıcı bir ilaha dönüştürür.
Mağaranın aşağısındaki derin ormanlardan sisler yükseldi
ve dini bütün bakir kızların orman tanrısını umutlandırıp kıvrandırdığı
altın bir tapınağın küçük yuvarlak çatıları belirmeye başladı ağaçların üzerinde.
Vadide soğuk bir nehir akıyordu ve üzerinde öfkeli şeytanların oturduğu,
insanlardan daha büyük olan

ve edepsiz şarkılar söyleyen böceklerin sırtına bindikleri adada..."

"Bu kadar yeter, Felix" diye araya girdi adam. "Yorumculara göre bu bölüm, Prag havzasının şehrimizin kurucusu, yani destanın baş kahramanı buraya vardığı zaman nasıl olduğunu anlatıyor. O bir kralın oğluydu ve Dargoos'un yedinci canlanışıydı. On iki kız kardeşinin komşu kralla evlendiği gün dalgınlığından bir kaşığı kırınca Kral, bunu atalarından birinin başına gelen bir olaya dair kaba bir ima olarak algıladı; Kral'ın söz konusu atası, kavurucu güneşin altında bütün gün kötü bir bitkiyle savaşmış, bu yüzden de sarayının taş duvarlarının üzerinde karıncaların bir araya gelerek oluşturduğu, güneşle yıkanmış bir tapınak koridorunda uzanıp uyumaktan ve geniş, boş meydanlardaki kaynakların tekdüze mırıltısından bahseden yazıyı kaçırmıştı. Kral buna çok içerledi ve misilleme olarak kahramanımızın vatanındaki en yüksek dinî otoritenin yeşil kertenkeleler oluşuyla alay etmeye başladı (aslına bakarsan bu hem doğru hem de yanlıştı ama bunun konumuzla alakası yok). Çakırkeyif kahramanımız kenarlarında nehir üzerinde kadırgaların yaptığı savaşı resmeden kabartmalar olan ağır bir altın kadehi kaptığı gibi Kral'ın kafasına geçirdi. Kahine kendini cinayetten nasıl aklayacağını sorduğunda, rahibe ona krallığı derhal terk etmesi ve ilkel ormanın derinliklerinde, yerlilerin yabancı bir dil konuştuğu ve açıklıktaki kanatlı köpek heykeline taptığı şehir bulması gerektiğini söyledi. Neyse, bütün hikâyeyi anlatamam şimdi sana."

"Ezberci kuşa sahip olmak harika bir iş olsa gerek" dedim. Adamın gururunu okşamaya özen gösteriyordum; uyuklayan dükkân sahibiyle bir yere varamamıştım ama belki bu adamdan öteki şehirle ilgili bilgi alabilirdim. "Eski şiirlere derin bir bağlılığınız olsa gerek."

"Hiç de öyle değil. Neden olsun ki? Bana sorarsan destanın tamamı, geçmiş yüzyıldan kalma son derece başarısız taklitten başka bir şey değil."

"Neden bu mesleği seçtiğinizi anlayamadım o zaman."

"Gayet basit; ayinlerde ezberci kuşlara yüksek ödemeler yapılıyor çünkü, başka da bir sebebi yok. Hem ayinler de sürekli olan bir şey burada. Şehrimizdeki insanlar çocuklar gibidir; sürekli bir şeyleri kutlarlar. O halk bilgileri falan, o kadar saçmalar ki. Sürekli ayinlerinin dünyanızdaki şeylerin gizli bir modeli olduğu ve onların unutulmuş anlamını gizlediği hakkında övünüp duruyorlar. Bu konuda bazı şüphelerim var benim. Bana sorarsan tam tersinin doğru olması çok daha mümkün: Yani şehrimizde yaşamı bir arada tutan ayin ağı aslında sizin dünyanızda gerçekleşmiş tarihî olayların allak bullak birer yansıması sadece. (Başlangıç ve tekrar inancımız yüzünden bir tarih yaratmayı başaramadık biz). Mitolojimizin o kasvetli inançlarında aslında mantıksal kanunlarınızın belli belirsiz taklitleri var. Halkımız sizden binlerce yıl önce burada olduklarını savunuyor ama bu kendini beğenmiş iddiaları şüpheli kaynakların taraflı ve zevksiz efsanelerine dayanıyor yalnızca, o kadar. Sizin inşa ettiğiniz yerlerin sınırlarına ve boşluklarına yerleşebilmek için ne oyuklardan sürünmek zorunda kaldığımızı Tanrı biliyor. Sizin şehrinizde birer parazitiz biz. Efsanelerimiz sizin düşüncelerinizin döküntülerinden yaratıldı. Her neyse, bunun hiç mi hiç önemi yok. Felix çoktan uyumuş, artık gitmem gerekiyor. Seninle tanışmak büyük bir zevkti. Belki bir gün tekrar karşılaşırız."

Adam Felix'in kafesini kaptığı gibi karanlıkta gözden kayboldu. Bir süre daha katedralin çatısında oturup uzaklarda yanan lambaların hüzünlü ışıklarını seyrettim. Sonra kendimi havaya bırakıp uçmaya devam ettim. İçtiğim sıvının yükseltme etkisi azaldığından şimdi zar zor uçuyor, uçmaktan da ziyade düşmemek için kollarımı çırpıp duruyordum. Karanlık Stag Moat'a iniş yapmaya karar verdim. Ayaklarım

el değmemiş kara gömüldü; uzun ağaçların karanlık tepeleri başımın üzerinde birbirine uzanıyordu. Kar yığınları Kale'nin çatısında ve duvarlarında yükseliyor, gökyüzünün altında birer karaltı gibi duruyordu.

13
Charles Köprüsü

Sonraki gece Bridge Sokağı'nda dolaşıyordum. Hemen önümde yaşlı bir adam bitkin bitkin yürüyordu. Bol pantolonu ve pamuklu ceketi, şehrin bizim tarafdaki yol temizleme görevlilerinin kıyafetlerine benziyordu. Adam, içlerinden el aletlerinin ahşap sapları çıkan bir sürü teneke ve torbayla dolu bir el arabası itiyordu. Köprüye ulaşınca Aziz Cosmas ve Damian heykelinin önünde durdu ve heykel tabanındaki hiç de fark edilmeyen bir kapıyı açtı. Neredeyse hayatım boyunca her gün Charles Köprüsü'nden geçmeme rağmen bir kez olsun heykelin altındaki o kapıyı fark etmemiş olmam ne garipti. Kapının ötesinde oyuk gibi bir

alan vardı; içeride yanan ışık kardan yansıyordu. Acaba bir cin mi çıkacaktı oradan, yoksa bir ejderha kafası mı? Yeraltı gölünden yükselen lav akıntıları mı püskürecekti kapıdan?

Aydınlık boşluktan yaklaşık elli santimetre uzunluğunda, parlak boynuzlu küçük bir Kanada geyiği seke seke çıktı. Karda neşeyle koşturup içinde muhtemelen yem olan bir poşete kafasını sokmaya çalıştı. Pamuk ceketli adam el arabasından çekip çıkardığı çalı süpürgesiyle geyiği kovaladı, sonra açık kapının ardındaki boşluğu dikkatlice süpürmeye başladı. Temizliği bittikten sonra boşluğa biraz saman attı, sonra içeriden çıkardığı boş bir kâseye tenekelerden birinden su doldurup geri koydu. İşi bitince el arabasını bir sonraki heykele, Aziz Wenceslas heykeline doğru sürdü. Burada da yine heykel tabanındaki küçük bir kapıyı açtı ve aydınlık boşluktan parlak boynuzları olan minyatür bir Kanada geyiği hoplaya zıplaya fırladı. Adam Aziz Wenceslas heykelinin içini süpürdü, yere saman attı ve kâsenin içine su doldurdu. Aynı şeyi köprünün üzerindeki bütün heykellerde tekrarladı. Bu esnada bütün heykellerin kapıları açıktı; içlerinden zıplayan geyikler de yemek vakti boyunca karda oynayabiliyordu.

Uzaktan, adamın bir heykelden diğerine geçişini izledim. Aziz Augustine heykeline varınca meraktan kafamı içeri uzatıp baktım. İçerisi tam bir ahır gibi kokuyordu. Heykelin de altındaki sütunun da içi boştu. İç hatlar heykelin dış hatlarıyla aynıydı; taşın kalınlığı üç santimetre ya var ya yoktu. İçerisi, Hippo Piskoposu'nun kafasındaki boşluktan sarkan tek bir lambayla aydınlatılmıştı. Su kâsesi, Mani ve Valentine'nin kafir kitaplarını ayaklar altına alan o çizmenin küçük oyuğuna yerleştirilmişti.* Öteki şehrin onca heykeli olmasına rağmen yine de çaktırmadan bizim heykellerimizi kullanıyor, içlerini evcil hayvanları için ahıra çeviriyorlar,

* Önceden Mani dinine mensup olan Aziz Augustine, daha sonra Hıristiyanlığa geçmiş ve Mani dininin düşmanı olmuştur. (ç.n.)

diye düşündüm kendi kendime. Şehrimizin kuytu köşelerine yerleştikleri yetmiyormuş gibi bir de itimat ettiğimiz, tamamen sağlam olduğunu sandığımız şeylerin içini boşaltıp kendilerine yeni kuytu köşeler yaratıyorlardı. Böylesine özgüvenle dokunduğumuz şekillerin bazen aslında garip hayvanların karanlık inlerini saran ince kabuklardan başka bir şey olmadığını fark edebilseydik, kendi alanımızı sınırlandırmak için kullandığımız o kendinden emin hareketlerimiz yok olup giderdi sanırım. Yine de bu ince kabukların bir gün aşınacağı ve içindeki delikten lemurların o meraklı gözlerini kırparak bize bakacağı gerçeğini de hesaba katmalıyız.

Pamuk ceketli adamın öteki şehrin belediye çalışanlarından biri olduğu sonucuna vardım. Kanada geyiklerini beslemenin dışında başka görevleri de var gibi duruyordu; ittiği el arabasının içinde katlanmış posterlerle dolu bir poşet ve içindeki yapıştırıcı sıvı oraya buraya sıçrayan metal bir teneke de vardı. Aziz Francis Borgia ve Aziz Christopher heykellerinin arasında durdu, posterlerden birini çıkartıp açmaya başladı. Sokak lambasının ışığı yüzüne düşünce bu adamın, bana metresinin evindeki gizli kapıdan bahsederken konuşmanın ortasından mermer tramvaya taşınan adam olduğunu fark ettim hayret içinde.

Ona önce ne soracağıma karar verememiştim. "Yeşil tramvayın içinde ne var? Seni nereye götürdüler? Hizmetçileri olmaya seni zorladılar mı? Merak etme, kaçmana yardım edeceğim. Beyaz kapının arkasında ne gördüğünü söyle bana!" İfadesiz bir suratla yüzüme baktı ve hiçbir şey söylemeden işini yapmaya devam etti. Posterlerden birini açıp köprü korkuluğuna dikkatle yapıştırdı. Sonra el arabasıyla Aziz Christopher heykeline doğru gidip isteksiz bir geyiği heykelin içinden çekiştirmeye başladı. Lambasının ışığıyla bembeyaz parlayan posterin yanında kafam karışmış halde kalakaldım. Posterin üzerindeki yazı ne gariptir ki bizim

alfabemizle yazılmıştı. Şöyle diyordu: "Gizemli kapının ardında neler saklı? Öldüğümüzde adalardaki beyaz heykellere mi dönüşeceğiz? Ezberci kuş Felix, süpermarkette hırsızlık yapmakla suçlanıyor. Fizikçiler soruyor: Köprü geyikleri Büyük Patlama'dan sonraki ilk saniyelerde mi ortaya çıktı? Kulede köpekbalığını vahşice öldüren akıl hastası hâlâ yakalanamadı. Bu ve diğer ilginç hikâyeleri, yayınlanmasının 3500. yılını kutlayan, öğle vaktinin sessizliğinde sarayın beyaz duvarlarında yılan resimleri ve parlak makineler belirmeye başladığında asil koruyucu azizemizin yüzünü saklamak için kullandığı *Altın Pençe* dergisinin son sayısında okuyabilirsiniz."

Köprünün üzerindeki bütün heykellerin içinde ahır varken yalnızca Azize Barbara, Margaret ve Elizabeth heykellerinin içinde bar vardı. Dört adet tehlikeli derecede yüksek bar taburesi, heykelin önünde karda duruyordu. Heykel tabanındaki açık kapıdan, içerideki beyaz ceketli barmenin üst gövdesi görünüyordu. Adamın arkasındaki raflara şişeler sıra sıra, dikkatle dizilmişti; renkli bar ışıkları yukarıdaki heykel gövdelerinin boşluğunda parlıyordu. Gizemli tramvaya kaçırılan adam, el arabasını biraz uzakta bırakıp taburelerden birine oturdu. Barmen, adamın önündeki taştan tezgâhın üzerine içi koyu bir sıvıyla dolu, üzerinden floresan moru buhar çıkan bir bardak koydu. Adamın yanındaki tabureye oturup dirseğimi tezgâha dayadım ve öne doğru biraz eğildim, diğer elimle de kaçırılan adamın kolunu çekiştirdim. "Ee, o kapıyla tramvayın olayı neymiş? Yalvarırım her şeyi anlat bana. Bunu öğrenmem gerçekten çok önemli" diye adamı konuşmaya teşvik etmeye çalıştım. Geyik bakıcısı ise diğer tarafa dönüp Petřín'in karanlık yamaçlarını sessizce seyretmeye koyuldu. Barmen heykelden dışarı eğilip öfkeyle bağırmaya başladı: "Utanmıyor musun yaşlı bir adamla böyle konuşmaya?! Elimde olsa ağzının üstüne patlatırdım bir tane! Kabalığın da bir sınırı var, öğrensen iyi

edersin. Saygı duyulan bir kuruluştasın, sarhoş ahtapotların bağırışıp durduğu bir denizaltı meyhanesinde değil! Yıllardır çalışıyorum burada, bu heykellerin içinde daha şahane barlar olduğu zamanları da bilirim. Tabii köprüdeki çalışmaları genişletip şu aptal geyik yetiştirme işine başlanmadan önceydi bu. Yine de hayatımda böyle terbiyesizlik görmedim."

Heykellerin içindeki oyuklardan hoplaya zıplaya çıkan Kanada geyikleri şimdi bir sürü halinde Old Town Bridge Tower geçidinden koşmuş, Crusaders Meydanı'nı geçmiş, Karlova Sokağı'nda gözden kaybolmuştu. Peşlerinden gittim. Boynuzlarının ışığı karı aydınlatıyor, dükkân vitrinlerinin karanlığından yansıyordu. Geyikler Clementinum'un girişine, Karlova Sokağı'nın genişleyip küçük bir meydan oluşturduğu noktaya varınca etrafa dağılıp karda birbirlerini kovalamaya başladılar. Yılan şarap lokantasının yere kadar uzanan penceresinin önünde duruyordum; camın alt kenarlarına küçük bir kar yığıntısı birikmişti. İçeride ışık yanmıyor, parlak boynuzların ışıltısı camdan yansıyordu. Sokak lambasının loş ışığında, açık renk elbise giymiş genç bir kadının içeride oturmuş düşünceli düşünceli meydanı izlediğini gördüm. Bu genç kadın Klára/Alweyra'ydı.

14
Yılan Lokantası

İçeri girip Alweyra'nın yanına oturdum. Karanlıkta sivri dişli bir canavar saklayıp saklamadığı artık umurumda değildi. Sessizce oturup karda seken geyikleri seyrettik. Alweyra'nın yüzünün yarısı karanlıkta kalmış, diğer yarısı ise dışarıdaki sokak lambalarının yansımasıyla aydınlanmıştı. "Camın ardından donuk ışıklara bakıyorum" dedi yüzünde bitkin bir gülümsemeyle. "Ormanın çok derinliklerine gittim. Babam bana geri dönüş yolunu gösterdiğinde unuttuğum vatanıma varmak üzereyim sanmıştım..." Sustu. Geyikler zarif hareketlerle sıçrıyor, boynuzları karanlıkta ışıktan çizgiler çiziyordu. Liliová Sokağı'ndan buharla çalı-

şan bir kayak yaklaştı; üzerinde, sokak lambalarının altında ışıldayan bir gece kıyafeti giymiş, org çalan bir kadın vardı. Kayak karla kaplı meydanı geçip Seminary Sokağı'nın karanlık dönemecinde gözden kayboldu. "Ama geri dönmek ahlaksızlıktır" diye mırıldandı Alweyra bir kez daha. "Başlangıç aşkı, yavaş yavaş kapanan bir çember, tiksintiye yol açan tekdüze bir ensest ilişkidir. Soğuk çarşafların üzerinde yatıp karanlıkta uçuşan parlak geometrik şekillere hayret içinde bakacağız. Evin derinliklerinde gizli buz yıldızını arayan ahtapotlar yatak odalarında üzerimizde gezinecek. Geri döndüğümüzde çocukluğumuzun yatak odalarında etten yontulmuş taşlarla o iğrenç Ludo oyununu oynayan canavarlarla karşılaşacağız her zaman. Yatak odasının köşesindeki halının soluk umursamazlığında parıldayan o sınırı geçmeme ne zorladı beni? Evet, içinde yaşadığımız şehir bizim gerçek evimiz değildi ama ormanın derinliklerindeki felsefe makinelerinin de dediği gibi: 'Yalnızca yabancı ülkelerde şerefiyle yaşayabilir insan... Vatan, ataların yeri, zalim bir cennet... Başlangıca ve eve özlem duymak bir canavarın tuzağı gibidir: Bir kez geri döndük mü zamanı durdurmak mümkün değildir. Geri döndüğümüz yerin asıl evimiz değil ondan da önce burada olan ve nefesi evimizin temeline işleyip atmosferini çalan ve kurnazca düzenine işleyen o ilkel orman ve bataklık olduğunu çok geç anlarız. Gözümüzden kaçar çünkü kanunların vurgusuna ve melodisine sarınmıştır. Aslında kanunlarda hüküm süren de vurgular ve melodilerdir. Ev aslında ilkel ormanı gördüğümüz rüyalardaki beyaz imgeden başka bir şey değil. Başlangıcı öldürüyorlar; ilkbaharda çiçekler hep zehir açıyor. Geri dönecek hiçbir yer yok. Lotophagi* topluluğunun en sakıncalı eğlenceleri bile yolculuğun sonundaki İthaka'dan çok daha saf kalır..."

* (İng.) 'lotus eaters': Odysseia Destanı'nda geçen, nilüfer çiçekleriyle dolu bir adada yaşayan insan topluluğu. (ç.n.)

Karanlık pencerelerden birinin ardından evli bir çiftin tartışması duyuluyordu. Öfkeli bir adamın sesiyle histerik bir şekilde çığlık atan kadının sesi birbirine karışmıştı. Bir balkon kapısı hızla açıldı ve pijamalı bir adam, elinde kılıfından çıkardığı kılıcıyla şaha kalkmış bir atın üzerinde oturan bir generalin nikel gümüşünden heykelini dışarı itti. Sonra gecelikli bir kadın çıkıp heykeli eve geri itti ve kapıyı çarpıp içeri girdi. Alweyra, omzunu başıma yaslayıp fısıldadı: "Karanlık Asya'nın kuytularında zümrüt yeşili bir yılan kendi kuyruğunu ısırır. Dargoos zalimdir ve zamandan beslenir. Cam yıldızlardan evlerin gece merdivenlerine heykel ordular gönderir. Heykellerle yaptığımız bu amansız savaşı kazansak bile zaferimiz, bizi nihayet hayali, parıltılı dinlenme tesislerine sürecek tiksintiyle dolu bir zafer olurdu. Hayat giderek daha da alçak, bitmek bilmez bir kutlamaya dönüşecek. Uzun camlarda perdelerin dalgalandığı ve panterlerin yumuşak, beyaz halılar üzerinde sessizce yürüdüğü devasa koridorlardaki bu külfetli ölümsüzlükten tiksiniyorum. Başlangıç, kaostan bile daha dehşet veriyor. Kaos, düzenin bir süsüdür ve dünyamıza aittir, ama başlangıç..." Bitkin bir halde doğru kelimeyi aradı; o sırada camın dışında iki genç sfenks belirdi, küçük pençeleriyle cama tıkladı ve sonra kıs kıs gülerek ortadan kayboldu. "...Başlangıç ise delirmiş bir tanrının sessiz, aptalca bir kahkahasından başka bir şey değil ve kelime de bu kahkahadan yükselecek..."

Onu kollarıma alıp sarıldım. Kalın, koyu renk saçları yüzümü okşuyordu. Yazın gece bahçelerindeki çalıların arasında gezinişim geldi aklıma; karanlıkta yaklaşan bilinmez bedenlerin gizemli ve hüzünlü kokuları gelirdi o zamanlarda burnuma. Kanada geyikleri şimdi kara uzanmış yatıyorlardı. Aklıma Alweyra'yı rahatlatacak hiçbir şey gelmiyordu. Saçlarını okşadım. Boşluktan ve karanlıktan doğan tek şey, sempatiden gelen sebepsiz ve dolayısıyla inkâr edilemez nihai rahatlıktı ve bu rahatlık, geride yalnızca varoluşun ılık mese-

lesi kaldığında bile zamanın rüyalarında o şekilden bu şekile giren varlıkları ne gariptir ki birbirine bağlıyordu. Sempati, tiksintinin kendisi zaman denizinin umursamaz dalgalarında anlamını yitirirken bile hafif hafif yüzeye dokunuyordu. Sessizce birbirimize sarıldık; bedenlerimizden bir şey karanlığa ve soğuğa doğru yükseliyordu, tıpkı yıldızların düzlüğünde dolaşan canavarlar kadar acımasız bir şeydi bu.

Seminary Sokağı'nın başında saatle çalışan altı bakalit köpek tarafından çekilen bir kızak belirdi. Köpeklerin hepsinin arkasında kurmak için kullanılan geniş anahtarlar vardı. Eklemleri vidalı bacakları, karın üzerinde dimdik ama hızla hareket ediyor, hafif bir çatırtı sesi çıkartıyordu. Siyaha boyanmış bu kızağın arkası yukarı kalkmış, kırmızı kumaşla kaplı rahat bir koltuk sırtı halini almıştı. Kızakta Alweyra'nın babası oturuyordu. Kunduz derisi montunun açık düğmelerinin arasından içindeki garson kıyafeti görünüyordu, ancak boynunda, ucundan elmas deniz atı sarkan altın bir kolye vardı. Kurmalı köpekler meydanın ortasında birden durdu; muhtemelen aküleri boşalmıştı. Önce bacak hareketleri yavaşlayıp sarsılmaya başlamış, ardından tamamen hareketsiz kalmışlardı. Geyikler köpeklerin etrafını sarıp burunluklarıyla dürtmeye başlayınca köpekler çaresizce kara düştü. Garsonun gözleri bıkmadan usanmadan binaları tarıyordu; bakışları, camların ötesindeki karanlık odaların karanlığına işlemeye çalışıyor gibiydi. Alweyra'yı da arkamdan çekip masanın altına gizlendim. Sabırsız ve telaşlı bir ses duyuldu: "Alweyra, nerede saklanıyorsun? Yarınki ayini unuttun mu, Dargoos'un rahibesi olacaksın? Dört gözle bekliyordun o günü. İşte hazırlanma vakti geldi. İnsanlar seni tebrik etmek için merdivenlere yığılmaya başladı bile. Şampanya köpürdü, havyar topları yuvarlandı, bulut heykelleri yapan makineler bile yağlandı..." Alweyra'nın elini tuttum ama o kendini benden çekip sessizce ayağa kalktı. Uzun pencerelerin arasından bir rüyadaymış gibi yürüyüp lokantadan çıktı. Babası yerin-

den sıçradığı gibi koşup kızına sarıldı, sonra onu kızağa oturtup kenarda duran koyu renk, ağır ekoseli kumaşla gergin gergin üzerini örttü. Köpeklerin hepsini teker teker kurdu, geyikler ayağının altında dolaşınca tekmeleyip kovdu ve nihayet kızının yanına oturdu. Kızak tekrar hareket etti ve Liliová Sokağı'nın karanlık girişinde gözden kayboldu. Kısa süre sonra bakıcı yeniden görününce geyikler adama koştu. Bakıcı, geyikleri saydıktan sonra sürüyü Charles Köprüsü'ne doğru gütmeye başladı.

15
Yatak Çarşafları

Uzun bir süre pencerenin yanında oturup ıssız meydanı seyrettim. Gözlerim iyice kapanmak üzereydi ki, yaklaşan bir otomobilin gürlemesiyle kendime geldim. Gözlerimi açtığımda Clam-Gallas Sarayı tarafından bir çöp kamyonunun geldiğini gördüm. Kamyon tamamen camdan yapılmıştı: İçinde parlak, üzerinde yeşil yılanların süründüğü altından mücevherler görünebiliyordu. Mücevherlerin arasından metal bacaklı ev lambası çıkmıştı; lambanın altında da beyaz çarşaflı, üzerinde çıplak sevgililerin sarıldığı yatak vardı. Kamyon, Blue Pike Meyhanesi'nin önünde durdu; arkada duran çöpçüler aşağı atlayıp kaldırımda duran

çöp tenekelerini aldı. Kamyon tenekeleri boşalttıkça içlerinden daha fazla mücevher ve daha fazla yılan çıkıyordu. Mücevherler yatağın etrafına yayılmış, yılanlar lambanın bacağına sarılmıştı. Çift, altının çıkardığı sesi duyunca birbirlerine daha sıkı sarılıp hareketlerini hızlandırmaya başladı. Gözlerimi tekrar kapattım. Kamyonun hareket ettiğini duydum, sonra ses giderek uzaklaştı ve duvarların ardında kayboldu.

Birdenbire giderek artan bir pervane sesi kapladı etrafı. Biraz sonra küçük meydanın üzerinde, iki yanına kükreyen kaplan resmi çizilmiş beyaz bir helitopter belirdi. Giderek alçalıyor, boyum kadar bir mesafede karın üzerinde süzülüyordu. Pencerelerinden birinden kuvvetli bir projektör çıktı; parlak ışık evlerin cephelerinde geziyor, boş meyhanenin içini aydınlatıyor, ardından çatı katlarına çıkıp sonra tekrar aşağı iniyor, karanlık yatak odalarında geziniyordu. Işığın lokantaya girmesini beklemeden arka kapıdan çıkıp binaya girdim.

Karanlık koridorlardan, geçitlerden, avlulardan ve merdivenlerden oluşan bir labirentten geçtim. Aşağıdaki karla kaplı küçük arka bahçeye bakan cam verandanın önünde durdum; bahçede halıları dövmek için kullanılan siyah bir tezgâh duruyordu. Helikopterin pervanesini artık duyamıyordum. Verandanın arkasındaki musluktan kırık lavaboya damlayan suyun ve kapının arkasından gelen horlamanın dışında etrafa sessizlik hâkimdi. Verandadan çıkmak için en sondaki kapıyı açtım ama bir daire kapısıymış; karanlık girişten mont ve bot kokuları rüzgâr gibi esti üzerime. Dar, karanlık bir odadan geçip yatak odasına vardım. Pencereden, sokağın karşı tarafındaki evin sessiz yüzü görünüyordu. Daire soğuk ve boştu. Birden bir hışırtı duyulunca öyle ürktüm ki çığlığı bastım. Nereden çıktığını görmediğim bir kedi yanıma sokulmuş, parlak gözlerle beni inceliyordu. Gözlerim düzgünce yapılmış yatağa gidince biraz kestirme ihtiyacı

hissettim birden. Kıyafetlerimi çıkartıp iç çamaşırımla soğuk, ağır yorganın altına girdim.

Yattığım yerden karşı binanın karanlık pencerelerini seyrettim. Sonra diğer tarafa dönüp karanlığa doğru elimi uzattım. Duvar yoktu. İçimde bir rahatsızlık hissettim. Derinliklerinde birinin beni beklediği bir mağaranın ağzında mı bulmuştum kendimi yine? Sallanan yatağın üzerinde eğilip dört ayak üstünde karanlığa doğru emekledim. Yatak asla sona ermiyor, giderek genişliyordu. Ayağa kalktım ve çıplak ayaklarımın altında ezilen yumuşak bir düzlükte yürürken buldum kendimi. Düzlük, kutup ışıklarına benzer bir şeyle titrekçe aydınlatılmış buruşuk yatak çarşaflar, yastıklar ve yorganlarla kaplıydı. Çarşafların katları ve buruşuk yorganlar bu ışıkta yere boylu boyunca uzanmış griffonları* ve sfenksleri andırıyordu. Kar fırtınasıyla boğuşur gibi boğuştum yorganlarla. Ayaklarım onlara takıldıkça düşüyordum; onlar da düşüşümü hafifletip altımda salınmaya başlıyorlardı. Arada bir uyuyanların nefeslerini, rüyalarında mırıldanışlarını veya kâbuslarında haykırışlarını duyabiliyordum, bazense ayaklarım bir uyuyana takılıyordu. Hafif bir rüzgâr esmeye başladı; çarşaflar kabardıkça düzlük dalgalanıyordu. Rüzgârın uğultusu uyuyanların nefesine karışmıştı.

Düzlüğün örtüleri yükseldikçe önümde çarşaflarla ve yorganlarla kaplı tepeler belirmeye başladı. Pijamaları, gecelikleri ve iç çamaşırları içinde kadın erkek herkes çarşaflardan aşağı kayıyordu. Dev Dağlar'ın oradaki Crossroads Diner'a benzeyen, çatısı dik, camla kaplı bir binaya vardım. Kulübenin önünde, yatakların arasındaki boşluklara kayaklar sokuşturulmuştu. Kayakların üzeri küçük çiçekler, çizgiler ve diğer yorgan desenleriyle süslenmişti. İçeri girdim; küçük masalarda pijamalı insanlar oturuyordu. Pencerenin yanına oturup tepeden kayanları seyrettim. Yan masada

* Genellikle aslan vücudunun üzerine kartal kafası ve kanadı ile tasvir edilen mitolojik yaratık. (ç.n.)

oturan pembe gecelikli iki yaşlı kadının sohbetini duyabiliyordum:

"Yarın bizimle tepeye çıkmayacak mısın?"

"Korkuyorum. Çığ uyarısı yaptılar. Sınıf arkadaşımın çığ yüzünden saatlerce bir yorganın altında karanlıkta mahsur kaldığı zamanı unutamıyorum; nihayet bir arama kurtarma köpeği kokusunu almıştı da çıkarmışlardı. Arkadaşım göçük altındayken uyanık bir beyinde parlayan altın motorsikletlerle ve savaşı kaybedenlerin galiplere her zaman merhamet göstermesi gerektiğiyle ilgili bir şiir yazmıştı. Şiirin, koyunların inat edip de çimenlerin uzun, kalın elektrik kabloları şeklinde çıktığı bir yerden, onların bu davranışına çok üzülen bir sürü müşteriyle dolu Kafe Hotel Evropa'ya göç etmesiyle ilgili sözleri geniş bir duvar resminin konusu haline gelmiş, tam da bu resmin önünde metafiziğin ana sorunun fındıklı müsliye benzer şekilde çözülmesi gerektiğine dair raporunu açıkladığı felsefe kongresinden dönmekte olan eniştemin yolunu birkaç balık satıcısı kadın kesmişti. Kadınlar, eniştemin suratını yumruklayıp 'İyi gizlenmiş bir altın kaplı otoban ağı, herkesin piyano sonatlarında kovaladığı canavar kadar asildir! Bizim için bir Pamuk Prenses çal!' diye bağırmışlardı. O olaydan sonra bile eniştem metafiziğin ana sorunuyla tam olarak ne kastetmek istediğini açıklayamadı."

"Ne kadar üzücü."

Bu gizemli bölgenin daha derinlerine girmek istedim; döşek dağına tırmanmaya çalıştım ama bir süre sonra yokuş o kadar dikleşmeye başladı ki vazgeçmek zorunda kaldım. Aşağı inip sıra dağların kenarlarından geçmeye yeltendim ama karanlık bunalımların dibindeki yumuşak yorgan dağları giderek yükseliyordu. Bir pervane sesi duyunca gerildim. Yanıp sönen kırmızı ışıklar düzlüğün üzerinde belirmiş, hızla yaklaşıyordu. Kenarında kaplan resimleri olan helikopterdi bu. Koşmaya başladım ama bir süre sonra ayağım çar-

şaflara dolanınca döşeğin üzerine düştüm. Helikopter şimdi düzlüğün çok yakınında uçuyordu. Pervanenin rüzgârıyla dalgalanan çarşaflar havada çılgınca dans ediyordu. Projektörün ışığı gözlerimi kamaştırmıştı. Megafondan cızırtılı, kulak tırmalayan bir ses duydum: "Sınırı izinsiz geçmek, casusluk, kutsal bir köpekbalığının bilerek öldürülmesi ve yasak sesli harflerin kullanımıyla suçlanıyorsunuz. Direnmeyin, hemen yere yatın ve ellerinizi başınızın arkasında birleştirin!" Koşmaya başladım; peşimden gelen projektörün baş döndürücü ışığında havaya fışkıran soğuk çarşaf çeşmelerinin arasından geçtim. Helikopterdeki makineli tüfeğin çıkardığı ses, çanlarla çalınan bir melodiyi andırıyordu. Kurşunlar etrafımdaki yastıklara, yorganlara saplandı; yarıklardan kuş tüyleri fışkırıyor, dalgalanan çarşafların üzerinde uçuşuyordu. Koştukça adımlarımı uzatmak için döşek yaylarını nasıl kullanabileceğimi de öğrenmiştim; yayla zıpladıktan sonra düzlüğe ne kadar sert inersem bir sonraki döşek de beni o kadar yukarı ve uzağa fırlatıyordu; öyle ki bir süre sonra kendimi onlarca metre genişlikteki bir alanda uyuyan insanların ve yorganların çok üzerinden uçarken buldum. Ancak helikopter etrafımdan dolaşmıştı ve şimdi iğrenç, devasa bir böcek gibi bana doğru uçuyordu. Buruşuk bir yastığın üzerine düştüm; helikopter bana doğru yaklaşıyor, çarşaflar yükseldikçe aralarına dalıyordu. O sırada çarşaflardan bir tanesi rotor kanadına takılınca helikopter sarsılıp yorganların üzerine yanlamasına düştü. Pervane dönmeye devam ediyor; çarşafları, yorganları ve döşekleri parçalıyor; kuş tüyleri, kumaş ve sünger parçaları havaya saçılıyordu. Ardından onlarca rüzgâr enstrümanı tarafından çalınan harmonik bir akoru andıran bir patlama sesi duyuldu ve helikopter soğuk, mavi alevlere boğuldu.

Düştüğüm yerden kımıldamayıp biraz uyudum. Kovalamacadan o kadar yorulmuştum ki dağlara dönüp başka bir dünyanın derinliklerine geçit aramaya gücüm bile yoktu, bu

yüzden yatak düzlüğünden geçip karanlık daireye geri döndüm. Kıyafetlerimi giydim, tam çıkmaya hazırlanıyordum ki birinin ısrarla pencereyi tıklattığını fark ettim. Ezberci kuş Felix camın diğer tarafında pervazda duruyordu. Onu yeniden gördüğüme çok sevinmiştim. Hemen camı açtım ama Felix içeri girmedi. Başıyla selam verip Aziz Vitus Katedrali'ndeki ilk karşılaşmamızda okumaya yeltendiği şiiri alıntılamaya başladı hızla. Dizeleri abartılı bir duyguyla bağıra bağıra okuyor, önemli bulduğu bölümleri kanatlarını çırparak ve bütün vücudunu sallayarak vurguluyordu, öyle ki pencereden aşağı düşeceğinden korkuyordum.

"Merkezin kanunlarının dokunamadığı imparatorluğun sınırları,
düzlüğün çekik gözlü zaliminin
gümrükçüyle bir han masasında sessizce oturduğu bu yer,
yenilenlerin nehrin kıyısında sonsuza kadar başıboş gezip
garip bir zaferi kutladığı, sürgünlerin şehri.
Meydandaki dondurma salonlarının karanlık arka odalarında
amacı olmayan sessiz ve parlak bir alanda dokunuyor adam her şeye yavaşça.
Dolaba yansıyan öğle güneşinin parıltısı
ve bahçeden gelen belli belirsiz sesler yepyeni ve harika bir tarih oluşturuyor.
Sınırlardaki yarıklardan yansıyanlar
unutulmuş ama başkentin aydınlık koridorlarında bile gizlice hükmetmeyi sürdüren,
diğer odaya açılan yarı aralık kapıdan gelen kıyafet hışırtılarında
ve seslerin dünyasını birleştiren fısıltılarda duyulan
ve tek başına kelimelere anlam katan
çok eski bir gücün kalıntılarıdır.
Bu gücün kalıntısı planlarımızı kullanarak

ilkel ormanın tekdüze balesini düzenler
ve bu güç, hareketlerimizin çalılıklarında ilgisizce gerinir
O hareketler ki bize dağların kalbindeki altın koridorlardan daha az görünür
Hayaletlerin bitkin şarkısının duyulduğu sınırlar
ki bu şarkıyı yalnızca gecenin sessizliğinde duymuş oluruz..."

Bunu söylediği sırada Felix kanatlarını o kadar hızlı çırptı ki gerçekten de pencereden düştü. Aşağıdan korkunç bir ciyaklama geldi ama neyse ki düşüşünü kontrol etmeyi başarmıştı. Bir an sonra tekrar pencereye konup devam etti:

"Hayaletlerin bitkin şarkısının duyulduğu sınırlar
ki bu şarkıyı yalnızca gecenin sessizliğinde duyarız,
ve kesin şartlarımıza sebep olan o soğuk, unutulmaz müziği yapmak için
ikinci katın tuvaletinde çekilen sifonun gürültüsüne
ve çaresizliğin viyadüğündeki trenin sesine karıştığında
kertenkeleler beyaz yatlarında denize açıldıklarında
bir kez daha içinde yok olacaklar.
Sınır dediğimiz yerler aslında
sınırlarını düşünüp durduğumuz gizli merkezdir.
Yine de balkonlarda dolaşan parlak robotların
omuzlarında oturmuş ezberci kuş Felix,
bu gizli merkezin aslında daha uzaklardaki bir merkezin sınırları olduğunu söylüyor.
En son merkez, binlerce sınırın ardındaki bir rüyada ışıldıyor;
ve sen ona asla ulaşamayacaksın,
benim gibi bütün kafeleri gezmiş olsan bile.
Bu kafeler ki garsonları müşterilerin çantalarından abur cubur çıkartıp yer
ve müşteriler de doğal olarak

vestiyerde bıraktıkları lahitin içeriği için endişelenmeye başlar
ve gerçekten de görevliye onu sorduklarında..."

Kedi sessizce pencere pervazına atlayınca Felix ciyaklayarak uçup gitti. Dönüp bana sınırlarla ilgili başka şeyler anlatmasını veya vestiyerdeki lahitlere ne olduğunu söylemesini bekledim ama dönmedi. Daireden çıkıp karanlık merdivenlerden evin giriş katındaki lobiye indim. Sokak kapısının üzerindeki hilal şeklindeki aralıktan sokak lambasının ışığında yağan karı görebiliyordum.

16
Işın Yüzgeçli Balık

Karanlıkta sokak kapısının soğuk kolunu kavradım. Kapı gıcırdayarak açıldı. Kar taneleri karanlık geçitten uçup yüzüme vurdu. Evin içindeki bağlantılar beni Azize Anne Meydanı'na çıkarmıştı. Bir yerden şiddetli bir havlama, ardından ağlama sesi geldi. Etrafıma bakınca eski manastırın kapısında bir köpek gördüm; Old Town'da karşılaştığım, sonra da Balık Şöleni'nden sağ kurtulduğuna tanık olduğum ışın yüzgeçli balığa dişlerini gösteriyor, eziyet ediyordu. Karda duran balık bir yandan köpeğin dişlerinden kaçmaya çalışıyor, bir yandan da elektrik şokuyla kendini korumaya çalışıyordu. Köpek her çarpılışında ağlayarak geri çekiliyor,

ardından hemen tekrar saldırıyordu. Işın yüzgeçli balık şimdiye kadar çoktan yorulmuş olmalıydı; elektrik şoku da giderek zayıflıyordu. Köpek ise giderek daha şiddetle saldırıyordu. Balığın zayıf bedeninde köpeğin sivri dişlerinin açtığı yaralar kanamaya başlamıştı bile. Bu dengesiz çarpışma sona ermek üzereydi. Yanlarına koşup köpeği kovaladım. Yorgun ışın yüzgeçli balık kanayan yaralarıyla karda sessizce uzanmış, minnet dolu gözlerle bana bakıyordu. Soğuk vücudunu okşadım. Yanımda küçük bir şişe içki vardı, tam ondan balığa verecektim ki, aklıma daha iyi bir fikir geldi. Cebimden, içinde uçma iksirinin yarısı hâlâ duran küçük cam şişeyi çıkarttım. Balığı dikkatle elime alıp şişenin ucunu altdudağına doğru tuttum. "İç haydi" dedim, "iyi gelecek." Işın yüzgeçli balık yeşil sıvıyı silip süpürdü.

İksir etkisini göstermeye başladığında balık ne yapması gerektiğini içgüdüsel olarak biliyormuş gibiydi. Vücudunun kenarlarını sallayıp havalandı, meydanı binaların üçüncü katı seviyesinde zarafet içinde şöyle bir turladı ve sonra ayaklarımın dibine indi. Sıvı ona enerji vermiş olmalıydı; yaralarının kanaması bile durmuştu. Balık uçup gitmedi; dönüp dolaşıp sürekli ayaklarımın dibine iniyor, sabırsız gözlerle yüzüme bakıyordu. Beni bir şey yapmaya teşvik etmeye çalışıyor olmasına şaşırmıştım. Sonra birden ne demek istediğini anladım. Balığın düz sırtına dikkatle tırmanıp bir Türk gibi bağdaş kurup oturdum. Balık, vücudunun kenarlarını memnuniyetle sallayıp yükseldi.

Karanlığa gömülmüş şehrin üzerinde, kar tanelerinin arasında uçuyordum bir kez daha. Gece sona ermek üzereydi; şehrin benim tarafımdaki sokaklarında tek tük yayalar belirmeye başlamıştı bile. Işın yüzgeçli balık nefes kesen dönüşlerle yükseldikçe yükseldi; şimdi bulutların arasından geçiyorduk. Bulutları aşıp çoktan soluklaşan yıldızların altında uçmaya devam ettik. Balık yükseldikçe aşağımızda bulutlardan karanlık bir deniz beliriyor, doğudan yavaş yavaş

aydınlanıyordu. Bir süre sonra ufukta kırmızı bir güneş belirdi; bulutları aydınlatıyor, pembeye boyuyordu; ağır ağır değişen dalga katlarının kara gölgeleri bile şimdi pembe olmuştu. Işın yüzgeçli balık, pembe denizin üzerinden ağır ağır ilerlerken sırtına rahat rahat yerleştim, içki şişemin kapağını açıp bir yudum aldım. Tek üzüldüğüm şey, ışın yüzgeçli balığın gözlerinin yukarıda olmasıydı; bulutların üzerindeki bu harika gün doğumunu göremiyordu.

Işın yüzgeçli balık yavaş yavaş alçalmaya başladı. Şimdi pembe bulutların hemen üzerinde güneşe doğru uçuyor ve giderek hızlanıyordu. Önümüzde buluttan sütunlar yükselerek mızraklarını kaldırmış atlı savaşçı heykellerine dönüştü. Her biri beş katlı bina yüksekliğindeydi ve yüzlerini bize dönmüştü. Bunlar Alweyra'nın babasının bahsettiği buluttan heykeller olmalıydı; öteki şehrin sanatçıları, buhardan heykel yapmalarını sağlayan bir teknoloji geliştirmişti herhalde. Heykeller yavaş yavaş değişmeye başladı: Soldaki savaşçı, kenarlarına kupa dokuzlunun şekillerine benzer toplar takılmış bir piramide dönüştü, sağdaki ise aynı kaldı ama atının kafası bize hülyalı gözlerle gülümseyen güzel bir kadın kafası şeklini aldı. Nihayet iki buluttan heykel de yükselerek yukarı uzanmış ellere dönüştüler; ikisi de yumruklarının arasında tersyüz edilmiş tavşan derisi tutuyordu. (Bu kim olduğu bilinmeyen heykeltıraş ne anlatmaya çalışıyordu acaba?) Kırmızı güneş, gölgesi pembe bulutların üzerine düşen iki devasa kolun arasında ufukta parlıyordu. Işın yüzgeçli balık şimdi giderek birbirine yaklaşan ve büyüyen bu iki kolun arasına doğru son sürat uçuyordu. Aralarından geçtikten sonra dönüp baktığımda ardımızdan yerle bir olup bulut denizine gömüldüklerini gördüm.

Işın yüzgeçli balık yavaşlayıp alçalmaya başladı. Muhtemelen uçma iksirinin etkisi geçiyordu. Bir kez daha bulutların arasına daldık; az sonra şehrin karla kaplı çatıları

belirlemeye başladı. Kar yağışı durmuştu, sokaklar insanlarla doluydu. Malá Strana Bridge Tower'ın balkonunun üzerinden uçarken sütunların arasında garsonun, Alweyra'nın babasının gülümseyen yüzünü gördüm. Gölgelerin arasından bir tüfeğin namlusu belirdi. "Dikkat et!" Bağırdığım sırada bir ateş sesi duyuldu. Işın yüzgeçli balık bir an sarsıldı; omurgasından kan fışkırıyordu. Kuleden şeytani kahkahalar yükseldi. Işın yüzgeçli balık döne döne nehre düşmeye başladı. Kampa Park'a birkaç metra kala üzerinden kayıp yayageçidinin kenarında toplanmış karların üzerine düştüm. Işın yüzgeçli balık nehrin derinliklerine daldı ve bir daha da yüzeye çıkmadı.

Bütün günü sokaklarda amaçsızca dolaşarak geçirdim. Öğle vakti kendimi eski binaların uzun, düz cephelerine karşı karda oyun oynayan çocuklarla dolu bir kenar mahallede buldum. Yakınlarda bir demiryolu istasyonu vardı; lokomotiflerin uğultusunu, metal amortisörlerin çınlamasını duyabiliyordum. Bir meyhaneye girip oturdum; penceresi, gri bir fabrikanın sokağın öbür ucuna kadar giden duvarına bakıyordu. Boş Formica masaların üzerinde durgun bir parıltı vardı. Benim dışımda meyhanede üç tane göbekli adam vardı; bir yandan içiyor bir yandan da duvardaki rafın üzerinde duran televizyonda buz hokeyi maçı seyrediyorlardı. Barmen de yanlarında oturuyordu. Kalkıp bana bir bira getirdi, sonra göbekli adamların yanına dönüp maçı yorumlamaya devam etti.

Televizyon ekranındaki çizgiler birdenbire keskinleşiyor, sonra çift görünmeye başlıyordu. Ses gidip geliyor, ekranda arada bir başka bir istasyonun sinyali çıkıyordu. Müşterilerden biri, "Yine başladı işte! Bu televizyon bir işe yaramıyor, Václav! Ne zaman yaptıracaksın şunu?" diye söylendi barmene suratsız bir ifadeyle. Adam ters ters cevap verdi: "Tamirci geldi dün zaten. Televizyonun nesi var anlamadı. Yakınlarda parazit yapan güçlü bir verici varmış galiba."

Televizyonun yanına gidip yumruğuyla vurmaya başladı. Üçüncü vuruşundan sonra buz hokeyi stadyumu tamamen kayboldu ve yapay ışıklandırmalarla aydınlatılmış geniş bir mekânın net görüntüsü ekranı kapladı. Mekânın Petřín'deki yeraltı tapınağı olduğunu fark edince şaşırmadım bile. Tapınaktaki bütün sandalyeler doluydu; sıraların arasındaki koridorlarda kameralar bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Kameraların üzeri, tapınak duvarlarındaki çarpıcı kıvrımlı süslerle kaplanmıştı. Sunağın önünde yaklaşık bir buçuk metre boyunda, içi altın bir sıvıyla dolu cam bir su deposu duruyordu. Deponun yanına bir de merdiven dayanmıştı. Garson, üzerinde pembe desenli siyah cübbesiyle deponun sol tarafında duruyordu. Sağ tarafta ise üzerine altın renkli ejderhalar işlenmiş beyaz ipek elbiseler içinde altı kız oturuyordu. En sondaki kız Alweyra'ydı.

Suya bir şey damlıyormuş gibi hafif, tekdüze bir müzik duyuluyordu. Garson/Başpapaz, başına ahtapottan yapılmış bir ayin başlığı geçirdi; hayvan ters döndürülmüş ve muhtemelen iç tarafından tellerle sabitlenmişti. Dokungaçlarının ucuna takılmış küçük altın çanların sesi suyun müziğine karışıyordu. Meyhanedeki iriyarı adamlar kahkahaya boğuldu. Barmen ellerini bacaklarına vurarak bağırmaya başladı: "Harika! Tanrım! Al beni pembe!" Kızlardan ilki ayağa kalkıp cübbesini çıkardı. Meyhanedeki herkes şimdi susmuş, dikkat kesilmişti. Çıplak kız merdivenleri tırmanıp su deposuna girdi; tamamen dibe batıp on beş saniye kadar gözden kayboldu. Sıvı, deponun kenarlarından taşıyordu. Tapınak zeminine damlarken çıkardığı sesten bal olduğunu anladım. Kız tekrar yüzeye çıktığında gözleri baldan etrafı görmüyordu. Garson, kızın elini tuttu, depodan çıkıp merdivenden inmesine yardımcı oldu. Kız deponun sol tarafına geçip dimdik durdu; topak olmuş saçlarından, vücudunun her yanından bal damlıyordu. Kızların hepsi sırayla kendini bala batırdı. Alweyra depodan çıktığında balla kaplı yüzünü ek-

randa yakın çekim gösterdiler. Burnuna bal kaçtığı için ağzından nefes alıyordu. Doğruca bana bakıyormuş gibi bir izlenime kapılmıştım ki görüntü titremeye başladı ve birden ekranda hokey oyuncularıyla kaplı buz pisti belirdi.

"Bu kadarı yeter" diye homurdandı şişko adamlardan biri.

"Yine aptalca bir şeyler yapmışlar" dedi başka bir tanesi de yeraltı tapınağındaki yayın için. "Janáček seti eklüzünde* hapsolan balinayı gösterdikleri zamanki gibi."

"Bazen güzel şeyler de yayınlıyorlar" dedi barmen televizyonunu korur gibi. "Kulede köpekbalığıyla savaşan o delinin olduğu komedi mesela, ona bayağı gülmüştüm."

İkinci biramı içerken buz hokeyi maçından gözümü ayırmadım ama yeraltı tapınağı bir daha gözükmedi. Hesabı ödeyip çoktan karanlığa gömülmüş sokağa çıktım. Kar yeniden yağmaya başlamıştı.

* Su seviyeleri farklı olan nehir ile kanal arasında gemilerin geçiş yapabilmesi için su bendi inşa edilir. Su bendi, üç ayrı bölme olarak düşünülebilir. Bu bölmeler örneğin, sırasıyla nehir, eklüz ve kanaldır. Eklüz bölümü, su asansörü olarak görülebilir. Nehir ile kanal arasında kalan eklüz bölmesinin su seviyesi, eklüz kapıları açılarak artırılabilir veya azaltılabilir. Nehirden kanala geçecek olan bir gemi için eklüzün öncelikle nehir tarafındaki kapısı açılır ve nehir ile eklüz su seviyesi eşitlenir. Gemi eklüze girdikten sonra nehir tarafındaki eklüz kapısı kapanır. Ardından kanal tarafındaki eklüz kapısı açılarak kanal ile eklüz su seviyesi eşitlenir. Seviye eşitlendiğinde gemi güvenle kanala geçer ve eklüz kapısı kapanır. (ç.n.)

17
Eklüz

Şehir merkezi yönünde ilerlemeye başladım. Yüzyılın başlarından kalma idare binalarının, demiryollarının ve bembeyaz parıldayan karla kaplı parkların arasından geçip nehre doğru yürüdüm. Sert bir rüzgâr esiyor, kar tanelerini yüzüme vuruyordu. Gözlerimi iyice kısmıştım; sokak lambalarının ve arabaların ışıklarını bulanık görüyordum. Çıplak, karanlık ağaçların altında nehir boyunca yürüdüm. Sokağın karşı tarafında, balkonları heykel sütunlarla desteklenmiş binaların sessiz cepheleri sıralanmıştı. Altımda, demir korkulukların ardında karanlık nehir, oradan oraya koşturan yayalara görünmeden akıp gidiyordu, tıpkı vücutların sessiz

yaşamı ve kuytu köşedeki hayaletler gibi. Üzerinde ışıkların dans ettiği karanlık sulara baktım. Geçtiğimiz birkaç günde bakış açımın ne denli değiştiğini fark edip güldüm: Dolaplardaki ve odalardaki insanlar gibiydim artık ben de. Varlığının sınırlarından dünyamdaki kimsenin farkında olmadığı o dünyanın kalıntılarından başka bir şey göremiyordum ve bakışlarımın yıllardır güvenle üzerinde gezdiği şekiller şimdi sisin içinde çözülüyordu. Ben ne zaman o hayaletlerden biri olacaktım acaba?

Toprak setle ada arasındaki geçiş havuzunun üzerinden geçerken meyhanede adamların konuştuklarını hatırladım. Soğuk korkulukların üzerinden eğilip aşağı baktım. Eklüz kapılarının ikisi de kapalıydı ve aralarındaki suyun seviyesi, su bendinin üzerinden akan nehirle aynıydı. Eklüzün ada tarafındaki taş duvara uzun bir nakliye gemisinin yanaşmış olduğunu gördüm. Ambarında, üzeri karla kaplanmış koni şeklinde nehir kumu yığınları vardı. Etrafı camla çevrili boş, karanlık kamaranın içini görebiliyordum. Adaya giden köprüyü geçip eklüzün taş duvarına yerleştirilmiş merdivenleri kullanarak geminin güvertesine indim.

Birkaç basamak inerek kamaraya girdim. Kontrol panelindeki tuşlar yanıp sönüyor, hafifçe tıkırdıyordu. Kabin camından duvarın ıslak taşlarını, kapalı set kapağının karla kaplı çalılara ve Jirásek Köprüsü'nün oradaki kulenin silüetine vuran kırmızı ışığını görebiliyordum. Araç birdenbire sarsılmaya başladı. Eklüzdeki su seviyesi düşüyordu; moloz taşlarının bir bir ortaya çıkışını seyrettim. Eklüz seviyesinin, su bendinin alt tarafında kalan nehir seviyesine çoktan ulaşmış olması gerektiğini fark ettim, ama her nasılsa su bir yerlere akıp azalmaya devam ediyordu. İki taraftaki kapı da taş duvarların çok yukarısında kalmıştı. Gemi, bazalt taşından dört duvarla kaplı, gittikçe derinleşen bir yarığa doğru iniyordu. Suyun derinliklerinde parlayan ışıklar giderek yaklaşıyordu. Bir süre sonra aydınlık bir pencere belirdi; peşi

sıra başka pencereler de geliyordu. Dört duvar pencerelerle kaplıydı ve yalnızca birkaçı karanlıktı. Camın diğer tarafında bizim şehrimizdekine çok benzeyen odalar vardı; tek fark ise desenli duvarlarda asılı duran, Dargoos'un kaplan tarafından parçalanışını resmeden cafcaflı kabartmalardı. Birbiri ardına birçok oda beliriyor, gemi kamarasını geçip yükseklerde gözden kayboluyordu. Odalardan birinde akşam yemeğine oturmuş bir aile gördüm; başka birinde tişört giymiş kel bir adam gazetede bulmaca çözüyordu; ötekinde ise saçını topuz yapmış bir kadın dikiş makinesinin üzerine eğilmiş çalışıyordu.

Yaklaşık bir saat sonra gemi durdu. Yukarı bakınca kendimi bir gökdelenin avlusundaymışım gibi hissettim. Üzerimde onlarca katın onlarca penceresi ışıldıyordu. Dikey çizgiler baş döndürücü bir açıyla çok yukarılarda kaybolmuş açıklığa doğru uzanıyor, bu görünmez açıklıktan kamaranın çatısına kar taneleri düşüyordu. Bazen pencerelerden birinde ışık sönüyor, başka bir pencereninki yanıyordu. Arada bir bir pencere açılıyor, karanlık bir silüet beliriyor ve birine seslenen tiz bir kadın sesi duyuluyordu. Su yüzeyinin hemen üzerinde, geminin tam yanında boş ve karanlık bir odaya açılan bir pencere gördüm; pencerenin hemen karşısında, bitişikteki odaya açılan kapının donuk camından zayıf bir ışık sızıyor, mobilyaları iyice ortaya çıkartıp dolapların ve camların pürüzsüz yüzeyinden yansıyordu. Ağır görünümlü deri bir koltuğun üzerinde bir resim asılıydı. Alweyra'nın dalgalı saçlarını, kahkahayla geriye attığı yüzünü gördüm sandım hayal meyal. Pencerenin hafif aralık olduğunu fark edince içeri tırmandım. Eski döşemelerin ve çatlak vitrinlerin kokusunu alabiliyor, ışığı yanık yan odadan gelen anlaşılmaz kadın seslerini duyabiliyordum. Parmak uçlarımın üzerinde resme doğru yürüdüm. Karanlık beni yanıltmıştı. Alweyra'nın portresi değildi bu, hatta bu bir portre de değildi; altın yaldızlı alçıdan bir çerçevenin içinde (çerçevenin

bir kenarına da üzerinde 2092 yazılı oval bir levha vidalanmıştı) modern, geniş, lüks villanın yağlı boya tablosuydu bu: Deniz, geniş pencerelerin ve terasa açılan kapının ötesinde güneşli ufka doğru uzanıyordu. Terasın ilerisinde, üç hasır sandalyenin sanki birileri tarafından terk edilmiş gibi rastgele yerleştirildiği ve bir tenis raketinin beyaza boyanmış tırabzanların köşesinde durduğu yerde bir koy başlıyor, kumsalda mayolu insanlar güneşleniyordu. Sahilin yanında, üzeri palmiye ağaçları ve zeytinliklerle kaplı bir yamaç uzanıyordu. Yamaca kurulmuş villalar, yeşillerin arasında bembeyaz parlıyordu. Duvarda, pencereyle terasa dik bir açıyla gelecek şekilde karanlık bir resim asılmıştı. Resmin altında, açık renk mayo giymiş genç bir adamın cansız bedeni yatıyor, korkunç bir canavar, adamın boynunu acımasızca ısırıyordu. Bir kez daha öteki şehirdeki sanat anlayışının sıradan motifleriyle karşılaşmıştım ancak bu seferki canavar kaplan değil, insan boyutlarında bir karıncaydı. Yere yayılan kan, halının püsküllerini kırmızıya boyamıştı. Bu isimsiz sanatçı resmin ön tarafına çalışma masası çizmiş, üzerine de birkaç mektup yerleştirmişti; zarflardan birinin üzerinde Société des Bains de Mer yazıyordu. Masanın kenarında kalınca bir kitap açık duruyordu; yan odadan tuvalin üzerine düşen ışık sayesinde sayfadaki yazıyı okuyabildim. Kitap *Odysseia Destanı*'ydı ve şu cümle okunuyordu: O moi ego, teon aute broton es gaian ikano. "Ah, şimdi hangi ülkeye geldim kim bilir?" kenar boşluğuna küçük harflerle şöyle yazılmıştı: "Yıllar sonra nihayet ızdırabın gergin teli titreyip koptu ve sabaha karşı dolapta şarkı söyleyen o, gece ışıklarının zehirli yansımalarıyla parlayan altın maskesiyle ansızın çıkageldi. Şekiller sarsılarak patladı; içinden üzerimize fışkıranlar haz ve iğrenmenin en uzaklardaki sınırlarının bile ardından, yatakların altındaki boş bavullardan geliyordu. Ne gariptir ki unutulmuş kuytulardan gelen ve yırtık yüzeylerden ağır ağır akan o berbat lavın, gezici

kaplıcalardayken ve erik ağacı sıralarının arasındaki boş yollarda yürürken çoktan ümidimizi kestiğimiz dünyada birliği sağlayabileceği ortaya çıktı. Hayatımızda ilk defa canavarların dostumuz olabileceğini fark ettik. Bu yeni doğan birliğin temelinde çimento diye kokuşmuş bir çamur kullanılmasının ne önemi vardı ki? Önemli olan, ormanın ortasında duran beyaz sütunlara yüzlerimizin yeniden çizilebilecek olmasıydı. Bu sütunların üzerinde yeşil maymunlar oturur ve jaguarların kükremesi gölden bile duyulur. Bugünden itibaren o eski kanunları umursamaz halimizle değil, ellerimiz boş ve yüzümüzde yerlileri gücendirecek gülümsemelerle yanaşacağız bütün kıyılara. Eğlenceli olacak. Dünyadaki hiçbir şey bu inatçı kibarlığımızı mağlup edemeyecek. Demir yollarının yanındaki dairelerin vitrinlerinde duran bardakların sessiz çınlamasından nihayet bahsedecek olan *Canavarlara Nezaket* maddesi, ansiklopedilerde ışıl ışıl parlayan buzdan bir katedral resminin yanındaki yerini alacak yeniden. Hareketlerimizde kıvrınan canavarlar artık özgür ve her gece çan kulesinin altındaki meydanda dans ediyorlar. Artık bize hiçbir şey olmaz. Korkacak hiçbir şey yok. Mis kokulu bir tenin nazik dokunuşlarıyla keskin dişlerin enfes başarıları, bir gruptan diğerine geçen o aynı kutlama alayının ayrılmaz birer parçası artık. Bırakın gelsin Nausicaa* yardımcılarıyla, bırakın canavar sürüleri çıksın kumlardan..." Cümle burada bütün sayfayı kaplayan bir çizgiyle yarıda kalmış, sayfanın geri kalanı da yırtılmıştı; muthemelen bu garip yorumu yazan adam devasa bir karınca tarafından boynundan ısırılıp masasından sürüklendiği sırada olmuştu bu.

Adamla karıncanın üzerinde asılı duran resimde Prag Ana Tren İstasyonu'nun gece görünümü vardı. En arkada, yamacın o taraftaki rayda bütün pencereleri karanlık, yalnızca bir tanesinden morumsu, güçlü bir ışık yayılan bir tren

* Odyssei Destanı'ndan bir karakter. Odysseus'a yardım etmiş, yeniden doğuşunda ona bir anne figürü olmuştur. (ç.n.)

duruyordu. İnsanlar, trenden gelen ışıltıyı ve sinyallerin kırmızı-yeşil rengini yansıtan rayların arasından bu aydınlık pencereye doğru geliyordu. Herkesin elinde devasa peluş oyuncaklar veya ne olduğu belirsiz makinelerden garip hediyeler vardı. İki demiryolu görevlisi, ellerinde genelde küçük şehirlerde belediye binasıyla bankanın yanında bulunan tarzda bir otelin lokantasının çizildiği büyük bir resimle sallana sallana geliyordu; sabahın sıkıntılı ışığıyla yıkanan lokanta, arka taraflarda oturmuş, eğilmiş gazete okuyan beyaz saçlı bir adam hariç boştu. Adamın başının üzerindeki duvarda sigara dumanından lekelenmiş bir resim vardı. Resim, şu an tam karşımda duran resmin aynısı gibi geldi bana; sahil kenarında, içinde devasa bir karıncanın genç bir adamı öldürdüğü geniş bir villanın resmiydi.

Ben bu resmi ve içindeki resimleri incelediğim sırada cam kapının ardından boğuk kadın sesleri ve kahkahaları gelmeye devam ediyordu. Kendimi inceleme işine öyle kaptırmıştım ki yan odadan gelen bu seslere dikkat etmemiştim bile. Birdenbire kapının diğer tarafındakilerden biri benim oturduğum sokağın adını söyledi gibi geldi. Hemen kapının yanına gidip kulağımı ahşap çerçeveye dayadım. Kadınlardan birinin gülerek şöyle dediğini duydum: "O sokağın ormandaki altın saraya giden ve şehirlerin, ormanların ve düzlüklerin arasından geçen tarihî yolun bir parçası olduğunun farkında bile değil. Birçok insan yolun evrelerinin içeriğini, onu meydana çıkaran ve gizlice yönetmeye devam eden yönü çoktan unuttu. Yolun izleri manzarada sürekli olarak siliniyor ve yeşilliklerin arasında görünmez oluyor. Yolun sınırları ormanın sınırlarına karışıyor ve yalnızca çok az insan onun o yüzyıllardır yağmurlarla yıkanıp yosun tutmuş mil taşlarını ve sıradan taşlarını ayırt edebiliyor. Yolun önemini içten içe bilenler bile aylar, hatta yıllar boyu yalnızca alçı ve kiremitin nemli kokusuna bulanmış kasaba meyhanelerinin koridorlarından, ısırganotu basmış arka bahçelerden, ça-

murlu çiftlik yollarından ve ıvır zıvırla dolu verandalardan geçince şüpheye düşmeye başlıyorlar. Diyorlar ki kendi kendilerine, 'Bu kokuşmuş yolların saraya çıkması mümkün değil.' Yola çıktıklarında kafalarında muhteşem simetriler ve mermer sütunların arasından görünen manzaralar olduğundan, çok zaman önce yolu kaybettiklerini düşünmeye başlıyor, bir süre sonra da aslında kraliyet koridorlarına açılan çürümüş bir kapının önünde durup, arayışlarından tamamen vazgeçiyorlar."

"Evet" diyerek güldü başka bir kadın, "Yol, tam da manzarada kaybolmaya başladığı ve artık bizi ileriye götürmediğini düşündüğümüz sırada doğru yol oluveriyor. Tam da amacımızın yok olduğu anda. Amaç, başladığımız noktaya bağlı olduğu ve bizi sürekli o noktaya çektiği için aslında yolculuğumuz esnasında yalnızca kafamızı karıştırıyor. Yolun sonuna varabilmemizin tek yolu, amacımızı ve yolculuğumuzu unutmak, kendimizi boşluğa bırakıp sessiz akıntısının bizi taşımasına izin vermek. Kraliyet sarayı, bir gün onu görebilme hayallerimizi unuttuğumuz anda ağaçların gövdeleri arasında, gecenin eşiğinde parlıyor aslında."

"Yolculuğun sonunun aslında yolculuğun bütün aşamalarına hükmettiğini bilmemesi sizce de komik değil mi?" dedi başka bir kadın eğlenerek. "Tanıdık sokaklardan geçiyor ve bu yollar onu kraliyet sarayına mı çıkaracak yoksa aslında ondan uzaklaştırıyor mu bilmiyor bile."

"Şu an ne yapıyor?" dedi başka bir tanesi diğerinin kahkahasını bölerek.

"Yan odada, resme bakıyor." Buz kesmiştim, iyice duvara yapıştım.

"Artık bakmıyor. Muhtemelen kapıda bizi dinliyordur. Sizce konuştuklarımızı duyabiliyor mudur?"

"Bırak duysun. Zaten hiçbir şey anlayamaz."

"Hiçbir şey anlayamaz, hiçbir şey anlayamaz" diye şarkı söyler gibi mırıldandılar hep birlikte. "Tıpkı Karınca-Irısıklı'nın ona bıraktığı mesajı anlamadığı gibi."

"Çok aptal." Sesler şimdi övünür gibiydi. "Isırıklı'nın kelimelerini nasıl anlasın ki zaten?"

Seslerden biri kahkaha atarken neredeyse boğulacaktı: "Eminim resimde gördüklerinden korkmuştur. O gördüğünden çok daha büyük bir böceğin yıllarca dairesinde onunla birlikte yaşayacağından şüphelenmiyor bile! Bence büyük bir sinek olur onunki."

"Sinek! Sinek!" diye mutlulukla bağırdılar. Bir an için sevinçli kahkahalar yükseldi, sonra sesler birbirini bastırmaya başladı: "Kütüphanesindeki kitaplarda yaşayacak. Onları raflardan hortumuyla alacak!" "Sadık bir dost olacak. Ne zaman tatile çıksa peşinden gelecek, o da onu hiç kovalamaya çalışmayacak!" "Kendini onun tren kompartmanına sıkıştıracak!" "O haşmetli bir eve ziyarete gittiğinde terlik giyip pürüzsüz parkede odadan odaya kayacak!"

Kapıyı hızla itip açtım. Odanın ışığı açıktı. Bir mutfaktı burası; içeride üzeri çatlaklarla dolu krem rengi bir dolap, plastik örtülü yuvarlak bir masa vardı. Odada kimse yoktu. Duvarlardan birinin yanında, eski tarz bir dikiş makinesinin üzerindeki gramofonda bir plak dönüyordu. Duvara dayalı plak kabının üzerinde Alplerdeki bir otelin renkli bir resmi vardı. Kadınların sesi, gramofonun yanında duran hoparlörden geliyordu. Sinekle ilgili bir şeyler bağırıp gülüşmeye devam ederlerken pikap kolu plağın ortasına gelip durdu. Sesler kesilmişti. Kolu biraz geriye alıp tekrar dinledim: " Ondan çok daha büyük bir böceğin yıllarca dairesinde onunla birlikte yaşayacağından.."

Her şey aynı şekilde tekrar etti; aynı kelimeler, aynı kahkahalar... Derken şiddetli bir su sesi duyunca eklüzdeki su seviyesinin yükselmeye başladığını anladım. Mutfaktan karanlık yatak odasına koşup pencere duvarına çıktım; su çoktan içeri dolmaya başlamıştı bile. Yükselen güverteyi son anda yakalayıp gemiye tırmandım. Kendimi karla kaplı kumun üzerine bıraktım ve yağan karların arasında bu uzun,

dikey tüneli seyretmeye başladım. Kadınların gramofondan gelen kahkahaları suya gömülmüş, aydınlık pencereler yüzeyin ardında kaybolmuştu. Çok geçmeden gemi onu ilk gördüğüm andaki yerine geri dönmüştü bile.

18
İstasyon

Legions Köprüsü'nün üzerindeki yeni yağmış, el değmemiş kar sokak lambalarının ışığında parıldıyordu. Etrafıma bakındım: Kumla dolu gemi eklüzün gölgesinde sakince duruyordu. Deniz kenarındaki villada gördüğüm resimdeki terk edilmiş tren aklıma geldi. Onu arayacağıma dair kendi kendime söz verip Ana Tren İstasyonu'na doğru yola çıktım.

İstasyona Jerusalem Sokağı'ndan gittim. Camla kaplı istasyon terminali, karla kaplı parktaki karanlık ağaçların arasında parlıyordu. Terminalde birkaç kişi montlarına sarılmış, tahta bankların üzerine kıvrılmış uyuyordu. Açık renkli tulum giymiş görevlinin sürdüğü temizleme makine-

si parlak zeminde neredeyse hiç ses çıkarmadan ilerliyordu. Beyaz fayanslı alt geçidi yürüyüp en son platforma giden merdivenleri çıktım. Platformun ötesinde birkaç ray, karanlıkta hafifçe parlıyordu. Bratislava ekspresinin kalkmasını bekleyen yolculardan birkaçı uzun platformda gergin gergin volta atıyordu; tren platformun karşı tarafına çoktan gelmişti; açık pencereden içerideki hareketsiz asker görülebiliyordu. Camları içeriden buhar olmuş açık bir büfeden karton bardakta bira satın aldım. Büfenin tezgâhına dirseğimi dayayıp biramı yavaş yavaş yudumlamaya başladım; bir yandan da aralarına ne olduklarını anlamadığım yapıların karanlık silüeti yerleştirilmiş rayları inceliyordum: Bu silüetlerin istasyona ait bir şeyler mi yoksa öteki şehrin kutsal heykellerinden mi olduğuna karar verememiştim. Belki de her ikisinin karışımıydı. En sondaki rayda hareketsiz duran yolcu ve nakliye trenlerini görebiliyordum. Arkalarında, üzeri çalılarla kaplı dik bir bayırın sonunda deniz kıyısındaki villada gördüğüm resimdeki tren duruyordu. Ancak bu sefer, trenin bütün pencereleri karanlıktı. Gözüm trene kilitlenmiş halde büfenin dar penceresine doğru kafamı eğip içeride duran tavşan derisi yelek giymiş yaşlı kadına en arkada duran tren hakkında bir şey bilip bilmediğini sordum. Kadın birdenbire bağırmaya başladı; böyle şeylere kafa yormadığını, düşünecek yeteri kadar derdi olduğunu söylüyordu... Sesinde bir tedirginlik sezdim. Kalan biramı içtim, karton bardağı çöp kutusuna atıp platformdan rayların üzerine atladım. Büfedeki kadının geri gelmem için arkamdan telaşla bağırmasına kulak asmadan uzaklardaki karanlık trene doğru yürümeye başladım.

Trenin diğer trenlerden hiçbir farkı yoktu. Kirli camlarının sıra dışı bir şey sakladığına dair bir işaret de göremiyordum. En sondaki vagonun son kapısını açıp merdivenleri çıktım. Karanlık, boş kompartmanların arasında yürüdüm; bayırdaki çalıların dalları pencerelere sürtünüyordu. Vagonlardan

birine yaklaşırken cam kapıdan bunun tek bir oda olduğunu gördüm; içeride sıralar, sıralarda sırtları bana dönük oturan çocuklar vardı. Vagonun diğer ucunda gri montlu bir adam kocaman bir masanın arkasında oturmuş, sandalyesinde sallanıyordu. Yanında genç bir kız ayakta duruyordu. Bu vagonu bir sınıf olarak kullanıyor olmalıydılar. İçerisi karanlıktı; çocuklar defterlerine parlak mürekkeplerle yazı yazıyorlardı. Kapıyı sessizce araladım. Öğretmen, kıza soru sordu: "Durum eklerinin kökeniyle ilgili ne biliyorsun bakalım?"

Öğrenci ezbere cevap verdi: "Durum ekleri, şeytanların yakarışları olarak ortaya çıkmıştır. Varlıkla ilgili insan ilişkilerinin bütün türlerinin kendine has koruyucu şeytanları vardır. Şeytanın adı her zaman şeyin adından sonra zikredilir."

"Doğru. Şimdi bize şeytanların yakarışlarının nasıl durum eklerine dönüştüklerini anlat bakalım."

"Yabancı kadınlar soğuk merdivenlerin tepesine varmıştı, yanlarında da kör çakallar..."

"Dikkat et, mişli geçmiş zamanın kökeniyle karıştırıyorsun" diye araya girdi öğretmen. "Unuttun mu yoksa konuyu?"

Kız hiçbir şey söylemeden gergin gergin bir ayağından ötekine verdi ağırlığını. Öğretmen sınıfa döndü. "Bilen var mı? Sen biliyor musun?"

Ön sırada oturan çocuğu işaret etti. Çocuk ayağa kalktığı gibi heyecanla anlatmaya başladı: "Paslı savaş gemileri anızlı* tarlalarda göründüğünde şeytanların isimleri vurgularını unutup yavaş yavaş isimlere karışmaya başladılar, insanlar da asıl anlamlarını unuttu. Söz konusu şeytanın kontrolü altında tuttuğu belirli bir ilişkiyle olan bağlantı da sade bir dil bilgisel işleve dönüştü."

"Aferin. Oturabilirsin. Bu yüzden dil bilgisine uygulamalı ne diyorduk?" Öğretmen tekrar kürsüdeki kıza döndü.

---

* Ekin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap kısmı. (ç.n.)

"Dil bilgisi... Dil bilgisi uygulamalı demonolojidir* diyorduk."

"Bak gördün mü, deneyince bulabiliyorsun. Şimdi bize durum eklerinin gelecek gelişmeleriyle ilgili bildiklerimizi anlat bakalım."

"Durum ekleri kendilerini bu küçük düşürülmüş durumdan kurtaracak, tarih öncesi şanlarına tekrar yaraşacaklardır. İsimlerin kökünden yavaş yavaş ayrılacak, başlangıçta oldukları şeye dönecek, yeniden şeytanların yakarışları olacaklardır. İsimlerin kökleri önemlerini yitirecek, giderek daha da sessizce telaffuz edilecek ve bir gün nihayet yok olup gidecektir. Dilde yalnızca önceki takılar kalacak, insanlar geri kalan her şeyin aslında ne kadar gereksiz olduğunu anlayacaktır. Koridorların sessizliğinde yalnızca cereyanda uçuşan perdelerin hışırtısı ve şimdi çekim ekleri dediğimiz şeytanların korkunç isimleri duyulacaktır."

Kızın sesi giderek kendinden daha emin çıkıyordu; son cümlesini de söylediği sırada tavırlarına artık şeytani bir zafer edası gelmişti. Öğretmen büyülenmiş gibi kızı dinliyordu. "Perdelerin hışırtısı ve eski isimler..." dedi sesi titreyerek. "Evet, en son olacak bunlar, ama ondan önce ne gelecek? Önce olacakları anlat bize!"

"Canavarların golf sahaları yatak odalarımıza yayılacak. Mısır tarlasından bir boru hattı geçecek ve kadınlar ipek iç çamaşırlarıyla belirli aralıklarda oradan koşacak. Yatak odalarının karanlık uçlarındaki ormanlar girilmez hale gelecek ve derinliklerinde beyaz lambalar yanacak."

Öğretmen gözlerini kapatmış, kollarını uzatıp masanın kenarlarına sıkı sıkı yapışmıştı. "Evet, evet" diye fısıldadı zevkten mest olmuş gibi, "nihayet şekerle kaplı ansiklopedilerimi ve sözlüklerimi açıp sayfalarındaki bütün tatlılığı emebileceğim; koltuğumda oturup onları saatlerce ısıracak ve emeceğim, bu sırada da akşam vakti çayırların üzerinden

* Şeytanları ve şeytanlarla ilgili inançları inceleyen bilim. (ç.n.)

uçan, ekranında harika hayvanların aile babalarına işkence ettiği renkli televizyon hayalimi kuracağım. Ağır toplar nihayet evime dönecek. Bitkilerin rahminde yepyeni ve mükemmel sapkınlıklar yeşerecek ve ağızda bıraktıkları tat, camla kaplı lokantalarda eskiden içtiğimiz borç çorbasını anımsatacak."

Kız, öğretmene iyice yanaştı. "Kendinizi kandırmayın" dedi sertçe. "Ağır toplar asla dönmeyecek. Bir çöplük köşesinde çürümekte olan o harika Oxford'da okuyacaklar. Şekerle kaplı kitaplara el konulacak, parlak ve zalim makinelerin zaferi adına geçit töreni izleme standından kertenkele türünden hayvanlara fırlatılacak (kertenkele türleri o günlerde geçit törenlerine itaatkar bir şekilde katılıyor olacak ama sonra biz küçük kızlarla birlik olup komplo kuracak, yüzyıllardan beri herkesin konuşmaya korktuğu şeyi nihayet dillendirecek ve köpeklerin tarafsız varlıklar olmadığını söyleyecekler)."

"Hayır, bu imkânsız" dedi öğretmen nefes nefese; dosdoğru önüne bakıyordu. "Bu mümkün olamaz. Daktilomu gazdan sıvı hale getirmeye çalışırken yıllarımı verdim ben. Geometriyi kutup hayvanlarından kurtardım. Şehir ulaşım sistemine zalim çok tanrıcılığı getirdim ben, ki ulaşım şirketinin CEO'su başta fikrimi beğenmeyip benden kaçmaya çalışmıştı. Şu perilerin müziğinin bir fısıltı gibi duyulduğu göllerin üzerinde birbirimizin peşinden ellerimizi devasa yusufçuklar gibi çırparak koşturduk biz. Bütün bunlar boşuna mıydı diyorsun bana?"

Kız küstah bir kahkaha attı. "Tabii ki hepsi boşunaydı, seni aptal!" dedi küçümseyerek. "Geometriyi kutup hayvanlarından kurtardın demek... Öklid'in ilk aksiyomunda geometrik alanda her zaman bir veya iki penguen olacaktır dediğini de unuttun demek. Buzdan otomobilinde kalçama bunun dövmesini yapan sen değil miydin? O sırada da Dekart'ın kollarının bedeninden ayrılıp ona saldırmasına da yine aynı ilkenin sebep olduğunu anlatmıştın; deliler gibi

üzerine çullanmış, kanallar boyunca peşinde koşmuş, onu suya atmak istemişlerdi. Nihayet onlardan kaçıp Kraliçe Christina'ya gitmişti ama Arnaud'ya gönderdiği bir mektupta itiraf ettiği üzere yine de onlardan bir rahat soluk alamamıştı. Eğer uğraştığın bütün bu saçmalıklar yerine ışığını Špindler'ın Değirmeni'nin üzerindeki teleskiye** yönlendirseydin, şehirde bozuk olmayan yeteri kadar teolojik otomat olmasını sağlamaya çalışsaydın, kütüphane camının ardındaki bariyerin alçakta kalmasına uğraşsaydın... İşte bu yüzden çocuklar olarak biz de akşamları evimize gelip anne ve babalarımızı süslenmemiş heykellerle dövmenize karşı çıktık. Seni tuvalette bir cep hesap makinesine portakal sıkarken gördüğümüzde bizi kendine düşman ettin sen. Senden hoşlanmıyoruz ve gülünç olduğunu düşünüyoruz."

Öğretmen hiçbir şey söylemeden, başı ellerinin arasında öylece oturdu. Çocuklar kahkaha atmaya başladılar. Tüm sınıf, zalim ve nefret dolu kahkahalarla öğretmenleriyle alay ediyor, asla susmuyor, sürekli daha şiddetle gülüyordu. Kapıyı kapattım, geldiğim vagona döndüm ve trenden indim.

En son rayla bayır arasında kalan karla kaplı dar çizgide yürüdüm. Çalıların dalları yüzüme vurup duruyordu. Derken çalıların arasında bir yeraltı sığınağının girişini andıran zırhlı bir kapı gördüm. Biraz zorlanarak da olsa kapıyı açtım; ardında kirli fayanslarla döşenmiş, tavanda sallanan ampullerle aydınlanan kubbeli bir geçit vardı. Kapının hemen yanında paslanmış bir bisiklet duvara yaslanmış duruyordu. Geçidin bir kenarında, ek yerlerinden teller fırlamış vanalı borular ve kablolar vardı. Geçidin diğer duvarına ise belirli aralıklarla resimler asılmıştı. Bu yağlı boya resimlerin hepsi aynı boydaydı ve üzerlerine aynı şey çizilmişti: Hepsi de deniz kenarındaki villanın içini gösteriyordu. Eklüzün altındaki dairede gördüğüm resimdeki odanın aynısıydı bu. Tek

* Kayak merkezlerinde kullanılmak üzere tasarlanmış teleskiler, kayakçıları t-çubuğuyla çekerek alt noktadan üst noktaya çıkarmaktadır. (ç.n.)

farkları, odada ne genç adamın ne de devasa karıncanın olmasıydı. Bütün resimlerde çerçevenin altına küçük bir bakır şerit çekildiğini fark ettim. İlk resimdeki şeridin üzerinde bir rakamının kabartması vardı ve bu numara her resimde birer birer artıyordu. Tek bir resimden oluşan bu sergide hayranlıkla yürüdüm. Ne var ki resimleri daha yakından incelediğimde hepsini birbirinden ayıran ufak ayrıntılar keşfettim. Perdelerin dalgaları ve sahildeki insanların yerleri farklıydı. Sonra resimde masada duran çalar saatin yelkovanının, her resimde bir dakika daha ileride olduğunu fark ettim. Bu sergi, odada olanları saniyelik aralıklarla gösteren bir film gibiydi; şimdilik bu filmde yalnızca perdeler ve yelkovan hareket etmişti. Geçidin girişine döndüm. İlk resimde saat tam on ikiyi gösteriyordu. Bisiklete binip resimlerin önünden ilerlemeye başladım.

Geçitte neredeyse bir buçuk kilometre ilerlemiştim ve resimde değişen tek şey dalgalar ve perdeler olmuştu. 1032 numaralı resme vardığım sırada (ki o sırada saat 12:15 civarıydı) devasa karınca o koca çenesiyle kapıda belirdi. Odada kimse olmadığını görünce hemen pencerenin yanına koşup perdelerin arkasına saklandı. 1034 ile 1039 numaralı resimler karıncanın bu hareketlerini gösteriyordu. Ben önlerinden bisikletle hızla geçtikçe resimler de çerçevelerin içinde oynayan bir gerilim filmine dönüşmüştü. Sonra bir kilometreye yakın bir süre resimlerde hiçbir şey olmadı, ta ki beyazlı genç adamın odaya girdiği 1471 numaralı resme kadar. Sonraki resimlerde adam gelen mektupları gelişigüzel okudu ve ardından kendini Homer'a gömdü. Yorgun düşmüş Ulysses'in Phaeacians adasının kıyısında Nausicaa ve yardımcılarının sesine uyandığında kendi kendine söylediği cümlenin altını çizdi, ardından kenar boşluğuna kendi garip yorumunu yazmaya başladı. 2054 numaralı resimde karınca sinsi sinsi adamın arkasından yaklaştı ve çenesini adamın ensesine geçirdi. Sonraki resimlerde karınca, adamı masadan sürük-

leyip duvara doğru götürüyordu. 2092 numaralı resim eksikti. Eklüzün altındaki evde asılı resimdi bu. Adamın çırpınmaları kesilmişti ama karıncanın korkunç bir nefretle sıktığı çenesi hâlâ açılmamıştı. 2173 numaralı resimde beyazlar içinde bir melek terasa konup odaya sıçradı. Karınca hemen meleğin üzerine çullandı ve yerde deli gibi dövüşmeye başladılar. Bu esnada bronzlaşmış insanlar denizin dalgalarıyla umursamazca yıkanıyordu. Karıncanın meleği ısırdığı yerlerden akan altın kan güneşte parlıyordu. Buna rağmen melek, karıncayı yere yığmayı başardı, üzerine oturdu ve hayvanı boğmaya başladı; 2895 numaralı resimde karıncanın devasa kara antenleri artık hareket etmiyordu. Çalar saat 12:40'ı gösteriyordu. Melek hemen doğrulup çekmeceleri karıştırmaya, hararetle kâğıtları incelemeye başladı. Ardından kütüphanedeki kitapları teker teker çekip salladı, ta ki kapağında *Hegel et la pensée moderne, séminaire sur Hegel dirigé par Jean Hyppolite au Collège de France (1967–1968)* başlığı bulunan beyaz bir kitapçığın içinden aradığı şey düşene kadar: Ne gariptir ki düşen şey, karanlık Yılan lokantasının geniş penceresinin önünde Alweyra'yla oturduğumuzda çekilmiş bir fotoğraftı. Melek, resmi özenle küçücük parçalara ayırdı, sonra da terastan havalandı; denizin üzerinde süzülürken fotoğrafın parçalarını dalgaların arasına attı ve ufka doğru ilerledi. 3600 numaralı son resimde melek denizin gök mavisi rengi üzerinde beyaz bir nokta kadar kalmıştı. Saat öğlen 1'i gösteriyordu ve sahildeki insanlar, vücutlarını yakıcı güneşe sergiliyordu. Bu resimden sonra geçit, kapalı bir kapıyla sona eriyordu. Hemen inip bisikleti duvara dayadım ve kapı kolunu çevirdim.

19
Basamaklar

Karanlık bir odadaydım; bir kez daha garip bir mekânın kokusunu alabiliyordum; kokuların kafası karışık ve kederli senfonisinde başka bir akorttu bu da. Pencereden, parçalı bulutların huzursuzca hareket ettiği karanlık gökyüzünü görebiliyordum. Bulutlar aralanınca ay belirdi; ışığı duvar kâğıtlarına vuruyor, odanın derinliklerindeki camda ve saksı bitkilerinin dolgun yapraklarında parıldıyordu. Derken ay, gözden kayboldu. Pencereye doğru yürüdüm. Önümde uzanan vadi, sayısız duvarlarla ve çatılarla parça parçaydı. Nerede olduğumu hemen anladım. Sergi geçidi Vinohrady'nin altından geçiyor olmalıydı, şimdi de Nusle Basamakları'nın tepesindeki evlerden birinde durmuş, Nus-

le Vadisi'ne bakıyordum. Bu garip dairenin penceresinden aşağıyı, lambaları karda ışıldayan bu karanlık vadiyi seyrettim. Vadi uzaklarda Pankrác'a doğru yükseliyor, camlarla kaplı otel kulesi ay ışığında bir parlayıp bir karanlığa karışıyordu.

Pencerenin kenarında ayarlanabilir bir teleskop duruyordu. Merceğe eğilip teleskobu yavaşça hareket ettirmeye, evleri ve karla kaplı sokakları incelemeye başladım. Sıra sıra karanlık pencereler, terk edilmiş kamyonlar, karanlık fabrikaların karla kaplı bahçelerinde tek tük yanan ışıklar, camdan loş kapıcı kulübeleri ve aşılması imkânsız çalılıklarla kaplanmış ray setleri geçti merceğimden. Arada bir iki aydınlık pencereye denk geliyordum. Tavan arasında yatak odası gördüm; yatağın altından kaynak fışkırmış, ince su akıntıları halinde girintilerin karanlığına akıyordu; belki de bunlar öteki şehirde diğer akıntılara karışacak ve kenarı granit ve mermerlerle çizilmiş, içinde taştan sfenksler ve derinlere inen geniş merdivenler olan muazzam, ağır ağır akan bir nehre dönüşecekti giderek ve biz, nehrin mırıltısını gecenin sessizliğinde duvarların ardından duyacaktık. Karanlık ve tehlikeli bir merdivenle buzlu bir tepeye çıkan dağcıların, üzerinde ağır paltoların asılı durduğu bir portmantonun altında kamp kurduğunu gördüm. Buruş kırış kıyafetlerin koltuklara saçıldığı, esrarengiz bir gökkutbun hafif hafif parladığı bir yatak odasına denk geldim sonra; bu gökkutbun karanlıkta hangi metali uyardığını ve kendine ne gibi çivileri çektiğini tanrı bilir. Bir kaşif, sürekli kıvrılıp duran halıların arasından, uzun beyaz perdelerin arasında zik zak çizerek ve dağınık yatakların buruşuk çarşaftan dağlarına tırmanarak son gücüyle bu gökkutba doğru emekliyordu. Bir evin derinliklerine saklanmış volkanın ağzına kurulu bir yatak odası gördüm sonra; yarıklardan tırmanıp dolapların çatlaklarından, kitaplıktaki kitapların arasındaki boşluklardan ve geniş yatağın yanındaki komodinin yarı açık çekme-

cesinden sızan soğuk lavın mavimsi ışığıyla aydınlanmıştı oda. Yatağın bir rüyadan fırlamışçasına parlayan çarşaflarının üzerinde çıplak iki kız birbirlerine sarılmış uyuyordu. Aynalardan bir koridorun karanlığında, mermer bir masada oturmuş alevli kartlarla oyun oynayan kumarcılar gördüm; kartların alevi, koridordaki aynaların karanlığında sonsuz yansıyordu. Botič nehrinin donmuş yüzeyinin üzerindeki bakımsız bir evin pencerelerinde, zehirli görkemiyle kasvetli bir ilan asılıydı.

Açık bir kapıdan birinin hafifçe seslendiğini duydum. Yan odaya girdim. Arabesk tarzı sarmallarla bezeli halının hemen kapının önündeki kısmına ay ışığı vuruyordu. Odanın geri kalanı karanlığa karışmıştı ve belli belirsiz bağırışlar geliyordu. Mobilyaların kenarına çarpa çarpa odaya daldım. Bir sandalyeye takılıp kaplaması gevşemiş bir koltuğa doğru düştüm. Sesler kesildi; şimdi belirli aralıklarla bir yükselip bir yok olan gürleme duyuluyordu. Yumuşak bir şey yüzüme sürtündü; önce gece böceğinin kanadı değdi sandım ama uzun metal bacağın üzerinde asılı duran abajurun altından sarkan püsküllere değdi elim sonra. Ucunda pürüzsüz bir top sallanan ipi bulup çektim. Fildişi rengi abajur karanlığı aydınlatınca lambanın soğuk ve ürkütücü bir denizin kıyısında durduğunu, yeşilimsi renkli dalgaların karanlıktan ayaklarıma doğru geldiğini gördüm. Dalgalar, halının üzerindeki desenlere gelince kıyıya çarpmış gibi halı boyunca gerileyip duruluyor, sonra tekrar dalga oluyorlardı. Birinin seslendiğini duydum yeniden. Lambanın ışığında kalın bir direk belirdi; direğe, üzerinden soğuktan mavileşmiş yırtık pırtık kıyafetler sarkan bir kız sarılmıştı. Bir sonraki dalga kızı yatak odasının beyaz tavanına kadar taşıyıp tekrar önüme bıraktı. Kız, lambanın altında hareket etmeden yatıyordu. Sırılsıklam olmuş paçavralarını üzerinden çıkartıp kızı kucakladım ve lambanın yanındaki yatağa yatırıp üzerini ört-

tüm. Islak saçlarını yüzünden çekince bu kızın Široká Sokağı'nda gördüğüm geminin güvertesinde duran kız olduğunu fark ettim.

Yan odada bir hava gazı lambası bulup yaktım; onun ışığıyla üzerinde bir Çin ejderhası resmi olan bir teneke kutu bulup kıza çay yaptım. Geri dönüp yatağın kenarına oturdum ve fincanı kızın dudaklarına tuttum. Kız bir yudum aldıktan sonra gözlerimin içine baktı ve sakin bir sesle fısıldadı: "Kocaman bir kütüphanenin kitaplıklarının arasındaki hoyrat kanalda ilerlerken gemimiz battı. Taş kesmiş kitaplardan bir kayaya mı vurdu yoksa gemi bilgisayarlarının derinlerinde hüküm süren kötücül yabani programlar seyrüsefer planlarını istila edip mantıklı imalar zincirini mi kesti, bilmiyorum. Artık bunun bir önemi de yok zaten. Gemiden bir tek ben kurtarıldım... Bir daha nişanlımı hiç göremeyeceğim. Şimdiden kasvetli denizaltı kafelerinde dolaşmaya, yüzeydeki hayata dair anıları da garip bir rüya gibi giderek belirsizleşmeye başlamıştır. Bilgisayarlarda şeytani bir tezgâh döndüğünü çok uzun zaman önce anlamıştım ama üzerine konuşmaya çekinmiştim. Çocuklar gibi güvenir, kaptana ve tayfaya da sonsuz saygı duyardı. Bir kere kendimi tutamayıp kaptanı iğrenç bulduğumu söylediğimde yüzünde beliren o ayıplayan ifadeyi unutamıyorum. Gemideki subaylardan en az ikisinin halüsinasyon olduğunu ve yolcuların şımarık gece rüyalarının geminin ötesinde, tıpkı üzerimize atılmaya hazırlanan bir hayvan gibi duran zalim ve karanlık Afrika'yı doğurduğunu neredeyse bütün yolcular fark ettiğinde bile hiç endişelenmemişti."

Yatağın ardındaki denizden bir canavarın boynuzlu kafasını çıkardığını sanmıştım ki batan gemiden, dalgaların tepesinde bir yükselip bir alçalan ters dönmüş bir masa olduğunu fark ettim. Dalga, masayı karanlıkta saklanmış bir piyanoya vurunca tellerin sesi uzun bir süre yankılandı:

Çılgınlığın karanlık müziğinden bir akorttu bu. "Bir daha asla dokunuşunu hissedemeyeceğim" diye fısıldadı kız. "Yalnızca rüzgârla dalgalanan perdelerin, pürüzsüz kumaşların, çalı yapraklarının veya duvarlardan parçalanıp düşen sıvaların dokunuşunu hissedebileceğim. Ah Tanrım, bu garip, mutsuz ülkeden asla kurtulamayacağım! Binaların üzerindeki hareketsiz şekillerin ve duvarlardaki tehditkâr süslemelerin arasında tek başıma yaşamak zorunda kalacağım. Bitmek bilmez duvarlar boyunca yürüyecek, cümle arasında aniden duyulan ve evlerin derinliklerine kadar işleyen tren seslerini dinleyeceğim; onlardan kaçışım yok..."

O sırada tünele giren bir trenin düdüğü duyuldu kızın cümlelerini onaylar gibi; yalnızlığın ve çaresizliğin gece sesiydi. Kızın yüzünü okşadım. Bileğimi yakalayıp beni kendine doğru çekti. Hiç beklemediğim bir kuvvet sergileyerek beni de çarşafın altına soktu, soğuk vücudunu vücuduma yasladı ve bacaklarını bana sardı. Ellerini tişörtümün altına sokup sırtımı sıkıca kavradı. Birbirimize doğru yatmıştık; çarşafın altından çıplak omzu görünüyordu; lambanın ışığında iyiyce yaklaşıp sonra gerileyen yeşil dalgaları görebiliyordum. Arada bir çarşafa ve yüzlerimize su damlaları düşüyordu. Kızın soğuk dudakları yastıktan yükseldi, bir deniz canavarı gibi yüzümde gezindi ve sonra dudaklarıma yapıştı.

Arkamda halının boğduğu ayak sesleri duydum. Kız endişeyle dudaklarıma iyice yapıştı. Ağzımı kızın ağzından kurtarıp arkamı döndüm. Bir silüet, mobilyaların arasından tereddütle yaklaşıyordu; lambanın aydınlattığı noktaya adım atınca bunun geminin güvertesinde kızın yanında duran ve ona sahillerde yürümekten ve nemli kadehlerden bahseden adam olduğunu gördüm. Kız, adamı tanıyınca sevinçle haykırdı; yine de bana sarılmayı hemen bırakmamış, kollarını ağır ağır gevşetmişti.

"Hayattasın! Kurtulmayı nasıl başardın?" diye bağırdı eli hâlâ tişörtümün altında sırtımı okşarken. "Bir yunusun sır-

tında kıyıya mı yüzdün? Evlerin derinliklerinde gezen kaçakçı teknelerinden biri mi aldı seni yoksa?"

Adam yatağın kenarına oturdu, önümden eğildi ve kızın yüzünü, omuzlarını ve göğüslerini öpmeye başladı. Kız sonunda ellerini sırtımdan çekip nişanlısının boynuna sardı. Kendimi garip ve rahatsız hissettim. Yüzüstü dönüp sarılan vücutlarının altından sürünüp çıkmaya çalıştım. "Battığı sırada gemide değildim" dedi adam nazik ve yumuşak bir sesle. "Sen uyuduktan sonra sana biraz hurma, kuru şeftali ve kaju fıstık almaya markete çıkmıştım." Plastik bir torbadan bir tane kaju fıstık çıkartıp kızın ağzına verdi. Benimle artık ilgilenmiyorlardı bile. Nihayet yataktan çıkmayı başarıp odanın karşısına, ay ışığıyla parlayan pencereye gittim. Dalgaların gürlemesine karışan sohbetlerini hâlâ duyabiliyordum.

"Ne yapacağız?" diye sordu kız. "Adaya asla ulaşamayız artık. Ne deniz kıyısında yürüyebileceğiz ve ne de denizin üzerindeki terasta oturabileceğiz..."

"Önemi yok" diye cevap verdi adam. "Böylesi daha iyi. Hepsini hayal ederiz, çok daha güzelini hayal ederiz hem de. Her gün gezintiler, parıltılı havuzlarda oyunlar, deniz fenerli muhteşem partiler, ilginç insanlarla flörtleşmeler, geceleri yatların güvertesinde danslar hayal ederiz. Gerçeğe ihtiyaç duyacak kadar sıkıcı değiliz biz..."

Odanın derinliklerindeki sesler denizin mırıltısına karışıyordu. Daireden çıkıp karanlık geçide geri döndüm. Evin kapısı doğrudan Nusle Basamakları'na açılıyordu. Nusle Vadisi'ne giden karla kaplı basamakları indim. Solumda tren rayları tepenin altındaki tünelden uzayıp ileride dallanıp budaklanıyordu. Sağ tarafımda karlı bahçelerin kenarlarında büyümüş çalılar duvardan aşağı sarkıyordu. Kar yığınının altında kalmış basamakları dikkatle arıyordu ayaklarım. Ay, bulutların ardında kaybolmuştu; tamamen karanlıktaydım, yine de karın üzerine giderek daha da aydınlanan bir parıl-

tı yansıyor gibi geldi. Arkamı döndüğüm anda donup kaldım. Başını önüne eğmiş birisi merdivenlerden ağır ağır iniyordu; etrafını soluk yeşilimsi bir parlaklık sarmıştı. Üzerine, geniş kukuletası yüzünü saklayan kar beyazı pelerin giymişti. Beyaz kumaşın üzerinde giderek büyüyen siyah kan lekeleri vardı. Bahçe duvarına doğru geriledim; duvardan sarkan çalılar sırtıma batıyor, saçlarımın arasına giriyordu. Bu parlayan figür giderek daha da yaklaştı. Ayağı, durduğum basamağa değdiği anda durdu ve başını bana çevirdi. Kukuletasını indirdiği gibi çığlığı bastım: Son günlerde resimlerden ve heykellerden bana bakan bir deri bir kemik suratla karşı karşıyaydım. Boynunda sürekli kanayan derin yarayı gördüm. "Dargoos" diye fısıldadım. Yüzyüze duruyor, sessizce birbirimize bakıyorduk. Bu soluk yüzün ve dağınık saçların ardında pencereleri aydınlık bir gece ekspresi köprüyü geçiyordu. Kan, ağır ağır damlıyordu karın üzerine. Nasıl davranmam gerektiğini bilemedim; daha önce hiçbir tanrıyla karşılaşmamıştım. Neredeyse elini sıkmak üzere elimi uzatacaktım. Gemileri bu hain iç denizde batmış çifti adaya götürmesini ya da Alweyra'ya kafasının karışıklığı ve sıkıntıları için yardım etmesini mi rica etmeliydim acaba ondan veya beni o meydanlarla ve saraylarla dolu, sürekli elimden kaçan şehrine götürmesini mi istemeliydim? Gerçi Dargoos kimseye yardımcı olabilecek gibi durmuyordu. Heykellerde resmedilen o gururlu ve zalim tanrıya benzemiyordu hiç. Yüzü, kaçak bir yabancının yüzü gibiydi; tıpkı benim gibi kafası karışmış halde, sürgün diyarlarında geziyordu sanki. Kutsal varlığı, asla tükenmek bilmeyen sonsuz bir acıdan oluşuyormuş gibiydi. Üzüldüm. Onun için bir şey yapmak isterdim ama ona yardım etmenin hiçbir yolu olmadığını biliyordum.

Dargoos, kukuletasını tekrar başına geçirip basamakları inmeye devam etti. Excelsior lokantasını geçip Nusle

Basamakları'yla Botič arasındaki sessiz sokaklara, kepenkleri inmiş garajlarla, boş atölye duvarlarıyla, çürüyen fabrikalarla ve tren raylarının etrafındaki çalılarla dolu sokaklara doğru döndüğünü gördüm.

20
Orman

Kızın, geminin kitaplıkların arasında batmasıyla ilgili söyledikleri, Clementinum'daki araştırmacının kütüphanenin karanlık köşeleriyle ilgili anlattıklarını hatırlattı bana. Diğer gün adamın ofisine bir kez daha gidip öteki şehirle ilgili bildiklerimi ve gezerken gördüklerimi anlattım ve ondan, kitap deposunun derinliklerine yapacağım yolculukta bana rehberlik etmesini istedim. Bu fikre pek sıcak bakmadı; dünyamızın kırılgan çevresini ziyaret etme ve saklı sınırları arama arzusunu çoktan kaybettiği belliydi.

"Bence bu keşif yolculuklarını artık bıraksanız iyi edersiniz" dedi. "Hayali bir şehrin sakinlerine benzemeye başlamışsınız siz de. Yine de ne olursa olsun bu öteki şehre ulaşmak

istiyorsanız başka bir yol seçmenizi öneririm size. Kütüphaneden geçen yol çok tehlikeli. Kütüphane, insanı aldatan bir yerdir; rafın bir ucundaki kitap ciltlerinin pencereden giren ışıkla aydınlandığını görür, dışarıdaki sokağın gürültüsünü ve yolda karşılaşıp dünkü televizyon programı hakkında konuşmaya başlayan iki kütüphaneciyi duyarsınız ama rafın diğer ucunda sis, alacakaranlıkta girdap gibi döner, kitaplardan pis kokulu yosunlar sarkar ve vahşi bir hayvanın öfkeli haykırışları havayı parçalar. Tecrübeli bir kütüphanecinin bile kütüphane hakkındaki bilgilsini gözünde büyütüp yeteri kadar keşfedilmemiş yerlerde kitap aramaya çıktığı olmuştur. Meslektaşları onu gitmemesi için uyarır ama o gülerek otuz yıldır bu kütüphanede çalıştığını, her köşesini adı gibi bildiğini söyler. Kütüphaneci uyarıların hiçbirini dikkate almayınca diğer kütüphaneciler okuru bulur ve talebini geri çekmesi için yalvarırlar; ona cildi parlak mücevherlerle süslenmiş, sayfaları Doğu'nun en nadir parfümleri gibi kokan, resimleri üç boyutlu olan, yumuşak kadife ve ince kumla dolu, okurun okuduktan hemen sonra yiyebileceği nilüfer çiçeği tadında sayfaları olan, ipek gibi sayfaları açılıp bir hamak gibi veya rüzgârlı günlerde üzerine binip uçulabilen bir hoverkraft gibi kullanılabilen ve insanı sarhoş eden erotik hikâyelerinin deniz kenarındaki servi ağaçlarının altındaki mermer teraslarda geceleyin oynandığı muhteşem kitaplardan bir yığın verir. Bu kitapların sayfaları haşhaşa batırılmıştır, bu yüzden kitabı okuyan herkes bir süre sonra halüsinasyon görmeye başlar, hikâyenin bir parçası haline gelir ve gece denizinde çıplak kızlarla yıkanır. Ama inatçı okur, kütüphanecilerin getirdiği bu kitaplara şöyle bir bakar ve kendi söylediği kitabı almak üzere ısrar eder. Araba bakımı ve turşu yapımı üzerine bir kitaptır bu; okur bu kitabı ister çünkü talep ettiği kitap budur ve kütüphane çalışanlarının istemeseler de bu kitabı onun için tedarik etmekle görevli olduğunu düşünür. Bütün bunlar olurken birinin telefonla çağırdığı bahtsız kü-

tüphanecinin güzel kızı gelip okurdan tıpkı Şehrazat gibi kendisine geceler boyu hikâyeler anlatmasını talep ettiğinde bile adam yalnızca şöyle der: 'Bakın, küçükhanım, tartışacak bir şey yok. Araba bakımı (turşu yapımı) kitabımı istiyorum ben.' Kütüphaneci, kızına sarılır ve herkes ardından sersemlemiş gibi bakarken kütüphanenin derinliklerine doğru ilerler; koridoru dönmeden arkasına dönüp el sallar ve rafların ardında gözden kaybolur, bir daha da onu kimse göremez. Okur, kitabını boşuna beklemeye devam eder; vicdan azabı içini kemirmeye başlamıştır. Her saat başı kütüphanecinin kitabıyla dönüp dönmediğini sormaya gidip bütün gününü kitap teslim bölümünde geçirir, sabahın beşinde ise ardından hüzünlü ağıtlar yükselen Clementinum'un kilitli kapılarında bekler. Her yıl birkaç kütüphaneci kütüphanenin derinliklerinde kaybolur. Kütüphanecilik okulları da yeteri kadar mezun veremez. Birisi, kayıp kütüphanecilerin anısına kitap raflarının arasına bir anıt yaptırmıştır: Kitap yığınlarının üzerinde yorgunluktan ölmek üzere olan kütüphanecinin bronz heykelidir bu; kütüphaneci, bu son anında bile görev sorumluluğunu yitirmemiş, parmaklarında kalan son kuvvetle bir okurun talep ettiği *Ueberwindung der Metaphysik durch logische Analyse der Sprache* kitabını tutmuştur. Kütüphanecilerin nasıl öldüğünü bilmiyorum; belki rafların arasındaki sonsuz geçitlerde kaybolup açlık ve susuzluktan ölmüşlerdir, belki de kütüphanenin derinliklerinde gezinen vahşi canavarlara yem olmuşlardır. Belki orada kütüphanecileri avlayan ve hatta yiyen ilkel kabileler yaşıyordur. Bazen kütüphanenin derinliklerinden belli belirsiz bir davul sesi duyuluyor çünkü, ayrıca bir geçidin sonunda veya kitapların arasındaki bir boşlukta yüzü boyalı yabaniler gördüklerini söyleyen bazı kadın kütüphaneciler de var. Ama tabii bu yabanilerin, kütüphaneden çıkış yolunu bulamamış kütüphanecilerin vahşi torunları olması ihtimali de var. Sizi kütüphanenin kalbine götürmemi hâlâ istiyor musunuz?"

"Belki ben de vahşileşir, davul sesleriyle dans ederim. Belki benim yüzüm de bir kütüphaneci kadını korkutur ama artık geri dönmek için çok geç. Devam etmeliyim. Öteki şehrin sınırlarına o kadar yaklaştım ki; oradan üzerime esenler, malzemesine bütün davranışlarımızın işlendiği gelenekler ağının son kalıntılarını da yıkmayı başardı. Desteksiz en küçük eylemlerimiz bile onlarca farklı işleme bölünür ve bunlardan her biri ayrı ayrı temelden, yokluktan var edilmeli ve ardından geri kalanlara uyum sağlamalıdır. Kişi, buradan çıkan binlerce olası ilişkiyi göz önünde bulundurmalıdır ki en basitinden bir lokantada öğle yemeği yemek veya alışveriş yapmak bile Herkül'ün yaptıklarına benzeyebilsin. Öteki şehre doğru ilerlemeliyim; eski düzen artık yeni yamaları tutmuyor; arasından ilkel bir akıntının nabzı yanıp sönen bir sürü delikle doluydu bu düzen zaten hep. Ve şimdi her şey o akıntının öteki şehirden geldiğine işaret ediyor; bu şehrin merkezine vardığımda, düzenimizi yaratan ve onu yenileyebilecek tek şey olan kaynağı bulabileceğimi umuyorum. Yapabileceğiniz hiçbir şey yok; kütüphaneye mutlaka gitmem lazım. Orada ne gibi canavarlarla karşılaşacağımı bilmiyorum ama benim şehrimdekilerden daha korkunç olacaklarını sanmıyorum. Kaldı ki bu yolculuk için çok iyi hazırlandım." Sırt çantamı açıp paketlediğim yiyecekleri gösterdim; sonra meşalemi çıkardım, palamı kendimi savunur gibi başımın üzerinde şöyle bir savurdum.

Araştırmacı iç çekti. "Pekâlâ, bir lokantada öğle yemeği bile yemeyi beceremiyorsanız sizi kütüphaneye götüreceğim. Ama sizinle sadece tehlikeli bölgenin sınırlarına kadar gelirim; gerisini yalnız gitmek zorundasınız. Ve eğer geri dönmezseniz kimsenin sizi aramaya gelmesini de beklemeyin."

Sonsuz kitap raflarının arasında yürüdük. Başta özenle yerleştirilmiş ciltlerin önündeki düz, aydınlık geçitlerden geçerken kütüphanenin derinlerine doğru girdikçe kitaplar ufalanmaya, yırtık sayfalar etrafımızda uçuşmaya başladı.

Lambaların giderek daha azı çalıştığından bazen karanlıkta ilerlemek zorunda kalıyorduk. Birçok yolun kesiştiği bir noktaya geldik. Kavşak, bir ampulün zayıf ışığıyla aydınlanıyordu; kütüphanenin derinliklerine giden karanlık geçitlerden eski kâğıt kokuları geliyordu. Rehberim duraksadı. Rafların arasındaki geçitlerin karanlık ağzını işaret ederek, "Orman burada başlıyor" dedi usulca. "Sizi burada bırakıyorum. Bol şans, kendinize dikkat edin." Elimi sıkıp hızla geri döndü.

Dar geçitlerden birine girdim. Bir süre karanlıkta ilerledim; bazı yerlerde çürüyen kitaplar karanlığı hafifçe aydınlatıyordu. Meşalemi yakıp ışığı raflarda şöyle bir gezdirdim. Nemli havadan kitapların sayfaları kıvrılmış, şişmiş, aşınmış ve hamura dönmüş, iyice kabaran kitap ciltlerini yer yer yırtıp deliklerden taşmıştı. Kopan kitap kapaklarının arasından sayfalar, yorgun diller gibi sarkmıştı; yere düşen yapraklar diğer kitapların yapraklarına karışıp çürümüş ve bazen belime kadar gelen, aralarından zar zor geçtiğim vıcık vıcık, fosforlu, iğrenç kokulu bir gübre yığını haline gelmişti. Kitapların durduğu ahşap raflar çatlayıp bükülmüştü. Nemli karanlıkta bazı kitapların parlak olan iç taraflarından, sayfaların aralarındaki yarıklardan bitki tohumları filizlenmiş, köklerini kâğıtların iyice derinine salmış, çıktıkları kitapların kenarlarına doğru sürgün verip bazen kütüphanenin etrafına özenle asılmış gibi duran sarmaşıklara dönüşüp yapış yapış özlerini etrafa akıtmışlar, bazen de sürüngen sap olup rafları sarmış, başka kitaplara zorla girmiş, sayfaların arasına sıkışmış ve köklerini salabilmek için merkeze ulaşmaya çalışmışlardı.

Kitapların arasından büyüyen bazı dallarda ağır, lezzetsiz meyveler olgunlaşıyordu. Bu havasız ve berbat kokan mekânda insanın midesini asıl bulandıran şey, insan ruhunun meyvelerini mahveden azgın bir doğanın böylesine garip ve tesadüfi bir afete sebep olduğunu fark etmek değildi; insanı

giderek endişelendiren asıl şey, kitapların bu tehlikeli ve hissiz bitkilere dönüşmelerinin, her kitapta ve insanlar tarafından yaratılan her işarette gizlice iltihaplanan korkunç bir hastalığa delalet etmesiydi. Bir yerlerde kitapların hep başka kitaplardan bahsettiğini, aynı şekilde işaretlerin de hep başka işaretleri gösterdiğini okumuştum; bir kitabın gerçeklikle hiçbir alakası yoktu, aksine gerçekliğin kendisi bir kitaptı, çünkü dil sayesinde oluşturulmuştu. Bu kuramın en acıklı yanıysa işaretlerimizin gerçekliği gizlemesine izin vermesiydi. Ancak bu çürüyen kütüphanenin gözler önüne serdiği gerçeklik çok daha kasvetliydi. Burada, kitapların ve işaretlerin köklerinin gerçekliğe bağlı kaldığını ve onun bilinmeyen akımları tarafından yönetildiğini görüyordum; yaptığımız işaretlendirmeler ve kurduğumuz iletişimler kendi kendine ve gizli ritimlerine işaret eden varoluşun içinde saklıydı; bu özgün işaretlendirme, var olmanın o özgün, donuk parıltısı anlamlarımızı canlı tutuyor ama aynı zamanda onları yutup içinde yok edeceğine dair tehdit ediyordu. Ormana dönmüş kütüphanede, ister paramparça kitaplardaki harfler ister bir kitapçı rafında duran yeni bir kitaptakiler olsun, bütün harflerin birer benek olduğunun ayırdına vardım; filizlenen hayat, varoluşun yüzeyini bu beneklerle kaplıyor ve tekdüze, anlaşılmaz fısıltısını dile getiriyordu.

Bu çöken şekillerin nemli dünyasında birçok canlı yaşıyordu: Kitapların arasından geçerken sayfaların arasından kayan yassı yumuşakçalar görüyordum ama sayfaları o kadar iyi taklit ediyorlardı ki birbirlerinden ayırmakta oldukça zorlanıyordum; zaten genelde onların canlı olduğunu anlamam da sayfa sandığım şeyin dokunduğum anda bükülüp karanlığa doğru kıvrıla kıvrıla kaçmasıyla oluyordu. Bazen kitap sandığım bir şey birden etrafa dağılıyor, onların aslında bir araya gelmiş yumuşakçalar topluluğu olduğunu anlıyordum. Bu canlıların sayıları giderek artıyor gibi geliyordu ama aslında başta görünmemelerini sağlayan taklitçiliklerini fark

etmeyi öğrenmiştim, o kadar. Kamuflajları genellikle mükemmele yakın oluyordu; doğa, bu geniş semenderlerin vücutlarında belki de en büyük başarısına imza atmıştı: Beyaz derilerinin üzerindeki siyah lekeler tıpkı alfabedeki harflere benzediğinden bir semender, sayfaların üzerine yattığında tamamen görünmez hale geliyordu. Harfler genellikle anlamsız kombinasyonlar oluşturuyordu ama bazen tesadüfen anlaşılabilir bir kelime veya anlamlı bir cümlenin parçası bile çıkabiliyordu ortaya. Semenderlerin üzerinde "şehvetli", "solmuş" ve "uzlaştırma" kelimelerine denk gelmiş, bu canlılardan birinin kuyruğunda da "kristal lanetli kraliçe" yazdığını görmüştüm mesela.

Kütüphanedeki bu coşkun hayat –rafların çürüyüp yamulması, kitapların şişmesi, bitkilerin saldırganca filizlenmesi, meyvelerin olgunlaşıp çürümesi ve canlıların yayılması– kitaplıkların genişlediğine ve daimi bir karmaşayla kabardığına işaret ediyordu; aralarındaki geçitler giderek daraldığından, dallanıp budaklanmış kitapları palayla keserek kendime yol açmak zorunda kladım. Bazı yerlerde iki yanımdaki kitaplıklar ortada birleşmiş, filizlenen kitaplar ve içlerinden uzayan dallar birbirine girerek palanın bile kesemediği köprüler oluşturmuştu; bu da birbirine girmiş kitaplıkların arasındaki uzun, daracık tünellerden sürünmem anlamına geliyordu. Bir ara tünelde ilerlerken elimdeki meşale, tam o sırada önümdeki bataklıktan çıkan canlının iğrenç suratına düşünce yaratık deli gibi çığlık atıp suratımı ısırmaya çalışmıştı. Bir ara da tünelde benimle aynı yöne ilerleyen bir canlıya denk geldim; muhtemelen çok acelesi olacaktı ki tam arkamda kendi kendine homudanışını, burnundan soluyuşunu duyabiliyordum. Acele edeyim diye topuğumdan ısırdı önce, sonra üzerimden sürünüp bütün ağırlığıyla beni çamura yapıştırdı ve kızgın kızgın söylenerek yoluna devam etti.

Kütüphanenin derinlerine doğru ilerledikçe kitap yapraklarıyla bitki yapraklarını, kitaplıkların ahşabıyla bu bereketli

kitap gübresinden büyüyen ağaç gövdelerini ayırt etmek giderek daha da zorlaşıyordu. Her şey birbirine karışıp dayanılmaz sıcakta, nemde ve kokuda büyüyen ve çürüyen bir orman haline geliyordu. Çamurdan bir kıyıya vardım; ağır ağır akan nehir Prag'daki Vltava Nehri kadar genişti. Etrafımdaki malzemelerle bir sal yapabileceğimi fark ettim. Sarmaşıkları ip gibi kullanarak bataklıktaki devrilmiş ağaç gövdelerini birbirine bağladım, bir de kürek gibi kullanabileceğim bir raf buldum. Salı nehre indirip orta akıntıya kadar kürek çektim, sonra kendimi ağır akıntıya bıraktım. Meşalemi iki taraftaki kıyıya da sırayla uzatıp etrafa bakıyordum ama o kadar ışıkta nehre doğru eğrilmiş, dallarıyla suyu hafif dalgalandıran kitaplık/çalılıklardan başka bir şey göremedim. Arada bir kuş çığlığı veya eti keskin dişler tarafından parçalanan bir hayvanın acı haykırışları duyuluyordu. İki taraftaki kıyıda da çalıların arasından sıra sıra uzun sütunlar koyu karanlığa doğru yükseliyor, sarmaşıklar üzeri motiflerle bezenmiş sütun başlarına uzanıp bir taç gibi kıvrılıyordu. Binaların dış duvarları göründü sonra; yıkılan zeminlerin yerine aşılması imkânsız çalılar egemen olmuştu. Akıntı beni öteki şehrin ıssız, kimsesiz bir bölümüne mi getirmişti, yoksa aradığım şehirden çok daha eski kayıp imparatorluğun harabeye dönmüş başkentinde miydim? Pencereleri çalılarla kaplı sarayların uzun cephelerinin önünden süzüldüm. Granit yol taşlarının arasından otlar fışkırmış geniş meydanlardan geçtim; bu meydanlarda, üzerlerini saran bitkilerin aşındırdığı atlı heykeller, metal çeşmeler vardı. Başta çeşmelerden çamurlu su akıyor sanmıştım ama sonra bunların çeşme çanaklarında büyüyüp yanlardan taşan sarmaşıklar olduğunu fark ettim. Nihayet son duvar da çalıların arasına gömüldü, meşalemin ışığında birkaç tek tük sütun daha gördüm ve sonra kıyıya yeniden çalılar hâkim oldu.

Giderek artan bir gürleme sesi duydum. Akıntı hızlanmaya başladı; karanlıkta saklı devasa bir şelaleye doğru sü-

rüklendiğimi fark ettim. Bütün gücümle elimdeki kırık rafla kürek çekip salı kıyıya yönlendirmeye çalıştım. Akarsuyun gürültüsü tehditkâr bir böğürtüye dönüşmüştü. Akıntı, salı ileri itip duruyordu. Son anda su yüzeyine çıkmış bir hava kökünü yakalamayı başarıp kendimi kıyıya doğru çektim. Sal ve yanımdaki diğer her şey nehrin akıntısına kapılıp gitmişti; artık bir meşalem bile yoktu. Ormanın derinliklerinde, zifiri karanlıkta savunmasızdım.

Yanımda akan şelalenin sağır edici gürültüsünde etrafımı bile göremeden bata çıka ilerledim sarp kıyıdan. Nihayet aşağıya varıp nehri ormandan ayıran dar kumsalı ayaklarımın altında hissettiğimde üzerime öyle bir yorgunluk çöktü ki göl kıyısına uzanıverdim. Görünmez bir şelale üzerimde çağlıyordu. Bir an sonra uykuya dalmışım.

Uyanıp gözlerimi açtığımda hayrete düştüm. Karşı kıyıdaki orman alevler içindeydi; on katlı binadan bile daha uzun olan, geceye ait hayalet org gibi gürleyen şelaleden duvar, kırmızı ışıkla aydınlanıyordu. Uzun bir süre olduğum yerde kalıp bu kızıl şelaleyi seyrettim.

21
Kayadaki Tapınak

Dar kumsal boyunca yolculuğuma devam ettim. Sol tarafımda alevler, nehrin karanlık yüzeyinde kıpkırmızı parlıyor, sağımda ise ağır kokulu orman üzerime sürtünüyordu. Birdenbire ormanda belli belirsiz sarp kayalık göründü. Kayalık, karşı kıyıdaki alevlerin ışığında kıpkırmızı yıkanıyordu; üzerine Dragoos'un yüz hatları devasa boyutlarda kazınmıştı. Tıpkı Nusle Basamakları'nda gördüğüm gibiydi; bitkin, sıska bir yüz ve deli gibi bakan gözler. Bu taş heykel, üzerine akan sulardan aşınmış, göz ve ağız delikleri yosun tutmuştu. Kayanın tam kumsal şeridinin üzerinde kalan kısmında bir yarık vardı; korkulukları kıvrımlı metal-

den yıkık dökük basamaklar bu yarığa doğru uzanıyordu. Basamakları tırmanıp kayaya girdim.

Kendimi geniş bir mağarada buldum; duvarlarda yanan çalı çırpılar, karanlık ağaçlarının ardında tramvayların ışıkları yanan bir gece parkında, bir tür metalik canlılar arasında yapılan savaşı anlatan soluk duvar resimlerini aydınlatıyordu. Duvardaki oyuklardan birinde fabrikaların soyunma odalarındakine benzer dar, kilitli teneke dolaplardan yapılmış bir sunak duruyordu. Dolabın içinde askılıklara asılmış kutsal nesneler vardı. Kitap sayfalarından özensizce birbirine dikilmiş ilkel bir kıyafet giymiş yaşlı, bir deri bir kemik bir adam dolabın önünde bağdaş kurmuş oturuyor, dua ediyor veya büyülü sözler söylüyordu. Onu ibadeti sırasında rahatsız etmek istemediğim için tanrılarla konuşmasının bitmesini utanç içinde bekledim. Yaşlı adam, mırıldanması bitince kırışıklarla dolu, sofulara yaraşan yüzünü bana döndü: "Sihirli bir tılsım almaya mı, falına baktırmaya mı geldin?"

Ormanın diğer tarafında kalan bir şehirden geldiğimi ve yolumu kaybettiğimi açıkladım. "Gençken sizin şehrinize gelmiştim bir kere" dedi tapınağın koruyucusu. "Çok uzun zaman önceydi bu. Böylesine tehlikeli bir yolculuğa çıkmaya iten nedir seni? Kitap sayfalarının arasında büyüyen incileri aramak veya derisi ağırlığı kadar altın eden nadir timsahları avlamak için ormanın kalbine yolculuğa çıkan tiplere benzemiyorsun; onların hepsi de ormandaki masal hazinesini bulmanın hayalini kurar ama orman melekleri onların peşine takılıp müstehcen hayal destanlardan durmaksınız alıntılar yapmaya başlayınca veya filizlenen bitkilerle başa çıkamayınca akıllarını yitirirler; üzerine uzandıkları kitaplar vücutlarında büyümeye başlar, ciltler derilerine işler ve rüzgâr, tüm vücutlarında diken diken kabaran sayfaları dalgalandırır."

Yalnız yaşayan bu adama güvenebileceğimi düşünüp antika kitapçıdaki rafta bulduğun gizemli kitabın ve öteki şeh-

re doğru çıktığım arayışın hikâyesini anlatmaya başladım. Adam beni dikkatle dinledi. Anlatmam bitince yanına yaklaşmamı ve eğilmemi işaret etti. Kemikli başını omzuma koyup beni iyice kendine doğru çekti ve kulağıma fısıldadı: "Yolculuğun zaman kaybından başka bir şey değil. Kendini boşuna tehlikeye atmışsın. Sana bir şey söyleyeceğim... Ama burada olmaz, dışarı gidelim."

Fısıltısında huzursuzluk hissettim. Ormanın ortasındaki bir mağarada bizi kimin duyacağından korkuyordu ki? Acaba Tanrı'nın bu teneke sunakta onu duyacağını mı sanmıştı, yoksa taştan duvarda dinleme cihazları mı vardı? Adam elimi tutup beni mağaradan çıkardı. Kumların üzerine oturup sırtımızı kayaya dayadık. Nehrin karanlık yüzünden yansıyan alevler karşı kıyıda kıpkırmızı parlıyordu.

"Şehrinin sınırlarındaki şehri keşfetmek istiyorsun. O şehrin tam kalbine girebilmek istiyorsun. Buranın, senin şehrinin gizli merkezi olduğuna, öteki şehrin kanunlarını anlamanın, şehrindeki harap olmuş düzeni yenileyebilmek anlamına geldiğine inanıyorsun... Aradığın şeyi asla bulamayacaksın."

Tapınağın koruyucusu şimdi yüksek sesle ama mağarada olduğundan çok daha sakince konuşuyordu. "Yanlış yöne mi gidiyorum yani?" diye sordum. "Bu ormanda doğru yolu bulmak çok zor. Kendimi öyle yorgun hissediyorum ki."

"Hayır, orman senin aradığın şehrin sınırları içinde kalıyor gerçekten. Bu yolda ilerlersen ağaçların tepelerinde kraliyet sarayı kulelerinin altın uçlarını eninde sonunda görürsün. Ama öteki şehrin de farklı bir yerin üzerinden geçen, kendine ait çevresi var. Belki ana meydandaki saraya ulaşır, geçitlerinden yürüyebilirsin. Belki kraliyet kütüphanesine varıp Kanunlar Kitabı'nı ellerinde tutabilirsin. Ama bunun sana bir faydası olmayacak. Orada başlangıç bulamazsın. Kanunların hepsi komşuların kanunlarından taklit

edildi, onlar da kendi komşularından taklit etmişlerdi... Şşt, sazların arasından bir ses duydun mu sen de?" Birdenbire sesinde yine tapınakta fark ettiğim o endişe belirdi.

"Balık falandır. Sanırım bu teoriyle başka bir yerde daha karşılaşmıştım. Bir şiir okumuştum da yazarı aradığımız gizli merkezin gerçekte başka bir merkezin kenarı olduğunu, bu merkezin de aslında yine başka bir çevre olduğunu söylüyordu. Nihai merkez o kadar uzaklarda kalıyordu ki ona ulaşmamızın imkânı yoktu."

"Kim anlatıyor böyle şeyleri sana?" diye sordu adam hayretle.

"Felix adında bir ezberci kuş, buz gibi bir gecede bu konuda ders vermişti bana, pencere pervazından düşmediği zamanlarda tabii."

"Ah, Felix mi? Tam bir gevezedir. Ezberci kuşun anlattığı şey aslında tamamen farklı teori. Olay, merkezin çok uzaklarda olması veya çok karmaşık bir şekilde yerleştirilmesi değil. Ya da özgün kanunun tıpkı kulaktan kulağa oyunundaki gibi onlarca çevirinin çevirisiyle onarılamaz bir şekilde bozulması veya Tanrı'nın yüzünün binlerce maskenin ardına saklanması da değil. Asıl gizem, nihai bir merkezin bulunmaması, maskelerin ardında hiçbir yüzün saklanmaması, kulaktan kulağa oyununda hiçbir kelimenin ve hiçbir çevirinin özgün olmamasıdır. Var olan tek şey, sürekli dönüp duran ve farklı değişimlere sebep olan değişimler dizisidir. Yerlilerden oluşan şehir diye bir şey yok. Şehirlerden oluşan sonsuz bir zincir var sadece; ne başı ne de sonu olan ve kanun dalgaları durmaksızın üzerine kırılan bir çember. Şehir-orman var mesela, insanların sayısız alt ve üstgeçitlerde birbirini kesen uzun köprülerin sütunlarında yaşadığı şehir var, sesten başka hiçbir şeyin olmadığı şehir var, bataklık şehri var, beton üzerinde yuvarlanan pürüzsüz beyaz topların şehri var, birkaç kıtaya birden yayılmış dairelerden oluşan şehir var veya hey-

kellerin kara bulutlardan durmadan düşüp kaldırımlarda patladığı şehir var, sonra bir de ayın yolunun evlerin içinden geçtiği şehir var. Bütün bu şehirler hem merkez hem de çemberdir; hem başlangıç hem de sondur; hem kendi başkenti hem de birbirinin sömürgesidir."

"Garip bir teoriymiş" dedim, "İnsanı çaresiz mi hissettiriyor, garip şekilde mutlu mu, bilemedim."

"Mutluluk ve çaresizlik, başı ve devamı olan, merkezi ve çevresi olan dünyada anlamlı olan kelimelerdir. Kendini dalgalara bırakırsan onların anlamlarını unutacak, her şey bütün anlamını yitirmiş mi yoksa her şey son ayrıntısına kadar anlamla mı dolu karar veremeyeceksin. Yıkılan zamanın labirenti belirecek önünde; karanlıkta parlayan geçitlerinin tuğladan duvarlarının önünde, içinde takipçileri takip etmekle ilgili elektronik oyunlar olan kumar aletleri olacak ve sen delirdin mi yoksa evrenin hayatın boyunca senden kaçan gizemini nihayet çözdün mü bilemeyeceksin."

Karşı kıyıda alevler içinde bir ağaç gövdesi garip bir ağır çekimde sessizce düşüyordu. Ilık bir rüzgâr esti. Kırmızı ışık lekeleri nehrin karanlık yüzeyinde dans ediyor, titriyordu. Tapınağın koruyucusu bir süre dans eden ışıkları seyredip bitkin bir sesle şöyle dedi: "Bir yere gitme. Her manzara bir başlangıç ve bir sondur; her şehir, deli bir rüyanın sana oynadığı bir oyun ve sıkıcı gerçekliktir. Yaşadığın şehir de en az bakırtaşından arazilerdeki, kızıl güneş ufukta doğduğu zaman üzerindeki çiy damlaları mücevherler gibi parlayan mermer kaplanların şehri kadar hayal ve halüsinasyondan ibaret. Kendi rüyana dön; kendi rüyanın tanrılarına adaklar ada; garip teknolojik rüyada, o insanı uyuşturan, inanılmaz balede dönüp duran rüya makinelerini kullan. Ben de Dargoos'un tapınağında papazım; yüce Tanrı'nın geometrik bir şekil, birçok simetri ekseninden oluşan harika bir çokgen olduğu, yüksek çelik duvarların ardındaki dünyada yaşasay-

dım o ilaha tapar, kristalden heykelini dikerdim. Evine dön veya dönme, şehirden şehre seyahat et, bütün şehir zincirini gez. Hepsi aynı kapıya çıkıyor..."

Sazların arasından gelen sesi şimdi ben de duymuştum. Sivri uçlu demir yüzeyde bir an belirdi, sallandı ve sonra tekrar kayboldu. Ardından koyu renk plastikten maske takmış bir kafa su yüzüne çıktı; suratı, dalış gözlüklerinin ve ağzındaki çift şnorkelin ardında kaybolmuştu. Az sonra siyahlar içinde bir figür sırtında oksijen tüpü, elinde uzun ince bir kılıçla nehirden çıktı. Karşı kıyıdaki alevler kılıcın üzerinde parlıyordu. Bu dar plastik kıyafet, bir kadının vücut hatlarına bürünmüştü. Dalgıç, sırayla gözlüklerini, şnorkelini ve maskesini çıkartıp başını sallayarak siyah saçlarını düzeltti: Alweyra'ydı bu, yüzü kin ve öfkeyle buruşmuştu. Arkasında yanan ormanın parıltısı, dalgalı saçlarının etrafını kızılımsı bir hale gibi sarıyordu. Plastik paletleriyle hızlıca yürüyüp kılıcını tapınak koruyucusunun boynuna uzattı; sivri ucuyla adamın başını kayaya dayamıştı.

"Nihayet yakaladık seni" diye tısladı adama. "Sapkınlığını, Dragoos'a ettiğin adi hakaretleri kaydettim. Senin Bin Şehir Tarikatı destekçisi olduğundan uzun zamandır şüpheleniyorduk ama kanıtımız yoktu; bir yılan kadar sahtekar ve güvenilmezdin. Zehrini bir kez daha akıtabilmiş olman bizim suçumuz. Geçtiğimiz birkaç yüzyılda dikkatimiz azalmıştı; sapkın öğretilerinizin bin yıl önce, o uğursuz peygamberiniz altın bir vidaya saplandığında yok olup gitti sanmıştık... Ezdiğimiz yılanın bir kez daha başını kaldırdığına dair ipuçları daha yeni çıktı karşımıza. Arka bahçelerde o tiksinç seks partilerinizden, üzerine kuş üzümü reçeli sürülmüş yanık dikiş makinelerinizden kalıntılar bulduk..."

Kılıcı indirip bir kelepçe çıkardı ve bir tanesini tapınak koruyucusunun bileğine, diğerini de demir korkuluğa taktı. Sonra bana döndü: "Sana gelince, çok fazla şey duydun.

Artık şehrine dönmene izin veremeyiz" dedi ve kıpkızıl parlayan kılıcı havaya kaldırdı; kaçıp nehir kıyısı boyunca koşmaya başladım. Kayalıkların bittiği yerde ormana dalıp karanlıkta ilerlemeye çalıştım; arkamdan gelen Alweyra'nın kılıcını çılgınlar gibi sallayıp önüne çıkan dalları ve çalıları kesişini duyabiliyordum. Tam kılıcını ensemde hissettiğim anda taştan bir duvar yolumu kesti. Hemen başka tarafa yönelip duvarın yanındaki çalıların arasından sürünmeye başladım. Birkaç metre gittikten sonra ellerim küçük bir kapıya değdi. Paslı kolu indirip kendimi içeri attım ve tam da Alweyra kılıcını üzerime savururken kapıyı arkamdan hızla çarptım.

Kendimi penceresiz, aydınlık bir odada bulmuştum. Karşımda duran sandalyede gri saçlı bir kadın, üzerinde naylon tulumla oturmuş kadın dergisi okuyordu. Önündeki küçük masada özenle yerleştirilmiş tuvalet kâğıdı ruloları vardı. Slavia Kafe'nin alt katındaki tuvaletlerin oradaydım. Kadının önündeki kâseye bozuk para bırakıp merdivenleri çıktım.

Geniş pencerelerin ardında karanlık gökyüzü görünüyordu. Kafe tıkabasa doluydu. Mermer masaların üzerinde asılı şamdanların ışığı aynalardan ve karanlık pencere camlarından yansıyordu. Hemen çıkış kapısına yönelmiştim ki sınırın bu tarafında, muhtelemen güçsüz olduğu bu dünyada Alweyra'dan kaçıyor olmak fikri saçma geldi. Ayrıca ormanda yorulmuştum, bir şeyler içme ihtiyacı hissetmiştim. Piyanonun yakınındaki küçük bir masaya oturup garsona konyak siparişi verdim. Gözlerimi tuvaletlerin oradan çıktığım merdivene dikmiş, Alweyra'nın paletlerinin sesini duyabilmek için dikkat kesilmiştim. Acaba bu aydınlık kafeye üzerindeki dalgıç kıyafetleriyle, aynaların soğuk derinliklerinde parlayacak kılıcını savura savura gelir miydi? Merdivenlerde kimse belirmedi. Alweyra, iki şehrin arasındaki sınıra saygı duyuyordu. İyi yetiştirilmişti; ormanın de-

rinliklerinde başlayan çatışmaları kafelere kadar taşımanın kabalık olacağını biliyordu, her ne kadar buraları ilkel ormandan ve onun canavarlarından ayıran tek şeyin incecik duvarlar ve tuvaletlerin yanındaki küçücük kapılar olduğunu bilse bile.

22
Kalkış

Yorgunluğumun sebebi ormandaki koşturmacalarım değildi yalnızca; öteki şehre girme, gizli meydanlarına, saraylarına ve gücünün kaynağına ulaşma girişimlerim de bitap düşürmüştü beni. Sınırda yaşamaktan, olaylarında anlamdan eser kalmamış ve her biri manasız ritüellere dönüşmüş, yabancı taraflarının ritüeli benden kaçmak olan bir dünyanın sınırlarında yaşamaktan usanmıştım. Öteki şehrin yerlilerinin kelimeleriyle ve hareketleriyle karşılaşmıştım önceden, canlılarının çığlıklarıyla ve şekilleri bazen göz kamaştırıcı bir anlam birliğiyle bölünen hiyeroglif metinlere benzer heykelleriyle de. Ve ne zaman yok olmaya kalksa-

lar yakalamıştım onları. Birinde anlam ateşinin söndüğü, diğerinde ise bu ateşin hâlâ yakılamadığı iki imparatorluk arasında garip bir varoluşu sürdürmüştüm. Öteki şehir hakkında duyduğum ifadeler kafa karıştırıcıydı. Alweyra'nın, dükkân sahibinin, kuş bakıcısının, Felix'in ve tapınak koruyucusunun öteki şehirle ilgili söylediği her şey birbiriyle çelişiyordu ama her nasılsa bütün o açıklamaların doğru olduğu da barizdi.

Hiçbir yere gidesim yoktu. Evde oturup mantık üzerine kalın bir kitap okumaya başladım; kardan yansıyarak çoğalan sabah güneşi kitabın sayfalarına düşüyordu. Birdenbire gözüme garip, melez bir kelime takıldı: Roma harfleriyle başlayan kelimenin devamı, tıpkı bir denizkızının kuyruğu gibi öteki şehrin harflerinden oluşuyordu. Acaba matbaa makinesinin dibinde geceden harfler kalmıştı da gündüz dizgi makinesi yanlışlıkla onları mı kullanmıştı? Yoksa bu yabancı harfler, öteki şehrin casuslarına duvarların ardında kalan dünyanın derinliklerindeki ana merkezden gelen gizli mesajlar mıydı? Bundan başka bir açıklaması olmalıydı. Bu kitap, Karlova Sokağı'ndaki kitapçıdan aldığım kitabı koyduğum kitaplığın merkezinden çok da uzakta durmuyordu. Mor ciltli kitaba daha da yakında duran kitaplara bakıp sayfalarını karıştırdım. Tam da korktuğum gibi öteki şehrin harfleri bu kitaplarda da vardı; kelimeler, hatta cümle parçaları bile gördüm. Bu mor, gizemli kitabın tam yanındaki kitabı endişeyle elime alıp açtım; düz bir taşı yuvarlamaya, etrafta dönüp duran böcekleri seyretmeye çalışmak gibi bir şeydi bu. Sayfalar, sınırın ötesinden kalın, siyah harflerle kaplıydı; Roma harfleri aralarda yalnız birer ada gibi duruyordu. Midem bulanmıştı; kitabı hemen kapattım. Şimdi bulunduğum durumdan emindim işte: Yabancı alfabe küf gibi sarmıştı bütün kitaplığı. Mor ciltli kitabı kaptığım gibi odada dönüp durmaya, kitabı saklayacak bir yer aramaya başladım. Anlaşılmaz alfabeyle iltihaplanan bir kitaplığı arındırmak mümkün müydü?

Sonra durup bu telaşıma gülüp kitabı kitaplığa geri kaldırdım. Varsın bu dikenli harfler üresin dursun; varsın karanlık köşelerden kaplanlar çıkıp gelsin, dursun halımda; varsın reddedilen denizin dalgaları evin derinliklerinden çıkıp bütün odaları sarsın. Artık korkacak neyim kaldı ki? İşte o an anladım öteki şehrin beni neden kabul etmediğini; ne dalgalanan yatak çarşaflarının üzerinde uçan helkopterdeki makineli tüfeğin ne kar fırtınalarında köpek balıklarının ne de Alweyra'nın kılıcının asıl engel olmadığını anladım. Öteki şehir, kapılarını yalnızca gerçekten gitmek isteyenlere açıyordu; ancak o zaman attıkları her adım, yürüdükleri her yol onları parlak saraylara ve bahçelere çıkarıyordu. Ben tam olarak gitmiş sayılmazdım. Gerçekten gitmek için insanın her şeyini ardında bırakması, elleri bomboş, yüzünde gülümsemeyle ve aklında geri dönme fikri olmadan yola çıkması gerekiyordu. Akıllarında geri dönmek varken gidenler, ormanın derinliklerindeki beyaz şehirlere ulaşsalar ve mermer meydanlarında dinlenseler bile evi terk etmiş olmuyorlardı. Yolculukları, evi yaratan nesnelerin dokusuna kazınıp kalıyordu yine ve onlar ilerledikçe, yabancı bölgelerin parıltılı sınırları geriliyordu. Bütün hayatımı merkezin dışında yaşamıştım; eski duvarları lekelerle ve çatlaklarla dolu bu dünyada, şekillerin anlamlı olduklarına ve tek başlarına önem taşıdıklarına inanılan bir dünyada olduğundan çok daha evimde hissetmiştim kendimi. Oynanılan oyunun amacını ve aralarından birini seçmem gereken rolleri hiç anlamamıştım; bazen bir rol üstlenip oynamaya çalıştığımda da replikleri bir papağan gibi memnuniyetsizce ezbere okuyup geçiverir, kendimi beceriksiz hisseder, utanırdım. Bu durum nihayet berbat performans yeteneğimi iyice berbatlaştırınca sessizce sahnenin bir kenarına çekilmeyi tercih ederdim. Yine de bu ana kadar senaryoyu bir kenara fırlatıp sahneden çıkmaktan, izleyicilerden uzak bir kuytuya çekilmekten korkmuştum hep. Eskiden çıkardım sahneden ama bu çıkışımı

da son rolüm olarak, beni garip bir şekilde de olsa oyuna dahil eden bir rol olarak görürdüm.

Şimdi anlamıştım; öteki şehre yalnızca çıkacağı yolculuğun hiçbir amacı olmadığı bilincini geride bırakan biri girebilirdi. Çünkü amaç, evi yaratan ilişkiler örgüsünde bir yer anlamına gelir ve amaçsız da değildir; amaçsızlık, aslında amacı tamamlar ve onun dünyasına aittir. Öteki şehirle ilgili bütün açıklamaların birbirine ters düştüğünü fark edişimin verdiği rahatsızlık şimdi yok olmuştu.

Geceleri tanık olduğum şeyleri gün ışığında birbirine bağlamaya çalışmamın aslında öteki şehri tanıdık bir düzene oturtma ihtiyacımın etkisi olduğunu fark ettim; onu evin kolonisi yapmaya, kontrolüm altına alıp yok etmeye çalışıyordum aslında bir nevi. Cevabı bulunamayan soru, soru olmaktan çıkarak çözümüne ulaşmıştı. Şimdi karanlıkta parlak, yabancı şekillerin dönüp durduğu ve başkalaştığı bir yer görüyordum; bu şekiller bizim dünyamızın şekillerine dönüştürülemezdi ve anlamları yoktu; gerekçeleri vardı aslında ama bu gerekçe, anlamın gerekçesinden çok daha güçlü, otantik ve tartışma götürmezdi. Varoluşla doğrudan bağlantılı bir haktı bu; her şeyden bağımsızdı ve hiçbir şeyden sorumlu değildi, bu yüzden de hiçbir şey ona zarar veremezdi. Bu gördüğüm yerde saf bir varoluş ve bir sebep dalgası da vardı: İnsanı büyüleyen, duygusuz bir karanlık ihtişamdı bu. Önceden bu dönüp duran şekillere yönelttiğim ve hep birbiriyle çelişen cevaplar aldığım sorular, bu karanlık ihtişamla başa çıkamıyordu. Önüme serilen bu yerde kanunların ve geleneklerin kaynaklarını nesli tükenmiş varlıkların parçalarından ve dünyamızın döküntülerinden, başlangıcın şekilsizliğini yokoluşun şekilsizliğinden, düşman güçlerin savaşını derin ve sarsılmaz bir birlikten ve çalkantılı kaosu sabit düzenden ayırmak mümkün değildi. Bu yer kendini nihayet evin gücünden kurtarmıştı. Bizi yenilme ve sürülme hakkımızdan, kendimizi kaybedip duvarlar boyu

başıboş dolaşma hakkımızdan, kuytu köşelerin dünyasında, varoluşun karanlık bahçelerinde birer sürgün olma hakkımızdan mahrum edip, hayatımız boyunca bizden korumaya çalıştıkları o manzara serildi önüme. Ne kötüler, aynı anda hem ilticayı hem evi dayatmaya çalışıyorlar bize. Özgür cisimlerden soğuk, mükemmel bir ışığın ağır ağır aktığı ışıltılar içindeki yabancı ülkelerden, ışıklarla kaplı şehirlerin üzerindeki gece çayırlarında yalnız olmanın verdiği mutluluktan ve canavarların terk edilmiş bir yolda ağır ağır ettiği o harika danstan yoksun bırakmak istiyorlar bizi, bir de karanlık yatak odalarının derinliklerinde asılı duran, üzerinde uzaklardaki lambaların ışıkları, evlerde uçuşan zodyak kuşağından takımyıldızlar gibi dans eden o soğuk aynanın altındaki insanı sarhoş eden yokoluştan.

Hemen üzerimi giyip sokağa indim. Aydınlık, soğuk bir sabahtı; güneş ışığı yoldan geçenlerin kaşlarını, heykellerin üzerindeki taştan örtülerin katlarını ve karla kaplı çıkıntılarını iyice belirginleştiriyordu. Karşılaştığım insanların yüzlerinde ve hareketlerinde dalgın ama şen bir uyuşukluk vardı. Gölgelere gömülmüş dar yollardan, aniden insanı büyüleyen meydanlara çıkan yollardan geçtim. Kemerlerinde parlayan karın bitkin gözleri kavurduğu karanlık sıra sütunların arasından yürüdüm. Gizli savaşları, dinî hizmetleri ve sessiz bina cephelerinin ardındaki derinliklerde düzenlenen baloları ve bu sokakların bir parçası olduğu, Asya'nın kalbine giden uzak yolları düşündüm; Jan Hus I anıtının önünden geçerken içindeki boşlukta ne olduğunu merak ettim. Dans pisti de olan bir şarap mahzeni mi vardı acaba, uğuldayan makinelerle dolu bir atölye mi vardı, yoksa heykellerin kafalarındaki boşlukta asılı duran renkli lambaların ışığı yüzeyinde parlayan bir havuz mu? Belki bugün bu titrek ışığın altında, o soğuk suda ağır ağır yüzebilecektim. Mermer tramvayla ailelerinden ayrılan ve boş heykellerin dışında bir dünyanın var olduğunu çoktan unutmuş kızların

uzun saçları saracaktı vücudumu belki de. Herkesin başarısızlıktan ve terk etmekten bahsedeceğini biliyordum ama benim öteki şehre geçişim, başarısızlığı gizleyen performans olmayacaktı. Başarısızlığın acısı dinmemiş, aksine yolculuğun neşesine karışmış, onun parçası olmuştu. Kaçmak, karanlık sınırlardan ve ara yolların ağzından bir rüzgâr gibi esen davetlerden kaçıp eve sığınanların kullandığı bir ifadedir. Onların eve sığınmalarını ayıplamıyordum; oynadıkları oyuna sadakatlerinin insanı hayran bırakan ve saygı duyulacak bir yanı da yok değildi. Ancak ben, bu oyunda oynamadığım için kimseden özür dilemek zorunda hissetmiyordum kendimi. Bazıları kalır, bazılarıysa gider. Bazıları kelimelerimize eşlik eden hışırtıların ve fısıltıların müziğinden habersiz geçirir tüm hayatını, bazılarıysa halıdaki desenlere veya dolapların büyüleyici içlerine kapılıp gider; aileleri açık dolap kapısının önünde haftalarca oturup onları bekler ama gün gelir onları tamamen unuturlar. Toplum, gidenlere daha ne kadar içerleyecek? Gidenlerle kalanlar arasında ne zaman barış sağlanacak? Öteki şehre geçişler ne zaman sessiz kutlamalara dönüşecek ve ne zaman oyuna katılmayı reddeden veya repliklerini asla öğrenemeyenlerle dalga geçilmeyecek artık? Bir nakliye deposunun tuğladan geniş duvarlarının altında altın maskeli yeşil bir melekle randevusu olan insanlara bu oyunu dayatmayı ne zaman bırakacaklar? Toplum, sınırı aşanlara aslında ne kadar ihtiyacı olduğunun farkında değil. Gidenler, arkalarında bıraktıkları evlerinde kalan izleri düşünmezler artık ama geride kalanlar için bu gidişler hep başka bir yerin hatırlatıcısıdır; kurulu düzeni sarsan ve bu düzene gizlice can veren o sessiz gücü bir süreliğine de olsa uyandıran bir hatırlatıcıdır bu: Gidenler olmasaydı evin düzeni kaskatı kesilir, ölürdü. Gitmek, iletişimin kopması anlamına gelmez. Aksine, iletişim yalnızca gidenlerle kalanlar arasında mümkündür. Kişinin kendi grubundan kişilerle yaptığı sohbetler, kendi kelimelerinin sıkıcı birer

yankısından başka bir şey değildir. Bütün sohbetler, evlerde yaşayanlarla sınırların ötesinden esenler arasındaki o yüce sohbetten beslenir. Kumaş hışırtılarının canavarların inlemelerine karıştığı uğultular eser bazen bu sınırların ötesinden, bazen de sürgünlerden oluşan bir orkestranın günlerce çaldığı bir müzik eseri. İçeride yaşayanlar, sınırlardan gelen seslerin anlamsız birer sözlü vokal olduğunu düşünür, onları önemsemezler. Yine de bu hafif tınıların ve uzaklardan gelen feryatların görünmez bir etkisi vardır üstlerinde; içine kapanan şekilleri yiyip bitirir, hafızanın derinliklerinde olgunlaşır ve meyve verir.

Mánes Köprüsü'nü geçip karla kaplı sıralı bahçelerden yürüdüm. Geri dönmeyi düşünmüyordum ama asla geri dönmeyeceğimi kesin olarak söyleyemezdim de. Geleceği planlarımın arasından çıkarmıştım; hizmetçimiz olduğu dünyada sönükleşen ışık, gelecekle parlıyordu şimdi. Ne beklemem gerektiği hakkında hiçbir fikrim yoktu; öteki şehirdeki geçici ikametim, evin oyunlarını son inkâr edişim mi olacaktı, yoksa bu oyunun unutulmuş bir yangında yeniden doğuşu ve arınışı mı olacaktı, bilmiyordum. Umurumda da değildi; kendimi yolculuğun gücüne bırakmıştım. Gelecekte bu yolculuk bana duvarların dışında kalmamı da emredebilirdi, sırt çantamı ejderhaların ağızlarından koparduğum dillerle doldurup evime geri dönmemi de. Aslında eskiden gelecek dediğimiz şey artık yoktu; şimdi yalnızca saf ve tek bir zaman alevi vardı. Eskiden var olanın koru kalmıştı geride; geçmiş olayların ve şekillerin olgunlaşan meyve suları ve sinsi sinsi yaklaşan canavarların o güvenilmez pis kokuları belli belirsiz titriyordu bu korda. Sarayların arka kanatları boyunca çıktım dar yokuşlardan. Acelem yoktu; bir sonraki köşede ne yöne gideceğimi bile bilmiyordum. Öteki şehirde nasıl bir iş bulabilirim acaba diye düşündüm: Kitaplardan bir ormanda altın arayıcısı mı olurdum, Libeň'de bir evin çatı katındaki manastırda papaz mı olurdum, yoksa

iç denizin karanlıklarında bir avın peşine yelken açıp uzaklarda yatak odalarında parlayan ışıkları mı seyrederdim? Eskiden, insanın tatilini öteki şehirde geçirip geri döndüğünde başından geçenler hakkında bir kitap yazabileceğini hayal eder, mutlu olurdum. Şimdi, karşılaşmalarla ve sınırlarla ilgili kitabımı buraya bırakıyorum. Gelecekte kitaplarım öteki şehrin harfleriyle yazılacak ve dolaplarda asılı montların ardında gizlenen gece matbaalarında basılacak. Belki de kitaplarımdan bazıları antika kitapçıların raflarında yerini bulacak. Belki birisi de tıpkı benim gibi kar fırtınasından veya yağmurdan kaçıp bir kitapçıya sığınacak ve narin bir kadın elinin diğer taraftan uzanıp rafta yer açışını, kitapların arasına kitap yerleştirişini hayretle seyredecek. O şaşkın müşteri bu kitabı alıp sayfalarındaki garip şekillere bakacak, ardından rafa doğru eğilip kitapların arasındaki o karanlık yarığı inceleyecek. Bu yarıkta yanıp sönen ışıklar görecek ve taş geçitlerin kokusunu duyacak. Boş Hradčany Meydanı'na döndüm, Martinitz Sarayı'nın etrafından dolanıp Nový Svět sokağına girdim. Sokağın bir tarafında uzanan taş duvarlar görünmez bahçeleri saklıyordu. Sokağı yürüdüm, sonra tuğladan mazgallı siperler boyunca uzanan yıkık dökük merdivenleri tırmandım. Tramvay raylarının parıltısını gördüm birden. Arkalarında karla kaplı park, güneşte parlıyordu. Rüzgârla savrulan ağaçların gölgesi karda dans ediyordu. Parktaki banklardan birinin üzerindeki karı temizleyip oturdum ve ağaçların gölgesini seyretmeye başladım. Powder Köprüsü'nün oradan bir tramvay ağır ağır geliyor, yaklaştıkça yeşil mermeri belirginleşiyordu. Tramvay, küçük parkın hemen dışında durdu ve bütün kapıları açıldı. Ayağa kalkıp basılmamış karların arasından tramvaya doğru yürüdüm.

Karlova Sokağı'ndaki antika kitapçıda sıra sıra kitapların önünde bir aşağı bir yukarı yürüyor, arada bir dükkânın camından dışarı bakıyordum. Şiddetli bir kar yağışı başlamıştı. Elimde bir kitap, Aziz Savior Kilisesi'nin duvarının önünde dönüp duran kar tanelerini izledim bir süre. Sonra kitabıma döndüm; kokusunu içime çekiyor, bakışlarımın sayfalar arasında koşturmasına izin veriyor, cümlelerin sırf bağlamından koparıldığı için daha gizemli gelen parçalarını okuyordum. Acelem yoktu; eski kitap kokan, sıcak, sessiz ve sayfalar her çevrildiğinde sanki kitaplar uykularında iç geçiriyormuş gibi hışırtılar duyulan bir odada olmaktan mutluydum. Dışarıdaki karanlığa ve kar fırtınasına çıkmak zorunda olmadığıma seviniyordum.

Michal Ajvaz, Prag'a tuhaf bir övgü niteliği taşıyan bu kitabında Kafka'nın şehrine bu kez merkezin çevresinde gezen hayaletlerle, tuhaf insanlarla, konuşan hayvanlarla ve esrarengiz heykellerle hayat veriyor. *Öteki Şehir*, sıradan dünyayla çakışan "öteki Prag'a", kütüphanelerin ormanlara dönüştüğü, ayaklarımızın altında gizli geçitlerin açıldığı, yatak örtülerimize dalgaların vurduğu bu görünmez dünyaya dair bir rehber niteliği taşıyor. Jorge Luis Borges'in eserlerinde kullandığı geleneğin ve saplantıların mirasçısı olan, aynı zamanda seçkin Çek fantezi yazarlarının izinden giden Ajvaz'ın *Öteki* Şehir'i, gözlerimizin görmediği ama bir şekilde var olduğunu hissettiğimiz dür[illegible]or.

AYRINTI • YERALTI Ei
ISBN: 978-605-31
9 786053 141